אריאל זילבר חוזר.
עוד להיט

רואים תוצאות!

זוהי שיטת הקילוויטין® להרזיה ולפירוק השומנים.

דינה עדן, אחותה הצעירה של סמדר קלצ'ינסקי, המחיתה 7 קילו מיותרים ב-10 ימים! וללא מאמץ!
זוהי שיטת הקילוויטין®. הנוסחה המהפכנית של מרזי מורית לפעולה משולבת של הרזיה בצד פירוק השומנים.

איפה המהפכה?

המהפכה בשיטת הקילוויטין®, טמונה בהרכב הנוסחה. תכנית מיוחדת הכוללת את כל מרכיבי הקילוויטין® שפותחה ע"י צוות מומחים בשוויץ, בראשותו של ד"ר לנדלמן - זוהי הנוסחה המדעית ש"הרזתה" והיטבה רבבות נשים וגברים באירופה ובארה"ב. ההרכב המיוחד פועל בשני כיוונים המשלימים אחד את השני. גם הרזיה, וגם פירוק השומנים. מה שמבטיח שאפשר גם להמשיך לאכול וגם לרזות.

מה כוללת שיטת הקילוויטין®?

שיטת הקילוויטין®, מותאמת במדוייק לנתוניך ולאורח חייך, ע"י הצוות הרפואי של מרזי מורית. שיטה זו כוללת:
- ביסקוויט ההרזיה הכפול (במילוי שוקולד שוויצרי - טעים להפליא) המסייע בהליך המסת השומנים ותורם להרגשת שובע.
- כמוסות לפירוק השומנים - העשויות על בסיס תמציות טבעיות המחישות את תהליך ההרזיה וסילוק ריכוזי השומן.
- משקה עשיר במינרלים ובוויטמינים - לעכוב ספיגת הפחמימות וזרוז פרוק הפסולת מהגוף.

כל זאת - בין מארוחות ובשילוב עם תכנית ההרזיה האישית שלך.

ההוכחה היא בהצלחה!

שיטת הקילוויטין® פותחה במשך שנות מדע רבות, כדי להציע את הדרך הקצרה והבטוחה להרזיה מדהימה, מבלי לפגום באיזון התזונתי, תוך הקפדה על המעלת תהליכי העיכול החשובה כל-כך לתפקוד הגופני היעיל, ותוך השלמת מרכיבי המזון החיוניים.
בזמן קצר. ללא מאמץ. ותוך כדי המסת ריכוזי השומן והצלוליט.

חייג עכשיו או שלח אלינו את התלוש

חינם

לכבוד
מרזי מורית בע"מ
המלך ג'ורג' 35 ת.ד. 4456 ירושלים 91043
נא שילחו לביתי חינם: חומר הסבר לשיטה; הסבר על הביסקוויט, הכמוסות והמשקה השוויצריים קילוויטין®; הסבר על התכשירים לסילוק ריכוזי השומן "מרזית"®; הוכחות מצולמות להצלחה; שאלון הרשמה מדעי - ללא כל התחייבות.

שם ______________

כתובת ______________

____

חייג גם בלילות ובשבתות

02-222676
02-222903
02-225784
ומיד יישלח לביתך, חינם, חומר ההסבר לשיטה החדשנית.

תוך 48 שעות שיטת הקילוויטין® בביתך!

שירות מיוחד להרזיה מיידית עומד לרשותך - טלפונית - בכל יום מ-8 בבוקר עד 8 בערב.
צלצל ותכנית ההרזיה והמסת השומנים בדרך אליך, עם כל מרכיבי שיטת הקילוויטין®.

קילוויטין® הנוסחה המרזה שעובדת בשבילך.

מרזי מורית
רואים תוצאות

במשביר לצרכן

10.12-16.12.88

פתוח במוצאי שבת 10.12.88

לגברים בלבד

- חליפות ■ ז'קטים
- מעילים ■ סריגים
- מכנסיים ■ חולצות
- הלבשה תחתונה
- מבחר נעליים
- אביזרי אופנה

עניבות, חגורות, צעיפים, מטריות

עד 20% הנחה

קונים חליפה
מקבלים הנחה וגם מתנה
ONE MAN SHOW אפטר שייב

במוצאי שבת בלבד

סוודר ג'קארד "ניקי" רק 49.90

חולצות פלנל Baruch רק 49.90

עד אזילת המלאי

לצעירים

סווטשרים מודפסים רק 29.90

ז'קטים ג'ינס RIFLE רק 79.90

עד אזילת המלאי

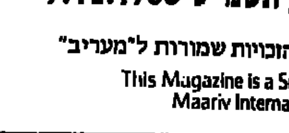
פרסום הרשת

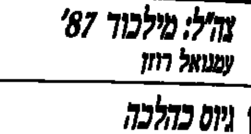
סופשבוע

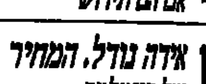

א' בטבת, תשמ"ט 9.12.1988

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

בשער: אריאל זילבר, קאמ־באק. כתבה בעמוד 24. צילום השער: שמואל רחמני.

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, שרי אנסקי
מודעות: אורי דגן

סא"ל ישראל. במילכוד.

אורלה מוטי. הכבוד האבוד.

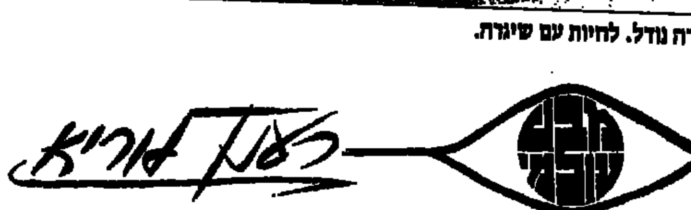

אידה נודל. לחיות עם שיגרה.

ד"ר פיליס צ'סלר. שוויון, לא זהות.

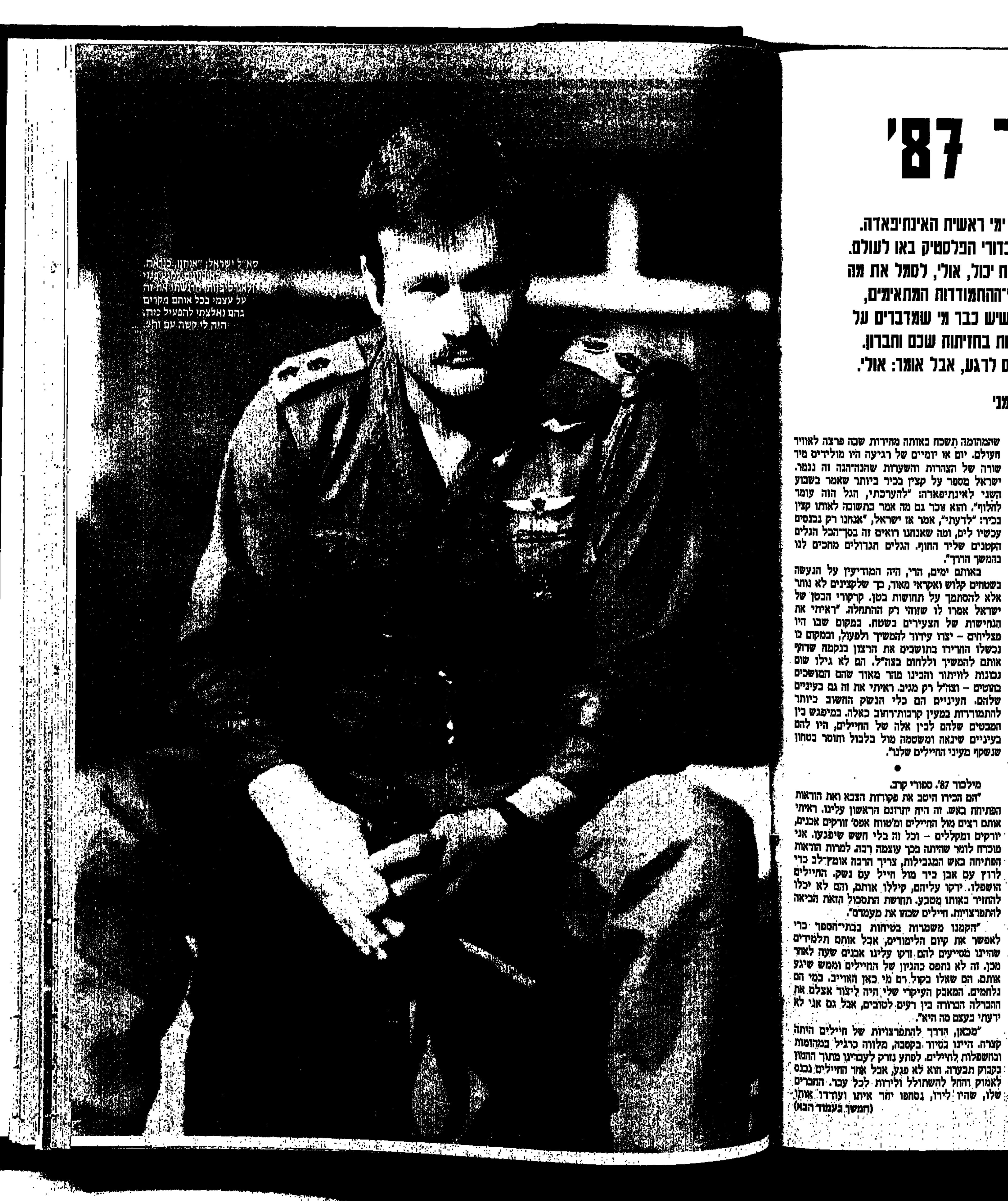
"תאמין לי, הוא נשוך!"

צה"ל, מילכוד 87'

הם היו שם בדצמבר 87', בחודשיים הראשונים, קצת לפני שנה, ימי ראשית האינתיפאדה. לפני שלמדנו לחיות עם זה, לפני שהבנו מי נגד מי ולמה, לפני שכדורי הפלסטיק באו לעולם. התהליך שעבר על הפלוגה של סא"ל ישראל מגדוד הנח"ל המוצנח יכול, אולי, לסמל את מה שעבר על צה"ל כולו בעת שנאלץ, תוך תקופה קצרה ובלא כלי־ההתמודדות המתאימים, לעמוד מול מצב חדש, קשה, אכזר, מלחמה מסוג אחר. עכשיו, כשיש כבר מי שמדברים על הסתגלות ועל "החיים עם זה", נזכר ישראל בימי ראשית המהומות בחזיתות שכם וחברון. כשהוא נשאל אם הוא חותם על הכותרת "מילכוד 87" הוא מהסס לרגע, אבל אומר: אולי.

מאת עמנואל רוזן צילומים: שמואל רחמני

סא"ל ישראל: "אותנו, [illegible] על עצמי בכל אותם מקרים בהם נאלצתי להפעיל כוח, היה לי קשה עם זה".

ה פלוגה נחצתה. חברים הטיחו זה בזה דברים קשים, פוגעים. שיחת הפלוגה, בה קיווה המ"פ לאחות את הקרעים, רק העמיקה את התהום והבליטה את הפערים. שעה קלה לפני כן עוד היו כולם באותה סירה, נאבקים בגלים הסוערים של התפרעות נוספת בכפר שיוח' שליד חברון. אלה היו ימי ראשית האינתיפאדה. עוד לפני שלמדנו לחיות עם זה, עוד לפני שהבנו מי נגד מי ולמה, עוד לפני – הרבה לפני – שכדורי הפלסטיק באו לעולם.

עד לאותו רגע הצטיינו חיילי הפלוגה הזאת, מגדוד הנח"ל המוצנח, בהבלגה ובשליטה עצמית. מסביב כבר הצטברו סיפורים על "חריגים" וחריגות, אבל בפלוגה החזיקו מעמד. בקושי.

האמת היא שלא צריך היה הרבה כדי להביא להתפרצות הגדולה. זה קרה באותו יום בשיוח'. מטר האבנים היה כבד. שלושה חיילים נפגעו בראש. הם צעקו והיה דם. הערבים קיללו וריקדו במרחק לא רב מהפצועים. הלהבה ניצתה. התסכול פרץ בבת אחת. חיילים הסתערו על מפגינים באלות שלופות ובאגרופים קפוצים. שלושה־ארבעה היו תופסים מפגין אחד. גם מי שכבר נעצר והושם באזיקים, ספג מכות, בעיטות ואלות. "יצר הרחמנות וההבלגה חלף כרגע שראינו לידינו את חברינו הפצועים", סיפר אחר־כך אחד החיילים.

מאוחר יותר, במפקדת הפלוגה, שוב התלהטו הרוחות. הפעם – איש כלפי רעהו. פתאום התברר שלא כולם נטלו חלק במיתקפת־הנקמה. פתאום התברר שבאותם רגעים בשיוח' התפרקה הפלוגה לשניים: אלה שהיכו, ואלה שלמרות הכל הבליגו. המחלוקת פרצה.

במצב הזה מצא אותם סגן־אלוף ישראל, מפקד הגדוד. מתווכחים, מקללים; מטיחים האשמות. הפנים היו אדומים מזעם ובכמה מזוגות העיניים עמדו דמעות. עכשיו, שנה אחת לפרוץ האינתיפאדה, כאשר כבר מדברים על הסתגלות, כאשר "חיים עם זה", נזכר ישראל בימים אחרים, בתחושות אחרות לגמרי, תחושות של ימי ראשית המהומות עת שימש מפקד גדוד צנחנים בחזיתות שכם וחברון.

אני שואל אותו אם הוא חותם על הכותרת: "מילכוד 87'". ישראל מהסס לרגע, אבל אומר: אולי.

•

ישראל היה עם הגדוד שלו בשכם ביום בו נולדה האינתיפאדה, ה־9 בדצמבר 1987. הוא היה עד ללידה וגם לצירי הלידה. חדר הלידה היה, לדבריו, במחנה הפליטים בלטה, שליד שכם.

ישראל: "נכנסנו לשטחים ככוח תיגבור לקראת יום החלל הפלשתיני. זה היה לפני ה־9 בדצמבר, אבל כבר במגע הראשוני עם השטח הרגשתי מתח רב מהרגיל. באותם ימים השביבא הכריזה בגלוי על אוטונומיה במחנה בלטה. הם כודרו את המחנה, הוציאו את צה"ל החוצה והפכו את בלטה לסמל ולדגם. צה"ל נשאר בחוץ והשביבא ניהלו את העניינים בפנים. הם עשו את זה בדרך של השלטת טרור ופחד על התושבים, ואחר־כך, כשהתושבים כבר היו בכיס שלהם, איזנו את זה עם מעשים חיוביים – מבצע לעיקור נגע הסמים, לביעור הזנות שפרחה במחנה, סיוע למשפחות חסרות אמצעים ועוד. בתוך זמן קצר הם נהפכו פופולריים ושליטים בלתי מעורערים של בלטה".

השביבא ארגנו את התושבים במסגרת של משמרות ותצפיות על המחנה. כל נסיון של צה"ל להיכנס לבלטה נקלט מיידית על־ידי אחת התצפיות, ובתוך רקות היה הבוח מוקף ונירגם באבנים מכל עבר. חודשיים לפני פרוץ האינתיפאדה טעה נהג פנ'ו צבאית בדרכו ונכנס למחנה. עשרות אנשים הקיפו את הרכב, הנהג ספג מכות ונמלט והרכב נהרס כליל. הכניסה של צה"ל לבלטה התאפשרה באותם הימים רק במבצעים חשאיים מתוחכמים או בכוחות גדולים מאוד.

ב־9 בדצמבר הוחלט בצה"ל לשבור את הסמל. כוח מתוגבר של משמר הגבול נכנס למחנה ובמהומה שפרצה שם גורו למוות שתי ילדות ואשה. עשרות

"אומר בלי היסוס שנוצר סדק או משבר אמון בין החיילים לבין הפיקוד העליון. החיילים אמרו שנוטשים אותם, שדורשים מהם הקרבה עצמית בתחום שהם תוהים ומבולבלים בו ולא מוכנים אליו".

נפצעו. הקסבה של שכם מיהרה להגיב וכאותו יום תססה העיר כהפגנות המוניות שיצאו בו־זמנית מארבעה או חמישה מוקדים.

הגדוד של ישראל מצא עצמו בלתי ערוך ומופתע לחלוטין. "המענה הספונטני מבחינתנו", הוא אומר, "היה לרכז מאמץ כדי לבלום את ההתפרצויות במוקדים השונים. ההנחיות שקיבלנו לא היו ברורות, אבל האמת היא שהצלחנו לא רע לבלום את רוב ההתפרצויות, וחשבנו שהבלימה הזאת תקרין ותשפיע ותביא לרגיעת השטח כולו. אבל אז החלו פעולות היזדהות בערי האיזור, ברמאללה, בג'נין, בקלקיליה – ובכל יום היו נפגעים וכל אחד מהנפגעים יצר לחץ נוסף שדחף את ההמונים לפעולות היזדהות. פתאום ראינו שאנחנו בעצם בתוך שיטפון".

•

צה"ל החל להזרים כוחות גדולים לשטחים. בתוך זמן קצר כבר היה ברחבי יו"ש ועזה מספר חסר תקדים של פלוגות ומפקדות. שנה אחת אחרי, ישנם רבים הסבורים כי עצם הימצאות הכוחות הגדולים באיזור הבעירה וסיפקה את חומר הבעירה לחיכוך.

בכירים בצה"ל ובמערכת הבטחון נטו לחשוב אז שהמהומה תשכח באותה מהירות שבה פרצה לאוויר העולם. יום או יומיים של רגיעה היו מולידים מיד שורה של הצהרות והשערות שהנה־הנה זה נגמר. ישראל מספר על קצין בכיר ביותר שאמר בשבוע השני לאינתיפאדה: "להערכתי, הגל הזה עומד לחלוף". והוא זוכר גם מה אמר בתשובה לאותו קצין בכיר: "לדעתי", אמר אז ישראל, "אנחנו רק נכנסים עכשיו לים, ומה שאנחנו רואים זה בסך־הכל הגלים הקטנים שליד החוף. הגלים הגדולים מחכים לנו בהמשך הדרך".

באותם ימים, הרי, היה המודיעין על הנעשה בשטחים קלוש ואקראי מאוד, כך שלקצינים לא נותר אלא להסתמך על תחושות בטן. קרקורי הבטן של ישראל אמרו לו שזוהי רק ההתחלה. "ראיתי את הנחישות של הצעירים בשטח. במקום שבו היו מצליחים – יצרו עידוד להמשיך ולפעול, ובמקום בו נכשלו החדירו בתושבים את הרצון בנקמה שדוחף אותם להמשיך וללחום בצה"ל. הם לא גילו שום נכונות לוויתור והבינו מהר מאוד שהם המושכים בחוטים – וצה"ל רק מגיב. ראיתי את זה גם בעיניים שלהם. העיניים הם כלי הנשק החשוב ביותר להתמודדות במעין קרבות־רחוב כאלה. במיפגש בין המבטים שלהם לבין אלה של החיילים, היו להם בעיניים שינאה ומשטמה מול בלבול וחוסר בטחון שנשקף מעיני החיילים שלנו".

•

מילכוד 87'. ספורי קרב.

"הם הכירו היטב את פקודות הצבא ואת הוראות הפתיחה באש. זה היה יתרונם הראשון עלינו. ראיתי אותם רצים מול החיילים ומ'טווח אפס' זורקים אבנים, יורקים ומקללים – וכל זה בלי חשש שיפגעו. אני מוכרח לומר שהיתה בכך עוצמה רבה. למרות הוראות הפתיחה באש המגבילות, צריך הרבה אומץ־לב כדי לרוץ עם אבן ביד מול חייל עם נשק. החיילים הושפלו. ירקו עליהם, קיללו אותם, והם לא יכלו להחזיר באותו מטבע. תחושת התסכול הזאת הביאה להתפרצויות. חיילים שכחו את מעמדם".

"הקמנו משמרות בטיחות בבתי־הספר כדי לאפשר את קיום הלימודים, אבל אותם תלמידים שהיינו מסייעים להם זרקו עלינו אבנים שעה לאחר מכן. זה לא נתפס בהגיון של החיילים וממש שיגע אותם. הם שאלו בקול רם מי כאן האוייב. במי הם נלחמים. המאבק העיקרי שלי היה ליצור אצלם את ההבדלה הברורה בין רעים לטובים, אבל גם אני לא ידעתי בעצם מה היא".

"מכאן, הדרך להתפרצויות של חיילים היתה קצרה. היינו בסיור בקסבה, מלווה כרגיל במהומות ובהשפלות לחיילים. לפתע נזרק לעברינו מתוך ההמון בקבוק תבערה. הוא לא פגע, אבל אחד החיילים נכנס לאמוק והחל להשתולל ולירות לכל עבר. החברים שלו, שהיו לידו, נסחפו יחד איתו ועודדו אותו

(המשך בעמוד הבא)

ישראל: "המסר לחיילים היה ברור: אם תטעו בשיקול מבצעי, תשלמו על כך מחיר ותישאו בדין, אך מפקדיכם לא ינטשו אתכם".

(המשך מהעמוד הקודם)

להמשיך. לפתע אחד המקומיים נפגע ונהרג, ואז הם הבינו את חומרת העניין וניסו לעצור אותו – אך זה כבר היה מאוחר מדי. זה היה חייל חלש, שנשבר. המקרה שלו עורר אצלנו הדים קשים מאוד. זאת היתה מכה קשה לגדוד שנהג עד אז באיפוק ראוי לציון".

"אחרי־כן היה מקרה נוסף, במחנה הפליטים אסכאר שמצפון לכלטה. תצפית שלנו התמקמה על אחד מגגות הבתים במחנה. בעל הבית, אדם זקן, עלה למעלה וביקש מהחיילים שלא יפגעו בציור ששמר על הגג. הם הרגיעו אותו והוא החל לעשות את דרכו למטה, אלא שבמדרגה העליונה התמוטט ונפל. החיילים עזבו את משמרתם והחלו לעשות לו עיסוי־לב, כאשר חייל אחר רץ להביא רופא מקומי. הרופא סירב לבוא. הוא הטיח בחייל: 'אתם הרגתם אותו', 'אתם הרגתם אותו'. רק לאחר שאיימו עליו, הסכים לבוא, אבל במקום לטפל בזקן הגוסס התחיל לצרוח בקולי קולות: 'אתם הרגתם אותו!'.

"השמועה, כמובן, הופצה במחנה. בתוך חמש דקות אסכאר כולה בערה. קיבלתי הודעה בקשר שמתפרעים מציתים את תחנת המשטרה המקומית

"אנחנו נמצאים בעיצומה של מלחמה פרימיטיווית. צה"ל נדרש ללכת צעד אחד אחורה מהמקום שבו עמד, נדרש לרגרסיה. והתברר שללכת אחורה זה לא קל יותר מללכת קדימה. זה קשה יותר".

ששני שוטרים לכודים בה. הגעתי למחנה מיד וראיתי תמונה נוראה: תחנת המשטרה עולה באש, הרחובות חסומים באבנים וצמיגים בוערים בהם, אלפי אנשים בחוץ והתצפית שלנו לכודה על הגג בסכנת חיים ממשית."

"הייתי עם שמונה חיילים. הברירה היחידה שנותרה לי היתה להסתער. רצנו פנימה כמו מטורפים. הריצה הזאת הבהילה כנראה את ההמונים והם תפסו מרחק. חילצנו את שני השוטרים, שכבר החלו להיחנק, הורדנו את החיילים המבוהלים מהגג והכנסנו את המחנה לעוצר. בערב התברר לנו שהזקן נפטר מהתקף־לב פתאומי".

"תחושת החיילים היתה נוראה. למחרת הגיע אלינו צוות טלוויזיה אמריקני. סיפרנו לכתב את הסיפור, כמו שאני מספר לך עכשיו. סיפרנו איך החיילים הנשימו את הזקן הזה במשך חצי שעה ואיך חייל סיכן את חייו כשרץ להזעיק רופא. למחרת, סיפרו לנו, פורסמה ידיעה שבמהלך פעילות של חיילי צה"ל באסכאר נהרג זקן. כך הם פירסמו את זה. בלי פירושים, בלי הסברים. ועכשיו, תאר לעצמך איך הרגישו החיילים".

•

באותה עת היו גם בדרגי הפיקוד הגבוהים דיונים והתחבטויות: האם להקשיח את היד? האם הפעלת יתר עוצמה וכוח פיזי פשוטם כמשמעם ישיגו תוצאות טובות יותר בשטח? האם להתיר את חגורת הוראות הפתיחה באש?

"כל הרעיונות האלה נפלו כשם שעלו", אומר ישראל, "אנחנו, כנראה, לא בנויים למגע פיזי ולאגרסיביות. הרגשתי את זה על עצמי בכל אותם מקרים בהם נאלצתי להפעיל כוח. היה לי קשה עם זה. אני זוכר פעם אחת בשכם, כאשר חטפתי צרור אבנים בכל הגוף. הפגיעות היו כואבות וממש חרצו פצעים. רצתי לתוך חבורת המתפרעים, תפסתי את זה שזרק עלי את האבנים, הרמתי את היד כדי להרביץ לו ואז ראיתי פתאום שמתחת ליד שלי נמצא ילד בן 15. לא יכולתי להכות אותו. גם אני לא בנוי לזה".

ישראל אומר שבהתמודדות הזאת הוסרו המסיכות מפניהם של הקצינים והחיילים כיחידה והם נחשפו כפי שהם. "אין ספק שערכים באים לידי ביטוי והתחרשות בזמן משבר ובשעת מבחן", הוא אומר, "היו אנשים שנחשפו באותם ימים במלוא חולשתם. זה קרה לחיילים אבל גם למפקדים בכירים, והתבטא בהפגנת כוח פיזי דווקא כאשר נדרש איפוק. כן, היו לי אכזבות מקצינים, אבל היו גם כמה הפתעות לטובה מחיילים פשוטים לכאורה."

את אותם חיילים ששו אלי מכות וחשו קירבה יתרה מדי לנבוט, הישעה סא"ל ישראל מהשתתפות בפעילות מבצעית. "היו ביניהם כמה חיילים מצויינים, אבל פשוט קראתי להם ושלחתי אותם לעשות עבודות רס"ר במטבח. הם לא יצאו לפעילות. לשמחתי, אגב, את מירב הביקורת ספגו החיילים האלה דווקא מחבריהם בני גילם. אני אומר לשמחתי, כי ברור לי שלבדי לא יכולתי בשום פנים ואופן לשנות אותם ולשכנעם שהם טועים".

במקרים בהם חשב ישראל שעליו לתת גיבוי לפקודיו, הוא עשה זאת במלוא העוצמה. כך היה בסיפור הטראגי של הצנחן שהרג את הכובסת בכפר אידנא. החייל, שהתבלט בפלוגה בהתנגדותו לאלימות כלפי הערבים, נקלע למצב מצוקה, ירה והרג בשוגג את האשה. הוא נקלע למשבר נפשי עמוק, נעצר והושעה מקורס פיקוד. גם מפקדו הושעה מהתפקיד בידי אלוף פיקוד המרכז.

האירוע יצר משבר קשה בפלוגה. "הייתי אומר בלי היסוס שנוצר כאן סדק או משבר אמון בין

(המשך בעמוד 32)

גדי מחפש את האינתיפאדה

במקום בו קידם סא"ל ישראל את פני האינתיפאדה, לפני שנה, יושב עכשיו רס"ן גדי, מפקד יחידה בגולני. יושב ואומר: "כבר חודשיים וחצי אני מחפש את האינתיפאדה שסיפרו לי עליה, את האינתיפאדה שראיתי לפני שנה בטלוויזיה. מחפש ולא מוצא".

זה לקח זמן, אבל צה"ל מצא את התשובה. "למדנו להילחם את המלחמה הפרימיטיווית הזאת", אומר סא"ל ישראל.

המפנה החל באוגוסט. בתום שורה ארוכה של ניסיונות כושלים לפתח אמצעי־לחימה שיתן תשובה ראויה לאתגר בשטחים (כדורי גומי, כדורי אלומיניום, חצצית ואפילו תותח גזלות...), הובא לעולם כדור הפלסטיק. הכדור החדש ענה לתגדרת הצרכים של מפקדי צה"ל בשטח: הוא נורה מרובה רגיל, מדוייק, פוצע אבל אינו הורג כאשר הוא נורה מטווח מסויים – ולרגליים בלבד.

נתונים שאומרים הכל: בחודשים מאי־יולי היו ברצועת עזה 51 נפגעים מירי. בחודש אוגוסט לבדו: 95. אחרי־כן: 116 נפגעי ירי בספטמבר ו־123 באוקטובר. את הקרדיט יש לתת במקרה הזה לכדור הפלסטיק.

במקביל חלה בתקופת הזו ירידה ניכרת במספר הנפגעים ממכות ומרימוני גז. מאז שכדור הפלסטיק הוכנס לשימוש פחת הצורך במגע פיזי עם המפגינים. גם נעלמו מהעולם התפגנות ההמוניות. נכון להיום, חייל המכוון רובה הוא אמצעי מרתיע שמרחיק את המפגינים מהמקום. אין צורך באלה. בצה"ל אומרים: "הפלסטיק החזיר לחיילים את כוח התרתעה שאבד בימי ראשית האינתיפאדה".

ישנן סיבות נוספות לכך שבחודשים האחרונים שורדת בשטחים רגיעה יחסית. בראש ובראשונה, עייפותם של התושבים עצמם, הנובעת הן מהתמשכות המאבק והן מהמחיר הכבד והמצטבר שהם משלמים. מכת הריסות הבתים, למשל, הרחיקה רבים מהמאבק.

סיכום מדוייק של מספר האירועים בשטחים נכון להיום מלמד שתשטח רגוע יותר מכפי שהיה בשנים לפני האינתיפאדה. אלא שמעולם לא פרס צה"ל בשטחים כוחות גדולים כל כך. ומהעבר השני, מעולם לא היו התושבים המקומיים מודעים לכוחם כפי שהם מודעים לו עכשיו, בתום שנת התקוממות הראשונה.

בשטח מתמודד כיום צה"ל מול תפרות סדר בודדות. אבן פה אבן שם. רס"ן גדי מגולני אומר: "בשבוע הראשון שלי כאן עוד רדפתי אחרי כל צמיג בוער. פעמים רבות הצמיגים האלה היו פיתיון שמשך אותנו לתוך מלכודת אבנים. למדתי מהנסיון. אם הצמיג איננו בוער על ציר תנועה ראשי, מצידי – שיבער".

כיום עובד גדי בשיטה של הקטנת החיכוך, נסיון ליצור כמה שפחות מגע עם המקומיים. לפני שלושה חודשים הוא עשה בדיוק ההיפך. ביום הוא גומר יום עם פצוע מקומי אחד או שניים ושקט יחסי. לפני שלושה חודשים – עם 10 עד 20 פצועים וסערה רבתי.

השיטה של צה"ל כיום מבוססת על הקמת תצפיות רבות. בשכם, למשל, דאגו לכך שכמעט כל סימטה בקסבה תהיה מכוסה. השיטה מאפשרת לחיילים לאתר כל נסיון של הפרת סדר עוד לפני שהוא צובר תנופה. רוב התנסיונות מסתיימים, לכן, כמעט לפני שהחלו.

כיום המגמה, עיקר הדאגה מהפרות הסדר לאפשרות שנשיאת התקוממות תוביל את המנהיגים לשימוש בנשק חם. גדי אומר שבחודש האחרון הושלכו על חיילים ארבעה בקבוקי תבערה ומטען אחד. "אסור להיות שאננים בנקודה הזאת", הוא אומר.

ויש מי שמודאג מתופעת אחרת: "התרגלנו לחיות עם האינתיפאדה. למדנו להתמודד איתה ופתאום היא לא נראית נוראה כל כך. אותי – זה מדאיג" דברי קצין בכיר.

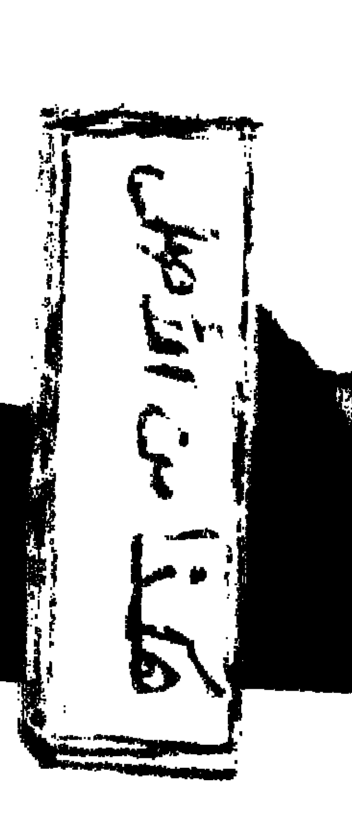

גיוס כהלכה

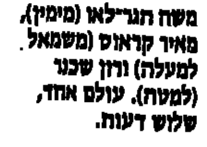

סא"ל משה הגר־לאו, סא"ל רון שכנר ורס"ן מאיר קראוס, היו תלמידי־ישבות. וזה לא הביא אותם להתחמק משירות בסדיר ובקבע, ביחידות קרביות. שלושתם הגיעו לדרגות־פיקוד גבוהות, השתתפו במלחמות, השתחררו ועושים הרבה ימי מילואים. אם יש למישהו זכות מלאה לדבר בנושא גיוס בני הישיבות והדרכים לשילוב לימוד תורה עם שירות בצה"ל – שלושתם ורבים שכמותם הם בעלי הזכות הזאת. והם מדברים, על הלבטים, הלחצים, ההתמודדות – זו האישית, ושל הציבור הדתי בכלל. ולמרות ששלושתם מ"אותו הכפר" – הם אינם מדברים בקול אחד.

מאת אברהם תירוש   צילם: בני גלזר

משה הגר־לאו (מימין), מאיר קראוס (משמאל, למעלה) ורון שכנר (למטה). עולם אחד, שלוש דעות.

קיץ אחד, לפני כמה שנים, ירד משה הגר־לאו עם חבר לחוף "שרתון" בתל־אביב, המיועד לדתיים. כששהו שם, התפתח ויכוח מתגרה בין המציל לבין כמה חרדים, תלמידי ישיבות. "אתם נראים כמו יהודים בגלות", הטיח בפניהם המציל והצביע על משה הצנום ועל חברו: "הנה, תראו אותם".

המציל היה בוודאי נופל מסוכתו, לו ידע שמשה ה"מוזלמן" גבה־הקומה וחברו הם מפקדי פלוגות־טנקים, והחבר כלל אינו דתי ובא רק לשחק במאטקות עם עמיתו המ"פ, שהקפיד ללכת לחוף־רחצה נפרדים.

עניין של תדמית. מס־פא טנקים צריך להראות כך ובחור־ישיבה צריך להראות אחרת, ואין שניהם יכולים, כביכול, לדור בכפיפה אחת, ליתר דיוק: בגוף אחד.

מסתבר שיכולים ועוד איך. ולא רק מס־פאים, אלא גם למעלה מזה. ולא רק טנקים אלא גם חי"ר. כמו סגן־אלוף מיל' משה הגר־לאו, כמו סגן־אלוף מיל' רון שכנר וכמו רב־סרן מיל' מאיר קראוס. שלושתם היו תלמידי־ישיבות תיכוניות וגבוהות, שרתו בסדיר ובקבע ביחידות קרביות, הגיעו לדרגות־פיקוד גבוהות יחסית, השתתפו במלחמות – ועתה הם אורחים מן השורה, המבלים ימים רבים במילואים.

אם יש למישהו זכות מלאה לדבר בנושא גיוס בני הישיבות והדרכים לשילוב לימוד תורה עם שירות בצה"ל – שלושתם ושכמותם הם בעלי הזכות הזאת. והם דיברו בשבוע שעבר, בביתו של מאיר באפרת, ועל־אף ששלושתם מ"אותו הכפר" – בני־עקיבא, ישיבה תיכונית, מרכז־הרב – דיברו לאו־דווקא בקול אחד.

רון האימפולסיווי־משהו, הקופצני, הוא המגלה את ההבנה הרבה ביותר למי שלומד תורה – לומד באמת – ואינו משרת בשל כך. משה השקול, המתלבט בהתנסחויותיו, עם הרבה הירהורים והפסקות בין המשפטים. הוא באמצע – בעד שירות בני הישיבות, להוציא "בני־עליה" מעטים. מאיר הרהוט והמנוסח – בעד שירות כל בני הישיבות.

האם כשהיו בחורי־ישיבה, עמדו פעם גם רון, משה ומאיר – או חלקם – לפני הפיתוי או ההתלבטות להמשיך ללמוד בישיבה ולא להתגייס?

מסתבר שכן. גם התלבטויות וגם לחצים. על־אף שלמדו בישיבה לאומית־ציונית מובהקת, מרכז־הרב, שבראשה עמד אז הרב צבי יהודה קוק.

מאיר: "היו לי לבטים קשים לפני הגיוס. הישיבה הציגה את לימוד התורה כדבר החיוני ביותר לישראל. אני חונכתי לתרום לעם, והנה אומרים לי שהחזית הרוחנית היא החשובה ביותר ולא כל אחד מסוגל לשרת בה. המסר היה שלימוד התורה הוא חוד החנית וצריך לבחור בו במקום הקרביות בצבא. מה שהכריע לבסוף את הכף, היה הרצון שלי להיות שותף בחיי העם, ליטול חלק בעשיה. אי־הליכה לצבא פירושה אי־שותפות מלאה בהוויה. היו לי כמה שיחות קשות עם ראש הישיבה – אבל לבסוף התגייסתי".

רון: "ההתלבטות היתה קיימת גם אצלי. קשה לי להיכנס היום לראש שלי בימים ההם. אז אמרתי, שיש לי 'קוצים בטוסיק' והלכתי לצבא. אבל ההתלבטות קיימת. בחור שלומד באמת ובתמים ותורתו אומנותו – זוהי משימתו. וההתלבטות היא בין שתי משימות חשובות, שני מסלולים הכרחיים לקיום העם, שלא ניתן להלך בשניהם בו־זמנית. תפיסתו של ראש הישיבה, הרב צבי יהודה, שגם אותי ניסה לשכנע בכמה שיחות להמשיך ללמוד, נבעה דווקא מתוך הראיה הממלכתית שלו. מי שמסוגל – חשוב שילמד. ללכת לצבא – כולם יכולים".

משה: "לי לא היו התלבטויות. עיקר הלימוד הישיבתי הגבוה שלי היה אחרי השירות הצבאי. הייתי

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
צעיר עם מרץ רב ורציתי לשרת".

ואחרי כל ההתלבטויות, עשיתם אפילו מעבר לחובה. לא הסתפקתם בשירות החובה והמשכתם גם בקבע ופיתחתם אפילו קריירה צבאית מסויימת. מדוע?

רון: "אני משתדל בדרך־כלל לעשות גם מעבר לחובה הבסיסית. אני חושב, שכל מי שיכול לתרום באיזשהו תחום המועיל למדינה ולכלל, צריך לעשות את המקסימום שביכולתו. אני הרגשתי שאני יכול לתרום בצבא ולכן נשארתי".

אם כך, מדוע לא נשארת בצבא?

רון: "שאלה נכונה. באמת היו לי הרבה התלבטויות. יצאתי לחופשה ללא תשלום וחזרתי, עד שפרשתי. ההתלבטות האמיתית היתה המשפחה. לאדם שומר מצוות יש בעיה משפחתית קשה, מעבר לרגיל: לחיות בצבא ועם זה להקים משפחה ברוח שהוא רוצה. זה הביא אותי לפרישה".

משה:
"השירות בצה"ל אינו מצווה, הוא בגדר 'דרך־ארץ שקדמה לתורה'. זו המסגרת ההילכתית שלו. לפני קיום תרי"ג מצוות יש דרך־ארץ"

מאיר: "המילה המרכזית היא התרומה. זכותו של החינוך הישיבתי הוא, שהביא אותנו להכרה, שלתרום צריך במלוא היכולת. דווקא משום שהלכתי לצבא אחרי התלבטות, היה ברור לי שאני רוצה לעשות את המקסימום ולכן המשכתי בקבע. ויש עוד גורם. התבגרנו בתקופת מלחמת ההתשה. האלמנט הבטחוני היה מאד דומיננטי והשפיע על הרצון העז לתרום ולהשתלב. סיימתי את שירות הקבע גם משום שהייתי כבר נשוי שנתיים והרגשתי שהבית זקוק לפסקי־זמן, וגם מפני שרציתי ללמוד ולהרחיב אופקים".

משה: "החינוך שקיבלתי הוביל אותי להשתדל לעשות הכל בצורה הטובה ביותר, או כמונחים הלכתיים: לפנים משורת הדין. בצבא זה השתלב גם עם הרצונות האישיים שלי ולכן בחרתי להמשיך במסלול פיקוד. את חמש שנות השירות סיימתי 'על ארבע' מבחינה רוחנית, והרגשתי שאני צריך להתחזק. חמש שנים כחייל קרבי גרמו לי ירידה וחשתי שאני חייב להעמיק ללמוד ולבסס את אמונתי ואת הקשר שלי עם הדברים שלמענם אני נלחם. לכן החלטתי ללכת לישיבה".

כלומר, היתה לך בעיה של התערערות האמונה הדתית?

משה: "הגעתי לצבא כאדם צעיר ואחרי חמש שנים נשחקים. היתה חולשה באמונה שלי. צריך להכיר בכך שמי שגדל בחממה מבחינה דתית, כאשר הוא יוצא החוצה ללא הכשרה מתאימה, יש לגביו חשש אמיתי לקילקול. לא צריך להימנע מלעשות דברים מסויימים בשל חשש זה, אבל צריך להכיר בקיומו".

או אולי הדרך הנכונה היא של חבריך – ללמוד בישיבות הגבוהות לפני הגיוס?

משה: "אני חושב שיוצאים לצבא מוקדם מדי. אבל הצבא אינו יכול להרשות לעצמו להודיע לכל המדינה שמתגייסים בגיל 21. הלוואי. הצבא היה מרוויח. היו בו אולי פחות תאונות דרכים".

מאיר: "אני חושב שיש מהות אחרת בלהיות מפקד. דיברתי קודם על שותפות עם הכלל, אז מבחינת השותפות והאחריות שיש עליך והנשיאה בעול, מעבר לתרומה ולשירות, זוהי חוויה בפני עצמה. היא המבדילה במובן מסוים בין חיילים לבין מפקדים, הצריכים לשאת כל מיני דברים על כתפיהם. העשיה שלו וחשיבותו לעם ישראל, נותנים הרבה מאוד סיפוק לצעיר ההולך להיות מפקד".

האם השירות בצה"ל הוא בגדר מצווה דתית בעיניכם?

רון: "בפירוש כן. מצווה דתית, מצווה לאומית, מצווה טבעית".

משה: "אני לא חושב שזו מצווה. השירות בצה"ל הוא בגדר 'דרך־ארץ שקדמה לתורה'. זוהי המסגרת ההילכתית של השירות. לפני קיום תרי"ג מצוות יש דרך־ארץ – הדרך שאדם צריך לנהוג בה בחברה שבה הוא חי. בעם ישראל המתחדש בארצו, השירות בצה"ל אינו מצווה דתית. הוא דרך־ארץ וחובה".

רון: "אינני פוסק, אבל אין לי ספק שזוהי מצווה".

מאיר: "הציווי הראשון־במעלה שלנו הוא לחיות. בלי חיים לא נוכל למלא איזשהו ייעוד. היהדות מצווה עלינו לדחות דברים שונים מפני הצורך לחיות. רק במצבים חריגים צריך להקריב את הנפש. זו מצוות 'וחי בהם'. אדם חייב לקיים את עצמו, וקיום העם היהודי הוא דבר שאי־אפשר בלעדיו. ואין זה משנה אם השירות הצבאי נכנס מבחינת ההגדרה לתרי"ג המצוות המפורטות (לדעתי אפשר למצוא את זה שם). בלי הקיום אין בכלל תרי"ג. אפשר לרדת ולפרק את המדינה".

האם ראיתם בשירותכם הצבאי גם שליחות דתית, מבחינת ההשפעה שלכם, כחיילים וכמפקדים דתיים, על סביבתכם הצבאית? האם אתם בעד יחידות נפרדות לדתיים, או בעד יחידות מעורבות?

רון: "כשהחלטתי להתגייס, רציתי דווקא יחידה קרבית לא־דתית, בידיעה שזה כרוך בהרבה קשיים. אף על פי כן רציתי בזה. יש בזה מבחן אישי: לא להישאר בחממה, לצאת לים הפתוח. אבל לא ראיתי בכך משימה דתית, שליחות להשפיע על אחרים. רציתי למלא תפקידי בצורה הטובה ביותר במסגרת הכללית. ואני חייב לומר, שבכל מהלך שירותי, לא ניתקלתי בשום בעיה עקרונית בשל היותי שומר מצוות".

גם לא במפקד? מעולם לא החשידו אותך שהחלטת או עשית כך או אחרת בשל היותך דתי?

רון: "לחלוטין לא. מאז שהייתי טוראי וחברים עזרו לי להתקין עירוב, בלי שידעו כלל מה זה, ועד היום. עכשיו אני ביחידה שהדתיים בה מיעוט קטן, ואין כל בעיה".

אז אתה בעד יחידות מעורבות?

רון: "אינני חושב שיש מתכון אחד ויחיד. אבל אינני בקי בפרטי ההשלכות והבעיות בנושא זה ואין לי דעה חד־משמעית. נדמה לי, שיש מקום גם ליחידות דתיות נפרדות, במסגרת ההסדר או הנח"ל, וגם לשילוב דתיים ביחידות רגילות. כל צעיר דתי צריך למצוא את המסגרת המתאימה לו".

מאיר: "בעיני השירות בצבא נתפס כשליחות, אך לא היתה לי תפיסה מסיונרית, שאני הולך להראות לחברי בצבא מה היא הדרך האמיתית לאדם. היה לי חשוב להכיר את העם לרבדיו השונים, שכן במסגרת שגדלתי בה פגשתי בחברה מסוג מסויים. היה לי חשוב גם להיות שותף באופן מלא. גם הרצון ללכת לפיקוד – דבר שלא ניתן להעשות או במסגרת ההסדר – גרם לי ללכת לצבא רגיל.

"אבל בראיה לאחור, יש חשיבות להליכה ליחידה מעורבת. יש בזה שליחות של אחרות. יש משמעות להתחככות ביחד ולהיכרות חלקים שונים בעם אלה עם אלה. פוגשים אותך ופתאום רואים שדתי הוא אדם בלי קרניים. רוב תקופת השירות שלי הייתי דתי יחיד כמעט ביחידתי וגם אני זכיתי להערכה, גם כחייל ובוודאי כמפקד.

"תוך כדי המפגש הזה מתלבנים דברים. השותפות בשמירה, במארבים, בחוויות משותפות, מקשרת ויוצרת רעות ומאפשרת להכיר, להעלות דברים, ללבנם, ליצור רצף בעם, ללא נתק הנובע מחוסר היכרות. לדעתי עדיפות יחידות מעורבות. גם בהסדר יש היום מגמה לא להחזיק את כולם בפלוגה אחת אלא לפזרם. יחידות נפרדות הן אולי פתרון־ביניים להרגעת כל מיני אנשים. אם יהיו תלמידי־ישיבה שזה יהיה התנאי שלהם לשירות – שווה לשקול את זה בכובד־ראש. אבל לנוער דתי שממילא הולך לצבא, עדיפות יחידות מעורבות, חרף הקשיים שהן יוצרות לבחור דתי".

משה: "מי שהולך לצבא צריך לשאוף לשרת נאמנה את המדינה ולהיות חייל ומפקד טוב. אלה שבאים עם יותר מדי מסר־של־שליחות, יוצרים אווירה לא־נעימה במסגרות הצבאיות. צריך להתנהג באופן טבעי ומי שהינו משהו – משדר טוב, ומי שאינו כזה – משדר את ההיפך. אישית, רק בשנת הקבע האחרונה, כשחזרתי לצבא אחרי שנות אזרחות ואחרי שהתבגרתי, היתה לי הרגשת שליחות. שליחות דתית־לאומית. לפני כן לא הגעתי לרמה כזו. אולי היתה שליחות, אבל אני לא הרגשתי".

מאיר: "יש עוד דבר מרכזי. אתה כבחור אינטליגנטי המשרת בצבא, מהווה איזשהו אתגר ומעורר עניין אצל חבריך החילוניים. הם תוהים מהי הדמות הזאת. הם מצפים לראות מישהו ררוה, פרימיטיווי בלשונם, וזה לא מסתדר להם כשהם ניתקלים בבחור אינטליגנטי, מצליח בצבא וגם מתפלל. הם אינם מבינים איך זה הולך ביחד".

משה: "בקורס קצינים היה אתי בחור, שהחליט כמשימה לקורס לעשות אותי לחילוני. לא הסתדר לו שבספורט ובכושר אני טוב. זה היה לו מפגש ראשון עם אדם דתי והיה לו קשה. חינכו אותו על ה'חיידר'".

מאיר: "בטירונות אמרו לי שאני רץ כמו בחור־ישיבה"...

משה: "אשר לשאלת היחידות הנפרדות – צעיר דתי המגיע לצבא ישר מהתיכון או מהישיבה התיכונית, צריך לתת לו מסלול־הסדר, המשלב שירות עם לימוד־תורה. לגבי הציבור החרדי שאינו משרת עדיין בצה"ל, יצטרכו להיות, בשלב הראשון, יחידות

מאיר:
"בעיני השירות בצבא הוא שליחות, אך לא היתה לי תפיסה מסיונרית, שאני הולך להראות לחברי בצבא את הדרך האמיתית לאדם"

[...]שהות עם התנאים שיידרשו לכך. בהמשך, תלוי לאן [...] נתפתח".

[...]גש לשאלה המרכזית: האם צריך לגייס את [...]ל בני הישיבות? הצריך להתקין חוק בענין זה? האם [...]אכן בכלל שילוב של בן־ישיבה, תלמיד־חכם [...]שוב, עם חייל טוב, שהרי החרדים טוענים שתלמיד־ישיבה ההולך לצבא לא יכול לצאת [...]ו[...]ש[...]ד[...]ר[...]ה[...]ם אמיתי?

רון: "הכל יכול לצאת, ואין לאיש סמכות לומר [...] יכול ומה לא יכול לצאת ממי שהולך לצבא. [...] למדוד את הענין במשקפיים כמותיות וזו [...] האמת. שורש הענין הוא – גם אם לא כל אחד [...]בין ומאמין בזה – שלימוד התורה הוא הכרחי וקיומי [...] ישראל. זה הבסיס. אני מאמין בזה, ואולי חברי [...] מאמין קשה לו לקבל את זה, אבל אני בטוח [...]הוא מבין ויכול לשמוע את זה. זה לא דבר שאינו [...] סלל בציבור המכונה חילוני".

[...] מה המסקנה מזה? אתה אומר שהוא יכול [...] שלימוד־תורה הוא צורך הכרחי, אבל האם [...] גם את המסקנה...

רון: "גם את המסקנה, שמי שלומד תורה באמת [...] ומשקיע את כל זמנו ומרצו בכך, לא ישרת [...]. את זה גם ציבור חילוני מסוגל לקבל. מה שאין [...] לקבל, ובצדק, וגם אני איני מקבל, שתחת [...]זה מתאפשרת איזושהי השתמטות מהצבא".

[...] הבעיה היא גם מספר המשוחררים הרב [...]?

רון: "בפירוש לא. מי שמנסה למדוד בכמויות [...]. אם היינו משוכנעים שכל אלה שאינם משרתים [...] בצבא לומדים תורה יום ולילה, מתוך [...] ושליחות לאומית – את זה הציבור יכול לקבל. [...] היא שיש המנצלים את זה להשתמטות.

"[...] בעית ההשתמטות אינה בעיה של ציבור זה [...]. יש משתמטים מכל הסוגים, מכל המינים, מכל [...], מכל אזורי הארץ. בשבילי משתמט הוא לא [...] זה שאינו לובש מדים. יש לובש מדים שהוא [...] גדול מזה שאינו לובש אותם. המשוואה [...] = משתמט, לעומת כל האחרים שאינם [...], אינה אמת".

צריך להבין, שאתה נגד חוק לגיוס [...].

רון: "אתה לא צריך להבין, אני אומר במפורש: [...], אבל כצד זה צריך לעשות כל מאמץ לאתר את [...] שאינם לומדים תורה ולגייסם מיד. המערכת [...] יודעת להתמודד עם זה. יש לי טענה גם לאלה [...] לענין. הבעיה היא איך להבריא את החולי [...], אבל ודאי שכל בחור שלומד תורה באמת, צריך [...] משוחרר מהצבא בתקופת לימודיו".

מאיר: "הגמרא מנתחת את שמו של עדינו העצני [...] המלך) ואומרת, שכאשר למד היה מעדן

הקצינים

● סא"ל (מיל') משה הגר־לאו – בן 35, יליד תל־אביב. למד בישיבה התיכונית העירונית וחצי שנה בישיבה הגבוהה "הר־עציון" באלון־שבות. התגייס ב־1970 לנח"ל ושרת בו, כולל נח"ל מוצנח, עד מלחמת יום־הכיפורים. אחריה עבר לשריון ופיקד על פלוגת־טנקים. ב־76' השתחרר ולמד שלוש שנים בישיבת מרכז־הרב בירושלים. היה ממקימי המושב השיתופי בית־יתיר שבדרום הר חברון, שם הוא חי זה עשר שנים. הגיע לתפקיד מפקד־גדוד במילואים. לפני שנה ביקש הצבא שיתגייס לשנת־קבע. המשק והאשה אישרו והוא היה למפקד גדוד סדיר. לא מכבר השתחרר וחזר לגדל ענבים במשק. נשוי פלוס שמונה, בהם שלישיה שנולדה לפני זמן קצר. משה הוא ממשפחת הרבי מוויז'ניץ (אביו הוא בן־דודו של הרבי). גם רעייתו שרתה בנח"ל.

● סא"ל (מיל') רון שכנר – בן 35, יליד תל־אביב. למד במדרשיית־נועם (ישיבה תיכונית) ואחריה, קודם גיוסו, שנתיים בישיבת מרכז־הרב בירושלים. התגייס ב־1972 לגולני ושרת בסדיר ובקבע עד 1978. כמ"פ השתתף במבצע אנטבה, שבה היה מפקד־צוות. כשהשתחרר, חזר לישיבת מרכז־הרב וכעבור שנה היה ממקימי בית־יתיר. זה שלוש שנים הוא מפקד גדוד במילואים. נשוי פלוס ארבעה. ראש המועצה האזורית דרום הר־חברון. רעייתו עשתה שירות־לאומי של שנתיים.

● רס"ן (מיל') מאיר קראוס – בן 35, יליד ירושלים. למד בישיבה התיכונית נתיב־מאיר ואחריה, לפני הגיוס, במרכז־הרב (שנתיים). התגייס ב־1973 לסיירת־חרוב ועבר לצנחנים ולגולני. השתחרר כמפקד פלוגה בגולני, אחרי שנפצע קשה למדי במבצע ליטאני, וחזר ללמוד בישיבת מרכז־הרב. סיים לא מכבר תפקיד מ"פ במילואים וממתין לתפקיד חדש. נשוי פלוס שישה (בני שלושה חודשים עד שבע שנים). מנהל הישיבה התיכונית באפרת, שהיה ממקימיה. בוגר האוניברסיטה העברית במתמטיקה ומחשבים ולומד לתואר שני במחשבת־ישראל. בן למשפחה של חסידי סלונים. רעייתו אלירז, בת הרב הראשי של חיפה, הרב שאר־ישוב כהן, שרתה אף היא כקצינה בצה"ל.

עצמו כתולעת ואילו כשיצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ. אין כמדרש הזה להבהיר את המתח הקיים בין קדושה וחיי רוח לבין חיי מלחמה. יש מתח ערכי ועימות בין החרב והמזבח. לא לחינם מצווה התורה 'והיה מחניך קדוש'; יש קושי לשמור על חיי קדושה במחנה.

"מבחינה ערכית, יש, איפוא, משמעות לשירות בצבא וליציאה מחיי קדושה לצבא, משום שהם נפגמים. אך זה אינו המחיר היחיד שמשלמים בעד התקומה היהודית המחודשת, וצריך לשלמו. עדיין איש לא אמר שתרומה ושהות במלחמה יוצרות פגיעה שאינה ניתנת לתחזרה ולתיקון ושאי־אפשר למצוא את הדרך לכך, שגם אלה המקדישים עצמם לקדושה ולחיי רוח יהיו שותפים עם כל ישראל בהגנה על העם בעיתות מצוקה.

"אני חולק על רון. אינני רואה סיבה שבחורי ישיבה, כולל השוקדים על תורתם לילות כימים, לא יעשו שירות כלשהו, שיכשיר אותם להגן על ישראל בעת חירום ולשרת במילואים, גם אלה שעם ישראל זקוק לכך שיחיו חיי קדושה ורוח. זו חוית חשובה לעם ישראל, אבל בעיתות חירום יש חויתות אחרות. אז יש צורך לאחוז בנשק ואז יוצאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, משום שהקיום הוא הדבר הראשוני.

"לכן, איני מקבל את שיחרור בני הישיבות. צריך למצוא את המסגרת לשילובם בשירות הצבאי. אבל אני מסכים עם רוני שאי־אפשר להפעיל חוק לגיוסם. זה נשמע דיאלקטי, ולכן ארחיב קצת. יש לנו משימה להביא לכך שהציבור החרדי יהיה שותף בתקומה הציונית. לדעתי, אנו בדרך הנכונה. כשאברהם שפירא הוא יו"ר ועדת הכספים וצריך להחליט אם להניח למושבים ליפול או לא, הוא מתחכך בעשיה הציונית וההחלטה היא החלטה ציונית. גם שיקולי טובת התקומה לעיניו – אני מקווה שאיני תמים מדי – ואין לו ברירה, הוא שותף. צריך להיזהר ממעשים שיסיגו אחור את ההתקדמות הזאת. "לא צריך להפעיל גזירות

רון:
"מה שהחילונים לא מוכנים לקבל, ובצדק, וגם אני לא מקבל, שתחת מעטה לימוד תורה מתאפשרת איזושהי השתמטות מהצבא"

שינתקו אותנו מחלק מסויים מהעם, בוודאי לא מחלק שנשאר נאמן ליהדות על־פי תפיסתו. איני רוצה מצב של מלחמת־דת, שאנשים יירדו למחתרת. מדינת־ישראל לא קמה כדי שאיזשהו ציבור יבריח מפה את ילדיו. לכן צריך להתאזר בסבלנות ובאורך־רוח ולקוות, שבסופו של דבר יבינו שהם צריכים להיות שותפים. גם להציע להם, למען ההקלה, מסגרות צבאיות כאלה שיכולות להתקבל על דעתם.

"אבל יש לי טענה גם נגד המפלגות החילוניות. האם הן לא איבדו את הציונות? לא שמעתי מהן דרישה כלפי החרדים בנוסח: אתם רוצים להשתלב בשלטון, לקבל עמדות וכוח, בואו נראה איך אתם משתלבים. מה התוכנית שלכם. מה אתם תורמים. למה שרק הם יבואו בתביעות? גם שמיר ופרס יכולים לבוא בתביעות אליהם.

"לפעמים יש לי תחושה שלחלק מהחילוניים נוח שלא נשרת בצה"ל ולא נהיה מעורבים כפי שהננו. כי מעורבותי והרגשתי שאני שותף מלא ותרמתי ואתרום למדינה, מביאות אותי למחשבה שאני יכול גם להשפיע על האירועים ותעכתי להשפיע – ואני מנסה. ואני חש שהם היו מעדיפים שלא אשרת, שאשב בישיבה ולא אשפיע ואניח להם לנהל את המדינה כהבנתם. כי כאשר אני רוצה, באופן דמוקרטי, מדינה המבטאת יהדות, שיש בה חינוך יהודי והיא יותר קרובה לדעותי, יש לי תחושה שהדבר לזרא".

משה: "אתחיל מהמוכנות של הציבור החילוני ושל צה"ל לקלוט את בני הישיבות החרדיות בצבא. לי יש הרגשה שהצבא לא יידע איך לאכול את זה, ויש בו חוסר־ענין לנסות להתמודד עם המשימה, בעיקר בגלל חוסר היכרות עם הציבור החרדי. יש בצבא חשש מפני הטפה של החרדים ומפני הדרישות הדתיות המיוחדות שלהם (גלאט־כשר, יחידות בלי בנות וכו'), שיפגעו בסטאטוס־קוו בצבא. זה גם דורש הרבה עבודת הכנה בתוך הצבא.

"בזמן האחרון גם נוצרה לאדם הדתי בישראל תדמית יותר אגרסיווית. יש בציבור חשש, שהקצנה

(המשך בעמוד 42)

אידה נודל המחיר

מאת יעל פז־מלמד

כמעט 20 שנה היא היתה סמל, מיתוס בשר ודם. אידה נודל לחמה על זכותה וזכות חבריה לצאת מבריה"מ ושילמה על כך מחיר יקר בחופש, בבריאות, בשנים אבודות. לפני כשנה הסתיים המאבק והיא נחתה כאן, אשה קטנה עם כלבה, והפסטיוואל התחיל. פסטיוואל של אהבה שאחריו בא פסטיוואל של השמצות. שניהם מוגזמים. אידה אינה מיתוס. היא אשה בודדה שמעולם לא נישאה ולא ילדה, שחייה נזיריים וקשוחים. מאבקה הנוכחי מוקדש לשינוי יחס הישראלי לעלייה ולעולים. אם תיכשל, היא אומרת, תחזור להיות אדם פרטי. נשאלת השאלה אם עוד תזכור איך.

בקיץ האחרון מסרה אידה נודל את כלבתה פיור (גזור מן השורש פור) לטיפולם של חברים בקיבוץ נגבה. הכלבה רגילה למרחבים, גדלה פרא בכפר הנורא ההוא בערבות סיביר, אליו נשלחה אידה אחרי בתי־הסוהר, והמחנות, והמכות וההשפלות. כשהגיעו השתיים לארץ לקתה הכלבה בדכאון. הדירה הקטנה ברחובות סגרה עליה. חסרו לה השדות, היערות, הנחלים. אידה ראתה אותה נגמרת מגעגועים ובכתה עליה בלילות.

עכשיו הכלבה בנגבה ואידה היא שנגמרת מגעגועים. אבל הידיעה שטוב לה, לפיור, שיש לה בית חם, שהיא יכולה לרוץ על מרשאות הקיבוץ כרצונה, מקלה במקצת. אחת לכמה שבועות, כשהגעגועים גוברים, היא עולה על אוטובוס ונוסעת לבקר את פיור. רק בשבוע שעבר בילתה איתה ארבע שעות מאושרות של אחר־צהרים חמים. אחרי־כן חזרה לרחובות, מודעת יותר מתמיד למחיר ששתיהן משלמות על התהפוכות הרבות שמלוות את חייה.

וזה מה שמספרת אידה נודל, אשה קטנה וסגפנית שהיתה בגיהנום ויכלה לו, על כלבתה: "היא כל־כך יפה וחכמה ואינטליגנטית שאי־אפשר שלא להשתגע אחריה. אני כמעט בוכה בכל פעם שאני מדברת עליה. קיבלתי אותה לפני עשר שנים כשהיתה בת שישה שבועות, ואני כל־כך קשורה אליה. היא היתה לצידי לכל אורך הדרך הקשה שעשיתי. תמיד איתי. וכל־כך עוזרה לי. כשהיינו בכפר הנורא אליו הוגליתי לארבע שנים לקראת סוף דרכי בבריה"מ, היתה זו היא שפתחה בפני אפשרות לקומוניקציה עם תושביו. פיור מאוד אוהבת ילדים. היא היתה מתחברת איתם, וכך יכולתי גם אני להגיע אליהם, ודרכם – לקשר כלשהו עם הוריהם. היא כל־כך חכמה, הכלבה שלי. נהדרת. אני חסרה אותה כל הזמן".

> *"אני מכירה הרבה אנשים מסוגי, הבוחרים לחיות על פי הערכים שלהם, ואין להם משפחה וילדים".*

ככל שהיא מפליגה בשבחי הכלבה הולך וגדל אצל המאזין הפיתוי לקשר את האהבה לבעל־החיים לאהבה לילד שאיננו, אולי גם לבעל שמעולם לא היה. יותר מעשרים שנה נלחמה אידה נודל את מלחמת העם היהודי ולא עשתה לביתה, לעצמה, דבר וחצי דבר. לא נישאה, לא הרתה, לא גידלה ילדים. מאזן קצת קשה עכשיו כשהמלחמה שלה נגמרה והחיים, חיי היומיום, היו אמורים להתחיל. והיא כבר בת 58. אין לה, וכפי הנראה כבר לא תהיה לה, משפחה משלה למעט אחותה – ומשפחת אחותה.

אינך חושבת לפעמים שהמחיר ששילמת על התעקשותך ללכת בדרך שלך היה יקר מדי?

אידה: "כשאתה צעיר ומלא רעיונות, העולם גדול ופתוח לפניך והכל כל־כך מרתק, אתה כל הזמן רץ, רעב, לחפש עוד ועוד דברים. אז אין זמן לבנות משפחה. אחרי־כן זה כבר מאוחר מדי. למרות זאת, אינני חושבת שיש פה מחיר על דרך. זה עניין של מבנה אישיות. עשיתי כל מה שעשיתי מפני שכך אני בנוייה, וזו הדרך המתאימה לאישיותי. אני מכירה הרבה אנשים מסוגי – כאלה שיש להם ערכים שהם בוחרים לחיות לפיהם – ואין להם משפחה וילדים. לילדים אתה חייב לתת את כולך. האישיות שלי כיוונה את הדברים כך שאשקיע את כולי ברעיון, באידאל. כל אחד יכול ללכת רק בדרך שמתאימה לאישיותו ולסדר העדיפויות שלו".

אינך מצטערת על־כך לפעמים? אין לך תחושה של החמצה?

"זה לא עניין של החמצה. אין לי אפשרות אחרת. אני מכירה את עצמי. אדם יכול לעשות רק מה שהוא יכול לעשות. לא מעבר לכך. אני אדם שלם ומאושר כי אני חיה בהתאם לעקרונותי, עד הסוף".

לא חשת מעולם שאת הולכת להישבר, לא חשבת שאולי הגיע הזמן לוותר על המאבק לטובת חיים רגילים, בית, משפחה, הנאות קטנות?

"היו לי תקופות קשות מאוד. עברתי דברים איומים. הקשיים היו גם גופניים וגם נפשיים, ואולי בעיקר נפשיים. סבלתי השפלות ומכות ורעב וקור. הייתי בודדה וחולה ועשו בי דברים נוראים. אבל להישבר? חלילה. היתה לי מוטיווציה כל־כך גבוהה, הייתי כל־כך בטוחה בצידקת הדרך, שלא עלה על דעתי להישבר. ידעתי שאני לוקחת חלק בהיסטוריה של העם שלנו, ובשביל דבר כזה חייבים לשלם מחיר. ידעתי אז ואני יודעת עכשיו שהמחיר היה כדאי. בלילות, בצריף הקטן בכפר שבסוף העולם, בלי מטבח, שירותים או מקלחת כשבחוץ מינוס חמישים מעלות – הייתי שוכבת ובוכה. בימים סחבתי דליי מים בשלג עמוק מן הבאר ולפעמים נפלתי והתקשתי לקום – אבל ידעתי שזו המלחמה שאני רוצה להילחם. שהמאבק שלי הוא הצודק ביותר האפשרי. לא, עם מוטיווציה כמו שהיתה לי לא נשברים".

מהיכן המוטיווציה? מנין הכוח המעצב?

"מרבית בני משפחתי נספו בשואה. אני נצר למשפחה שהוכחדה כמעט כולה. אולי זה אחד הגורמים שעיצבו את אישיותי".

שעות ארוכות בילתי בחברת אידה נודל ובסופו של יום הודיתי למזלי שאיפשר לי פגישה אינטימית עם אשה נדירה זו. בתקופתנו הצינית, המנוכרת, יש משהו מזכך בשיחה עם אדם שאמות־המידה של חייו אינן ניתנות לטלטלה. חיים האלה אינם מיטיבים עם אנשים שמסכת חייהם הירואית. במקום שם קריסטל ואלקסיס מ"שושלת" עומדות, אפילו אידה נודל אינה יכולה לעמוד. מה כבר יש לה להציע? עולמה שונה, תלונותיה אחרים. היא אשה חמה,

(המשך בעמוד 32)

אידה נודל בביתה ברחובות: "אני אדם שלם ומאושר כי אני חיה בהתאם לעקרונותי". (צילום: שמואל רחמני)

יהונתן גפן

וסליחה שטסתם אל־על

לפני כשלושה שבועות טסתי לי קצת לאירופה, לנוח מעצמי, ושוב הייתי המום משפע הפאשלות של חברת "אל־על". אני אוהב את חברת "אל על", את דיילותיה, דייליה, פרסריה וקברניטיה. אבל אני הולך ומאבד סבלנות לקומבינות האפלות שלה. בהתחלה חשבתי ללכת על משפטים וצעקות, ואז אולי ארגע.

הנה אנחנו למעלה, עוזבים מדינה אהובה, אחרי מחות ולפני חגים ארוכים ודחוסי פסטיוואליי־לרים. הנה התעופה על שם בן־גוריון מתחלק מתחתינו. ש"ס אחת מאיתנו לנקודה שחורה, ובין העננים לא שלים סוג יהודי, רק מה תשתה. הדיילת מסיימת את הקטע המביך בו היא מנשימה את עצמה, ואני זר את עצמי ומערבב לי את הג'ין עם הלימונדה, מקשיב סתם אוזן לקולו הרועד של הקפטן המודיע שעוד ארבע ומשהו שעות נינחת בבריסל.

"בריסל" רוחש המטוס.

"בריסל" שואגים המנועים.

הג'ין נתקע לי בגרון, וכל אגף המעשנים מתחיל לשאול בבת אחת. שכן, וזאת יש לומר מיד – איש אחד לא ביקש להגיע לבריסל. זו היתה הפתעה מוחלטת. במשרד הנסיעות, שנקרא "סטאר־טורס", לא פחות ולא יותר, עמדתי בפירוש על כרטיס לאמסטרדם, עיר התעלות ושפינוזה. אני לא מכיר אף אחד בבריסל, ובלגיה מעולם לא הדליקה אותי. ובכל זאת, חברת "אל־על" נותנת לי צ'ופר – נחיתת ביניים בבירה המטאפנית ההיא. אני קורא לדייל, בחור צעיר שאותו אני מכיר מטיסות קודמות, טבולות ג'ין והפתעות, ואני שואל אותו מה פתאום בריסל.

"מה לא אמרו לך?", שואל הדייל בנימוס ומוזג לי ג'ין נוסף.

"לא אמרו לי", אמרתי לו.

"אני מאוד מתפלא", אמר הדייל המווג, "חברת הנסיעות היתה צריכה להגיד לך את זה".

"לא אמרו לי כלום".

"תשתה, תשתה".

אני שחזרתי, ב"אייר פראנס", דרך אגב, בררתי במשרד הנסיעות, הידוע לי כמשרד אמין וישר, ושם אמרו לי שאיש לא אמר להם שהטיסה מתרחבת ואני אזכה להכיר ארצות נוספות בדרכי לארץ יעודי. מה שלא נאמר לי – ולא על ידי אדם אחר בלבד – זה שהטיסות חלשות כעת, ולכן חברת "אל־על", ירום הודה, עושה קומבינות. ואם יש לה רק ארבעים נוסעים להולנד וארבעים נוסעים להולנד, הם מחברים אותם ביחד, ושולחים את כולם להכיר עולם. אולי הם אפילו מתייחסים אל זה כאל מבצע: "סע לשתי ארצות במחיר של אחת".

הלב ממריא אל־על, אבל נוחת בבריסל. בבריסל מורידים אותנו כמו פרות אל חדר קר בקצה הטרמינל. אנחנו יושבים ומחכים שלטייס יהיה כדאי ורווחי להמשיך לאמסטרדם.

"כמה זמן אנחנו אמורים להיתקע פה?", אני שואל את הדייל שלי.

"חצי שעה, שעה, לך תדע".

"אני בתמיסה קצרה, ואף אחד לא הודיע לי שעתיים בדרך".

"אתה עצבני?"

"קצת"

זכות הציבור שרוצה לדעת. זכות הציבור להיות עצבני כשהוא לא יודע. ל"אל על" אין שום זכות להאריך את הטיסה שלי רק בגלל שהם לא סגרו קופה. חלא מייקל ג'קסון, הם חברת תעופה ממלכתית, והם צריכים לקחת את הנוסעים לאן שהם התחייבו לקחת אותם. הם שרים שהלב ממריא אל על, ובינתיים הדם עולה לנו לראש, וכוסיות ג'ין רבות לא יכבו את העצבים: הנה, החופשה שלך מתקצרת בגלל הקומבינה של החברה המעופפת. אני גם מתחיל להבין שהשר שריר לא מלקק דבש כמו שחשבתי. הוא בטח עצר כבר בבריסל יותר ממה שאני עצרתי בנתניה.

הנוסעים יורדים בבריסל בשקט ובמשמעת. המשמעת הזאת לא מפתיעה אותי, אבל ממרידה אותי בכל פעם כשאני רואה אותה. בכל פעם כשאני רואה אנשים שיודעים שנעשה להם או לזולתם עוול חמור, אבל הם מקבלים את הדין, אני מעריך קצת פחות את המין האנושי. וזה גם נותן לי להבין טוב יותר תהליכים היסטוריים מסויימים. במקרה הזה האנשים אדישים מכמה סיבות: א. הם בכל זאת התרחקו מהארץ, ועדיף בריסל על ארץ שסועה לאור בחירות איומות ונוראות. ב. "אל על" זה החברה שלנו ואנחנו הרי לא רוצים לעשות לה בעיות בחו"ל. זה השיקול הפטריוטי, עם הלב שממריא וכל הפולשיט הזה. ג. אנשים מטיבעם לא אוהבים להרגיז את הטייס, כי הם מפחדים שאחר־כך הוא יתנקם בהם בשמיים.

מהסיבות האלה האנשים יושבים כעדר פרות שסגרו אותן במרעה, רק שכאן זה חדר קטן ושקוף, אבל הטמפרטורה היא באמת של מרעה, מתחת לאפס. כל נוסע שיורד בתחנה המפתיעה הזאת מקבל כרטיס צהוב, כאילו הוא התחצף לשופט או משהו. והדיילת מבקשת שנתרכז בחדר הזה בעוד חצי שעה בדיוק. בקשה מיותרת משום שמעולם לא היינו כל כך מרוכזים. ואין לנו לאן ללכת.

אנחנו מתיישבים לאט, בארץ הזאת שאיש לא אמר לנו שנתיישב בה. המעשנים מעשנים את הריוטי־פרי שלהם, והלא־מעשנים משתעלים, וכעבור שעה אומרים לנו להתחיל להיכנס שוב לשרוול המפחיד הזה שמוביל למטוס. בעייפות אנחנו זזים לעבר ציפור הפלדה, אבל כשאנחנו מגיעים לדלת, הדיילת אומרת "אני מצטערת, אבל אתם צריכים לחזור לחדר ההמתנה. יש איזו תקלה".

ושוב אנחנו חוזרים בסדר מופתי לחדר הקר ההוא. והנה, למרות שקנינו כרטיס לאמסטרדם, יוצא לנו לבקר פעמיים בבריסל. יש בינינו אנשים וקנים. זוג קשיש שזו הנסיעה הראשונה שלו מעבר לקו הירוק, והם בודאי חושבים שכל טיסה עוצרת בבלגיה ותמיד חגים פעמיים סביב המטוס לפני ההמראה, כאילו הבואינג הזה הוא יריחו. אנחנו מחכים חצי שעה, ושוב אנחנו נקראים למטוס, והפעם זה מצליח. אנחנו ממריאים. יהודי טוב אחד מתפלל ואני יכול להבין אותו, והנה אנחנו נוחתים באמסטרדם. חלק מהנוסעים, בוודאי כאלה שהצביעו "מולדת", אפילו מוחאים כפיים. ברקות הנחיתה אני נזכר לפתע שגם לקחתי בית־מלון בהמלצת "אל־על", והלב ממריא לי לכל הכיוונים.

לפני הנסיעה, כשהתעניינתי במשרד הנסיעות על מלון, אמרה לי הפקידה שיש לה מלון מצויין שחברת "אל על" ממליצה עליו בחום. גם לא יקר וגם נחמד. ובכן, קוראים יקרים, שלא תתקרבו אל המלון הזה. המלון שאסור להתקרב אליו נקרא "דומר", הוא נימצא לא רחוק מה"רקס־מיוסיאום", אבל אם אתם מוכרחים – תגורו במוזיאון ורק לא במלון ההוא. דלפק הקבלה של המלון נמצא קילומטר מהחדר, והחדר הוא אורווה בלי טלוויזיה ועם מיטה שיוצאת מהקיר ובלילה חוזרת אליו. וכל זה בהמלצת "אל־על", חברת הקומבינות הממלכתית שלך.

אחרי לילה אחד במלון ההוא החזרתי עטרה ליושנה, עשיתי צ'ק אאוט ויצאתי אל הקור לחפש מלון אחר, ורצוי אחד כזה שלא מומלץ בחום ע"י "אל על". אגב, מצאתי מלון נפלא – "הוטל פונדל" בפונדלסטראט 30, בניהול מסור של זוג ישראלים מקסים, אירית ודניאל וארסאנו. מלון ביתי, חמים וזול, שאני מאחל לו לא ליפול לעולם לרשימת ההמלצות של "אל על".

חזרתי לארץ מולדתי מלא רוח מרי ונקמה, וחשבתי לתבוע את החברה ששיטה בי למשפט, ולעשות צעקות ומה לא. אני חייב להודות שאת העוקץ הוציאה לי קצת חברת "אייר־פראנס" איתה חזרתי מפאריס: ובאמת ל"אל־על" עוד יש מה ללמוד מ"אייר־פראנס": המטוס איחר בשעתיים וחצי, ולפי ההודעות הבנתי שמדובר במטוס שוקק בעיות טכניות כרימון. לפתע התבשרנו גם שאנחנו לא נוסעים בדיוק ישר ארצה, אלא נוחתים בלארנקה. ומי שלא שהה שעה במטוס סגור על מסלול בקפריסין, כשכל הגבינות הצרפתיות שהנוסעים קנו בשרה התעופה על שם דה גול נותנות ריחן מהמדפים העליונים, עוד לא עבר הכל בחיים. ופרדון שטסתי אייר־פראנס.

וכנראה שבכל זאת אין כמו רככות.

הנה, כתבתי על זה. אבל הריח ההוא לא יעזוב אותי כ"כ מהר.

רוצחים את סנטיאגו

"הספר הוא שלי", אמר הסופר גבריאל גרסיה מרקאס לבמאי הקולנוע האיטלקי פרנצ'סקו רוזי, "והסרט הוא שלך". ושניהם התכוונו לסיפור רציחתו של סנטיאגו נסאר, "כרוניקה של מוות ידוע מראש". מארקס סבור שהספר הוא הטוב בספריו. לא בטוח שרוזי חושב את אותם הדברים על הסרט. אבל הנסיון לתרגם את הווירטואוזיות המילולית של מרקאס לשפת קולנוע נוסח־הוליווד, עטור כוכבים – תמיד מסקרן.

מאת מיכל קפרא

הסקרנות. קודם כל באה הסקרנות. מיפגש אמנותי בין הסופר גבריאל גרסיה מארקס ("מאה שנים של בדידות") ובין במאי הקולנוע האיטלקי פרנצ'סקו רוזי ("סלבטורה ג'וליאנו", "כרמן"). רגע אינטימי, תמוה וחולף שחיבר בין שני הענקים, הוליד את הסרט "כרוניקה של מוות ידוע מראש", על־פי ספרו האחרון של גרסיה מארקס, זוכה פרס נובל לשנת 1982.

רוזי ומארקס מעולם לא נכנסו יחדיו לחדר המיטות היצירתי. מקור האינטימיות שהולידה את היצירה הקולנועית, היה בפנטזיה חד צדדית של במאי הקולנוע. הסופר סרב להעניק לסרט הכרת אבהות. "הספר הוא שלי", אמר לבמאי, "והסרט הוא שלך".

כשנשאל פרנצסקו רוזי אם מארקס קרא את התסריט ענה: "מעולם לא שוחחנו על כך ממש. מארקס (שעסק בכתיבת תסריטים בתחילת דרכו) מודע לתהליך עשייתו של סרט והוא יודע שסרט חייב להפוך ליישות עצמאית, נפרדת מן המורל הספרותי שלה. לאחר שנתתי לו את התסריט, הוא אמר לי שאכן, רוח עבודתו נשתמרה, אך עליו לחכות לסרט.

ומה חשב מארקס בינו לבינו כשישב באולם הקולנוע החשוך וראה את דמויותיו מהלכות על המסך – לך תנחש.

הספר "כרוניקה של מוות ידוע מראש", שיצא לאור בעברית בימים אלה בהוצאת "עם עובד", נאמן לכותרתו. על פני 140 עמודים קטני מידות, משחזר מארקס את מהלך רציחתו של סנטיאגו נסאר שארע לפני כשלושים שנה. את נסאר, בן עשרים, תושב עיירה קולומביאנית קטנה, רוצחים שני אחיה של אנחליה ויקאריו, למחרת ליל חתונתה בו נודע, בלית ברירה, על ביתוק בתוליה המוקדם מדי. בעלה מחזיר אותה לביתה בכושת פנים וזו, במר נפשה, טוענת שסנטיאגו הצעיר אשם בחילולה.

פתיחה: "ביום שעמדו להרגו, קם סנטיאגו נסאר בחמש ושלושים בבוקר לחכות לאוניה המביאה את הבישוף. הוא חלם שהוא הולך ביער של תאנים, תחת גשם דקיק ורענן, ובחלומו היה מאושר רגע, אבל כשהתעורר הרגיש שהוא מכוסה כולו חריוני ציפורים".

כו לחוקי המותחנים, בוחר הסופר להודיע לקוראיו מיד בפתיחה את העומד לקרות, ומתעד יותר מאשר את מהלך הרצח, את האבסורד והגיחוך שבאי מניעתו. בכליל של זמנים, עדויות וזכרונות בוחש הסופר עלילה בלתי כרונולוגית להפתיע, שעיקרה בטימטום האנושי באשר הוא.

הווירטואוזיות המילולית המדהימה שיצרה את האווירה המאגית כל־כך זו שהגיעה לשיאה ב"מאה שנים של בדידות", והמשיכה ב"סתיו של פאטריארך", "הסיפור העצוב שלא ייאמן על ארנדירה התמה וסבתה האכזרית" – מרוכאת מעט בספר הנוכחי. בכרוניקה כמו בכרוניקה חשובות העובדות הרלוונטיות. אבל על־פי מארקס מה יותר רלוונטי, מעוברת הטלת חריוני הציפורים על הגיבור ערב הירצחו?

גדולתו הספרותית הבלתי מעורערת של גבריאל גרסיה מארקס שיצרה את מקונדו האגדית והמכושפת, הכניסה דפוסי הגדרה חדשים למושג: כישרון. העולם הספרותי שלו היה כה מושלם, שנדמה היה, כבלתי ניתן לתרגום לשום מדיום אמנותי אחר.

לפני מספר שנים נעשה נסיון מביך להעביר את מארקס אל הבד. הסרט "ארנדירה" בבימויו של הבמאי הברזילי רי גוארה, על־פי ספרו של מארקס "הסיפור העצוב שלא ייאמן על ארנדירה התמה וסבתה האכזרית", היה כל־כך כושל, שניתן היה לחשוב שהאקספרימנט הזה יהיה חד פעמי. מארקס אגב היה שותף מלא בכתיבת התסריט, וסביר להניח שאינו בוחל בהעברת ספריו למדיום הקולנועי.

גבריאל גארסיה מארקס עצמו הצהיר שספרו האחרון הוא הטוב ביותר. הרבה גבות הורמו. שתיים מהן טרחו להתרומם גם בראיון שנערך עם הסופר. "כל סופר חש", אמר למראיין התמה, "שיצירתו האחרונה היא הטובה ביותר. הספר הזה טוב מכל ספרי במובן שהצלחתי לבטא בו בדיוק את מה שבחרתי.

(המשך בעמוד הבא)

...בלה: אורנלה מוטי ... אנג'ו (מימין) ... דלון – בעיקר ... ימת. למטה: ... פרנצ'סקו רוזי ... ניאן מריה ... החבר ... את הרצח.

(המשך מהעמוד הקודם)

בעבודה על רומן קורה שהדברים חומקים מידיך והדמויות יוצרות עולם ונוהגות בו כרצונן. בשום ספר אחר לא הצלחתי לשלוט בצורה מושלמת כל־כך כמו בזה. אולי משום התוכן המוגדר כל־כך, ואולי משום מימדיו הקטנים".

מארקס יכול להמשיך להתעקש, אבל רוחה של היצירה "מאה שנים של בדידות", עוד תעיף לו באופן מעצבן כמה שערות לתוך העיניים.

רעיון הספר "כרוניקה של מוות ידוע מראש" נבט במוחו של הסופר לפני שלושים שנה, כאשר ארע הרצח במציאות בכפר קולומביאני קטן. "הייתי מקורב בזמנו לדמויות המרכזיות בדרמה", סיפר. "ידעתי מיד שיש לי חומר טוב ביד, אבל אמי ששמעה על כך התחננה בפני לא לכתוב את הספר כל עוד חיים האנשים שהיו מעורבים בפרשה. הסכמתי לוותר על הרעיון". וכריעבד: "לו הייתי כותב את הספר אז הוא היה מאבד אלמנטים חיוניים להבנה העמוקה של הסיפור".

אמו של גבריאל גרסיה, אגב, עדיין לא מרוצה מתיעוד הארוע. את הספר לא קראה וגם לא הטריחה עצמה אל אתר הצילומים הקרוב לביתה. האלימות מיטיבה אמנם להצטלם, אבל במציאות, כנראה, נותר רק הכיעור והכאב.

קטע מהספר: "שבע מתוך הפציעות הרבות היו קטלניות. הכבד נקרע כמעט כולו בשני חתכים עמוקים בחלקו הקדמי. היו ארבע דקירות בקיבה, ואחת מהן היתה עמוקה כל־כך עד כי ביתרה אותה לשניים והרסה את הלבלב. היו לו עוד שישה חתכים פחות חמורים בקצה המעי הגס ופציעות רבות במעי הדק. חלל הבטן היה מלא קרישי דם, ובתוך הסחי של חומרי הקיבה והצואה התגלה תליון זהב שבלע סנטיאגו נסאר כשהיה בן ארבע. היתה לו דקירה עמוקה בכף היד הימנית. בחוות הדעת נכתב: 'היא נראתה כאחד מפצעי הצלוב'. המוח שקל ששים גרם יותר ממוחו של אנגלי ממוצע, והכומר אמארור ציין בחוות הדעת שלו שלסנטיאגו נסאר היתה מנת משכל גבוהה במיוחד, ונכון לו עתיד מבריק. עם זאת, בהערת הסיכום ציין את גורלו המופרז של הכבד ותלה אותו בדלקת כבד שלא טופלה כהלכה. 'כלומר', אמר לי, 'ממילא נשארו לו רק שנים ספורות לחיות'. דוקטור דיוניסו איגוארן, שאכן טיפל בדלקת הכבד של סנטיאגו נסאר כשהיה בן שתים־עשרה, היה מתרגז כל פעם שנזכר בנתיחת הגופה. 'רק כומר יכול להיות בהמה שכזאת', אמר לי, 'בשום פנים לא היה אפשר להבהיר לו, שלנו החיים באקלים טרופי, יש כבד גדול מן הכבד של הגרינגוס'. בסוף חוות הדעת נקבע כי סיבת המוות היתה דימום חזק שנגרם מחמת פציעה זו או אחרת, מתוך שבע הפציעות החמורות".

האלימות, אומר מארקס, היא המיילדת הגדולה של ההיסטוריה שלנו. וסביר להניח, שהוא אינו שח רק על קולומביה מולדתו. גם רוזי מסתבר, רדוף על־ידי האלימות. "לכל במאי יש דיבוק אישי שאותו תמצא בכל עבודותיו", הוא אומר, "האובססיה שלי היא האלימות הנובעת מסביבה תרבותית. הנובלה של מארקס שימשה לי נקודת מוצא, שממנה פיתחתי התבוננות לא רק במוות, באהבה ובחיים, אלא גם בתרבות הדרום אמריקאית. "הכל מתחיל בפשע מכוון המבוצע בהתאם לחוקיה של תרבות ארכאית ומנהגיה", הוא אומר. "הסיפור מוביל אותנו דרך מבוך הנפש האנושית, בו לכל גורם יש הקשרים מרוייקים: גילם הצעיר של גיבורי הטרגדיה, תמימותם, חוסר התמימות של הבוגרים יותר, תעתועי הגורל, הטבע באזורים טרופיים, החום, תערובת הגזעים והלשונות, הגזעים והעדינות הטבעיים של הבריות והאבסורד שבאלימות, העלול להפוך אדם תגיני לרוצח.

"זו יצירה העוסקת באלימות בארץ אלימה, ואני סבור כי ראוי לעשות היום סרטים נגד אלימות".

ראוי. מה שנכון נכון. והכל היה מבטיח: היו כוונות טובות, היה כישרון, היו שחקנים מפורסמים, היה מימון של שמונה מיליון דולר. ובכל זאת, בסופו של הסרט, נותרת השאלה הקלאסית על מהות הפח שטומנת הספרות לקולנוע. ההצעה השחוקה – אל תקרא את הספר לפני הסרט, שמעמידה מראש את הקולנוע בעמדה נחותה, כמעט ומתבקשת. וגם מי שמכיר במריום הקולנועי כמריום אמנותי שווה ערך לספרות יאכל את הכובע. ההשוואה היא בלתי נמנעת, ולו בשל העובדה שהבמאי בוחר להיות נאמן כמה שיותר לספר.

פרנצ'סקו רוזי, מטעמים מובנים לו, טייל על מפת אירופה ודלה כוכבים צעירים ויפים כדי לאייש את סרטו. אורנלה מוטי היפהפיה האיטלקיה ("פלש גורדון") נבחרה לגלם את אלחנדרה התמימה והמטופשת במקצת, שהורסת את חייהם של בעלה השוקע במרה שחורה לאחר ליל הכלולות המביש, והמביאה למותו של הצעיר, שבהבל פיה הלא מבוסס, מאשימה אותו בחילול בתוליה.

רופרט אברט הבריטי ("ארץ אחרת", "לרקוד עם זר") מגלם את הזר המסתורי הסובב בכפרים למצוא לו אשה, וכך מגיע לכפר הנידח ומוקסם מיופיה של אלחנדרה. אברט מתקשה להשתחרר מגינוני צעיר בריטי זרוק, הזורים לאווירה עד כדי מבוכה. באתר הצילומים, כך נכתב, שכר לו את הבית הנאה ביותר בסביבה והסתובב צמוד לגורילה אישית.

אנתוני דלון הצרפתי, בנו של אלן דילון והשחקנית נטלי דלון, מעניק לסרט בעיקר זוג עיניים כחולות ונאות. ז'אן מריה וולונטה מגלם בסרט את תפקיד חברו של סנטיאגו, החוזר לכפר ומשחזר את ארועי הרצח הנתעב. אירנה פאפאס, הקבועה בזיכרון כשל משחקת המדהים ב"זורבה יווני" מגלמת תפקיד שולי למדי של אמה העצבנית והאגרסיבית של אלחנדרה.

אל הרשימה הוכקת הגלובוס הזו מצטרפים שני רוגמני צילום קנריים המשחקים את האחים הרוצחים, האמריקני ביל מור המשחק את אביו של הבעל הנבגד הוא מורה צלילה מקומי, בעל המלון המקומי משחק את אב המשפחה ובעל מסעדה איטלקית לוהק כצלם הכפר.

רוזי, הידוע בעבודתו עם שחקנים חובבנים ומקצועיים, טוען שבראש וראשונה חייבת להיות הופעתו של השחקן תואמת לדימוי שראה בדימיונו. והדימויים מתברר, הם עניין של טעם אישי.

הליהוק הבינלאומי והנאה הזה מריץ את הסרט בניצוחו של רוזי, אל גבול השמאלץ הקולנועי. את ההומור, הציניות, הביקורת המובלעת של מארקס על אטימות הטבע והאנושי, מחליף תרגום קולנועי מביך. צילומי נוף נמרחים, תנועות מצלמה שלא הולכות לשום מקום, אבל הולכות הרבה זמן, והוראות משחק תמוהות. כשאלחנדרה היפה עצובה, המצלמה מתמקרת על ידה המועכת את פרחי השושנים, ועוקבת אחרי עלי הכותרת המתפזרים על הארץ. שאלוהים ישמור.

פרנצ'סקו רוזי, בן 64, במאי איטלקי עטור פרסים ונחת, בחר לצלם את הסרט בעיירה בקולומביה. האותנטיות שביקש להשיג באה בחבילה שכללה גם ארבעים מעלות צלסיוס ושבעים אחוז לחות, זבובים, מיטות קשותות, תנאי מחיה נטולי פינוק, וסביבה מאיימת שגרמה למפיקים להצמיד לבמאי שומר ראש. רוזי, שהחל את דרכו הקולנועית בימי הניאו־ראליזם האיטלקי כעוזרו של לוצ'ינו ויסקונטי, זכר את השיעור הראשון שלמד שלא העניק מי יודע מה כבוד לשיכלולי האולפן. "זה הסרט הקשה ביותר שביימתי", הוא אומר בראיון עיתונאי. במשך חודשיים של צילומים איבד קילוגרמים אחדים ממשקלו. והיו צרות בלי עין הרע. טבח צרפתי שנקרא לבוא מעיר הבירה בוגוטה כדי להקל על מערכת העיכול של הצוות הותקף בדרכו, נשדד ואושפז בבית החולים. המאפר הראשי מת מהתקף לב. שומר באתר הצילומים נוקב בתשעה כדורים. ושביתה של פועלים מקומיים לא הקלה את התהליך המייגע במילא של הצילומים.

גרסיה מארקס היה מחייך אילו שמע את הצרות הקטנות האלה. בספרו הוריד על ראשי אנשי הכפר שידעו על רצח הגיבור אך לא עשו דבר למנוע צרות לא פחות קטנות: "הורטנסיה באוטה שכל חלקה בעניין היה עצם הדבר שראתה את שני הסכינים נוטפות דם כשעדיין לא נטפו דם, נרעשה כל־כך מחזיון התעתועים, שנכנס בה דיבוק של תענית, ויום אחד לא יכלה לשאת זאת עוד ורצה עירומה ברחובות. פלורה מיגל, ארוסתו של סאנטיאגו נסאר, ברחה בזעמה עם סגן ממשמר הגבולות, שהוריד אותה לזנות אצל עובדי הגומי בוויצ'אדה. אאורה וילרוס, המיילדת שסייעה לשלושה דורות להיוולד, לקתה בעווית של שלפוחית השתן כששמעה את הידיעה, ועד יום מותה נזקקה לצנתר כדי להשתין"...

מותו חסר הטעם של סאנטיאגו נסאר, שנרצח בשל תפישה מעוותת של המושג כבוד, הנסיון שעלה בתוהו של שני הרוצחים להודיע על דבר הרצח, כדי שזה ייתפס מהם, ואטימות אנשי הכפר בתוספת התערבות הקטנונית של הגורל, שמביא את האם לנעול את דלת ביתה ממש ברגע שבנה מבקש להימלט דרכה מרוצחיו – יוצרים מיקרוקוסמוס של האבסורדיות של הקיום. ואם קיום, אז גם לאהבה יש כאן חלק. בלב אלחנדרה האומללה שנישאה בכפיה וגורשה בבושת פנים בליל כלולותיה אל בית הוריה, ובשל כך נירצח בחור תמים – מתעוררת אהבה חסרת מעצורים ועקשנית אל בעלה־ללילה שעזב את העיר מיד לאחר גירושה. במשך השנים היא שולחת אליו אלפי מכתבים ללא מענה. לאחר שבע־עשרה שנה מופיע יום אחד הבעל הנבגד, שמן, קרח ומזיע עם מזוודה עמוסת מכתבים שאף אחד מהם לא נפתח אי פעם, ואומר לה: טוב, הנה אני. כך בגירסה הספרותית.

פרנצ'סקו רוזי לא יכול היה לעמוד בפשטות השיבה הדרמטית הזו ומכיים סצינה בה הבעל, יפה כשהיה, מגיע חזרה אל הכפר, ובאקט בלתי ברור מפזר את המכתבים כשביל שבעקבותיו פוסעת אלחנדרה אהובתו עד למיפגש הרומנטי בו כלולים כל האלמנטים הנדרשים: צבעי שקיעה, חיבוק, פנים מיוסרות, והפי־אנד. כאילו הוליווד. ■

מארקס: "בשום ספר אחר לא הצלחתי לשלוט בצורה כל כך מושלמת כמו בזה. אולי משום התוכן המוגדר כל כך ואולי משום מימדיו הקטנים"

רופרט אברט. מתקשה להיפטר מגינונים של צעיר בריטי זרוק.

89. אל מאגר רשפים

מאת נילי פרידלנדר
צילום: דובי טל
ומוני הרמתי

אם לא מעונן מדי ונשום בשדות עמק יזרעאל המזרחי, בנחלים, במאגרי הדגים והמעיינות מניר דוד ועד בית־שאן, זהו טיול נהדר לחורף, להביא מהבית בגד־ים, מגבות ושמן שיזוף.

המים חמים גם בחורף, ואפשר אפילו לשחות במים התמימים של מעיינות הסחנה (גן השלושה), ואחר כך לראות את שפת המים במאגר רשפים ולטפל בעין מודע, פינת חמד ירוקה וכחולה ואפילו לראות חומות עתיקים ושלטים בבית־שאן.

לפני שיוצאים לדרך כדאי לטלפן לגן השלושה, 065־86219, או לגן לאומי בית־שאן, 065־88920, ולשאול אם השמש זורחת היום על השדות, התמרים ובריכות המים בעמק.

לא צריך לחכות לפריחת האירוסים על הגלבוע, בתחילת חודש מארס, כדי להגיע לפינה הירוקה הזאת, עם הקיבוצים הוותיקים של העמק, וליהנות מהיופי הציוני הזה.

כאשר במישור החוף קר, ורוחות נושבות מהים התיכון, כאן חמים ונעים. ותכיף הוא לשחות במים החמים תמיד של גן השלושה למרגלות הגלבוע, כאשר לחקות התרזיות חולפות מעלינו בשמים של תחילת החורף.

זה טיול שמתחיל מעפולה, או יותר נכון מכלא שאטה שבשפת השיטה, על כביש עפולה־בית־שאן.

מי שמגיע הנה מכיוון תל־אביב או מכיוון חיפה, דרך צומת מגידו, בכביש חדרה־עפולה, מצומת מגידו נוסעים ... קדימה, בכביש הסרגל, ... חמישה קילומטר פר... מצומת הסרגל ימינה, לכי... ... חבל התענך. נוסעים שבעה קילומטר עד לצומת יזרעאל וממשיכים ... ושמאלה עוד דקות אחדות, עד ... לכביש עפולה-בית־שאן, ... כפר יחזקאל.

... פונים ימינה ונוסעים שישה ק"מ עד שמת השיטה.

• למלטע במארס:
בצומת יזרעאל יש פניה ימינה להר הגלבוע ושם כדאי לפנות רק אם מגיעים לסיור במארס – אז לנסוע וללכת על ההר, בין אירוסים, צבעונים וכלניות ולרדת לעמק בית־שאן בכביש היורד לבית אלפא.

• מסעדות ולצומת השיטה:
כשנוסעים לכיוון שתיארנו קודם, רואים משמאל את עין חרוד ותל יוסף. ... הפניה לעין חרוד, בתחנת הדלק, ... יש מסעדת דרכים טובה: האירוניה.

• ומשיל מתחיל:
לפני כלא שאטה פונים ימינה ונוסעים בין בריכות דגים והקיבוצים הוותיקים של תנועת השומר הצעיר: חפציבה ובית אלפא, שנוסדו ב־1922.

בגן קיבוץ חפציבה אפשר להיכנס לראות את גלגל המזלות העתיק שנמצא כאן – רצפת מוזאיקה עתיקה מהתקופה הביזאנטית. אחרי בית־אלפא יש פניה לכביש שעולה לגלבוע, אבל אנחנו ממשיכים ישר ועוד חצי ק"מ פניה ימינה, בין שדרות תמרים לגן השלושה.

כאן שוחים ויש מלתחות, שירותים ומסעדה. הכניסה בתשלום.

• לשחות בחורף:
התענוג של המקום הוא לשחות במים המתוקים והתמימים שנובעים למרגלות הגלבוע. בריכות טבעיות עם טמפרטורה קבועה של 28 מעלות ומפל טבעי. עומדים על מדרגות הסלעים במים ועושים ג'אקוזי טבעי ונהדר. אהבתי את בריכת הסחנה ("החמה" בערבית) לפני השיפוצים של השנה שעברה, שנעשו בתיכנון אדריכל נוף ידוע – אבל אין מה לעשות. כולנו ראינו אותה אם לא בחיים אז בקולנוע, בסרט פרסומת למיץ, עם יפות, וכושי ותוכי. יש כאן מלתחות ושירותים ומסעדת דגים (מהבריכות) של הקיבוצניקים מניר דוד, (תל עמל). הם זכו לחיות במקום היחיד בארץ שחוצה אותו נחל של מים מתוקים ונקיים – האסי.

• למאגר רשפים:
אחרי הרחצה והשיזוף חוזרים לרכב ולכביש ממנו באנו. משדרות הדקלים פונים ימינה ונוסעים שבעה קילומטר לכיוון הקיבוצים מסילות ורשפים (השומר הצעיר).

בכביש הצר חולפים על פני תעלות מים שמובילות את מי האסי לבריכות הדגים ורואים שם גם דייגים שזורקים חכות למים ומתבטלים בכיף.

עוברים את הפניה למסילות ואחרי הפניה לקיבוץ רשפים פונים ימינה לדרך עפר, לכיוון ההר, ולאורך הקיבוץ, דרך שמובילה אותנו למאגר המים החדש שנבנה בידי עובדי אגף פיתוח הקרקע בקרן קיימת לישראל. יש שלט. הדרך הזאת מובילה למאגר חמים וגם למעיין של מים נקיים ותמימים – עין מודע.

נוסעים בכיוון השלט ומשמאלנו מטעי הזיתים מהזן מנסילו. המאגר נועד לתפוש בחורף את מי הנחלים, במקום שיזרמו לירדן. בחמסינים של האביב האחרון הם הצילו את גידולי היורקות של המשק. עומק המאגר 13 מטר, יש בו דגים ועופות מים מבלים כאן בחורף. ליד בית משאבות כחול, ומשמאל מטעי תמרים, עולים לסוללה שמקיפה את המאגר ונוסעים עליה.

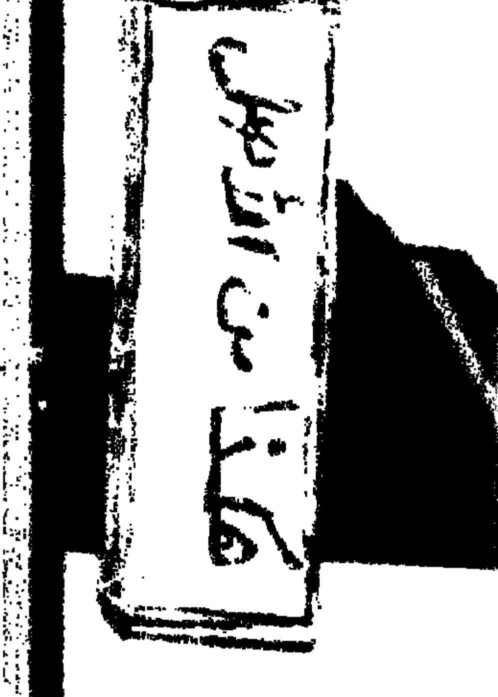
• על הסוללה:
לנסוע לאט לאט כדי לא להפחיד את האנפות האפורות ושאר עופות המים. לעצור מפעם לפעם כדי ליהנות מהיופי והשקט.

• למעיין עין מודע: מעיין קטן ונחמד. מים זכים שאפשר לשתות, זאת יודעים על פי שחריר־הנחלים שיכול לחיות רק במים מתוקים ונקיים מאד. שבלולים שחורים צמודים לסלעים כמו נקודות שחורות. אפשר לטבול ואפשר להיות פה. רק לא להשאיר ליכלוכים כי אין מי שינקה. נוסעים ככה: לפני השלט מאגר מודע, ליד בית המשאבות, מול המטע, פונים ימינה ונוסעים בדרך סלולה קילומטר אחד.

• בחזרה ולבית־שאן:
נוסעים בחזרה אל הכביש שבאים ממנו ופונים ימינה. נוסעים עוד ק"מ וחצי ומגיעים לכביש שמוביל צפונה לבית־שאן (דרומה למושבים הכורדיים, מושבי ביכורה ולכיוון הבקעה). בכניסה לבית־שאן פונים שמאלה, לכיוון הגן הלאומי ועוד אפשר לראות רחובות הלניסטיים, רומיים, וביזאנטיים שהתכסו בעפר ברעידת אדמה במאה השביעית ועכשיו חשפו אותם. גן לאומי בית־שאן פתוח כל יום 0800־1600, וביום שישי נסגר בשעה 2 אחר הצהרים. אלה גם שעות הפתיחה של גן השלושה וגלגל המזלות בחפציבה.

חזרה מהירה מבית־שאן לת"א – נסיעה לכיוון עפולה. פניה מול כפר יחזקאל לכביש הסרגל וצומת מגידו, לכיוון חדרה ולכביש החוף המהיר.

בדרך לבית שאן

חולם, חי ונושם

אריאל זילבר כבר בן 45, והאנטי־כוכב של הרוק הישראלי מתחיל, סוף־סוף, להתבגר. לקראת הופעת אלבומו החדש הוא אומר שעד שהתחתן, חי מיום ליום, לא התייחס ברצינות לא לקריירה ולא לעתיד. שרק עכשיו, בזכות האשה והילדים, הוא מרגיש שיש לו מרכז. ויש לו חלומות חדשים, כמו להופיע עם אהבתו הישנה, החצוצרה, ועכשיו שוב עוצרים אותו אנשים ברחוב וצועקים: "יאללה, אריאל, תביא כבר איזה להיט". אז הלהיטים בדרך.

מאת אבי מורגנשטרן
צילומים: שמואל רחמני

לפני כמה חודשים חגגו בצמח עוד ליל אהבה בכנרת. קהל גדול הגיע. קיבוצניקים משולבים כחובבי רוק תל־אביבים ומיקבץ של אמנים־קליברים. גידי גוב, ארס, משינה, ריטה. כולם עם ליווי והרבה שואו. בערך בחצות הגיעו אריאל זילבר ואשתו שושי. עמדו מאחורי הקלעים, מנותקים משהו. חלק מהאמנים היה עסוק בפטפוטים, אחרים חתכו חתיכות לימון בשביל הטקילה. זילבר, מצונף בפינה, חיכה לתורו להופיע. אבל כשמשה מורד אמר "עכשיו יעלה לבמה אריאל זילבר" כולם החליפו תנוחה. מישיבה לעמידה. זילבר, בלי הרבה גינוני טקס, התיישב ליד הפסנתר, חייך חיוך קטן, תמים כזה, ואחר־כך הטיס את כולם למעלה.

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מתעמוד הקודם)

בניגוד לאמנים אחרים שהופיעו באותו ערב, שהסציצו בשלאגרים ועברו על מתכונים בטוחים, זילבר הביא שירים חדשים שקיבלו חשיפה ראשונה. הקהל, למרות שלא שמע אותם לפני־כן, שר ורקד והשתולל. גם מקפיצי הטקילה שמאחורי הקלעים מיהרו להגיח משם לראות אותו. "הוא ענק", מלמלו כמה בינם לבין עצמם.

אחרי השירים החדשים באו הפגזים הוותיקים. "רוצי שמוליק", "בטי בם", "אני שוכב לי על הגב". אריאל ירד מהבמה, מנצח, אבל הקהל סרב להיפרד ממנו. אז הוא לקח את כולם לסיבוב הכרות מחודש בחברה להגנת הטבע. אחרי־כן אמר שלום, נכנס למונית עם שושי וחזר הביתה.

אריאל זילבר כבר בן 45. שערות לבנות שזורות ברעמה המקורזלת. בתקופה האחרונה עבד על אלבום חדש. השבוע הסתיימו ההקלטות. עבד קשה בלילות וישן הרבה ביום.

אולפני טריטון, שתיים לפנות בוקר. זילבר באולפן ב'. מאחורי הזגוגית יושבים על הקונסולה איתן גדרון, המפיק המוסיקלי, ויעקב מורנו, טכנאי ההקלטות. זילבר שר את "חלום" ("חולם, חי ונושם, חולם בלי שם"), שיר חדש שמנבאים שיהיה להיט־ענק. עוד טייק ועוד אחד. אריאל לא מתפשר. מורנו אומר שזה בסדר, אבל הזמר רוצה עוד טייק. הוא שר ופתאום פורץ לכיוון אחר, ענק, אופראי ממש, עם המון תנועות ידיים גדולות. גדרון ומורנו על הרצפה. מתפוצצים מצחוק. אבל אריאל רציני. הפעם הוא הולך על כל הקופה.

זילבר מסתובב בטריטוריית הרוק המקומי כבר הרבה שנים. בא והולך. הוא לא בנוי למתכונת הקבועה של אלבום בשנה עם סיבוב הופעות רחוס וליווי צמוד של יחסי־ציבור. עד לפני כמה שנים חי חיים די זרוקים. לקח הכל חפיף. יש שיר חדש? – יופי. אין? – יושבים בבית. לא עשה עניין. היום הוא מבין שההתייחסות הזו למקצוע היתה טעות. היום הוא רוצה ללכת בדרך אחרת, סלולה, ברורה. התחיל להתבגר, בגיל 45.

אריאל זילבר בעצם מעולם לא היה כוכב רוק. להפך, הוא אנטי־סטאר קלאסי. לא בונה תדמיות. מה שיש לו להציע תמיד מונח גלוי על השולחן. והקהל אוהב אותו, את הפשטות, את חוסר הפוזה בשירה שלו, כמו בחיים שלו.

זילבר, בניגוד לאמני טופ אחרים אצלנו, גם לא היה תמיד דבוק לתל־אביב. דווקא בצפון הרחוק או בשרון, ברעננה למשל, הוא מרגיש יותר נוח. תמיד חלם להיות איש אדמה. איכר. אבל זה לא הלך. לקח לו המון שנים להחליט שמה שהוא באמת רוצה זה להיות מוסיקאי. עכשיו הוא נדרך להגשים.

"אני חולם להופיע בלהקה לא כסולן או כקלידן, דווקא בתור חצוצרן. החצוצרה היא הכלי האהוב עלי. כלי עם נשמה. לא צריך לשיר או לדפוק על הפסנתר. אני קם כל יום בבוקר ומנגן חצי שעה בחצוצרה כאילו היה לי קונצרט בערב".

היום הוא שב להתגורר בתל־אביב עם אשתו שושי והילדים בת־דרור ובן־עמי. המוסיקה הצניחה אותם בחזרה למטרופולין. ועכשיו הוא מתרגש לקראת האלבום החדש. שושי מייצבת לו את החיים. הילדים עוד יותר. בכל כמה שנים הוא מגיח מחדש עם אלבום עשיר בשלאגרים. פה "רוצי שמוליק", שם "בטי בם". אחרי־כן "בחברה להגנת הטבע" ו"אני שוכב לי על הגב". אחרי־כן בחזרה לאלמוניות. הוא לא חתום בחברת תקליטים. לא רוצה חוזים. רוצה חופש. גם יצירתי. הוא לא מאמין בשירים שנולדים לפי הזמנה מראש, תחומה בפרק־זמן מוגדרים. עד עכשיו נתן למקריות לנהל לו את החיים. עכשיו בא השינוי.

"פעם בכלל לא נראה לי העניין הזה, לעשות אלבום אחר ומיד עוד אחר. לא הסתדר לי לצאת להופעות תיכף אחרי הקלטת אלבום. אני עובד לאט. צריך את הזמן שלי. לא ממהר לשום מקום. אני אוהב את ההתרגשות שבמקריות. אף פעם לא היו לי תקופות בהן הייתי לוחץ על עצמי להוציא שירים בכוח. נראה לי לא נורמלי להוציא אלבום ועוד אלבום – בלי חשק".

אבל היו לו כמה יציאות נטולות הגיון. כך למשל כשיצא לסיבוב הופעות מיד אחרי ש"רוצי שמוליק" נהפך להמנון. היה עולה לבמה ומתחיל איזה שיר. אם השיר לא נשמע טוב, פשוט הפסיק באמצע ועבר לשיר אחר. "הנגנים חשבו שאני פסיכי לגמרי. יום אחד באתי להופעה ופשוט לא היה לי חשק לעלות. אמרתי להם – אולי היום לא ננגן. נחזיר את הכסף לקהל ונלך הביתה. שיבואו ביום אחר. היה לי חוזה שבו היה כתוב שמחר אני יכול להפסיק. מבחינה מסחרית הייתי אז חפיפניק. בהחלט לא רציני".

והשתנית?

"כן. היום אני לא מפסיק באמצע (צוחק). היום אני גם לא משנה עיבודים כל יום. תמיד אמרתי שאני עושה תקליט שירוץ עד שלא יהיה לו יותר ביקוש. רק כשהתקליט היה כבר נמאס על כולם הייתי מתחיל לעבוד על אלבום חדש". היום נמתחים פרקי הזמן שבין אלבום לאלבום על־פני מספר שנים.

אריאל זילבר בנה לו תדמית של טיפוס שלומפרי, בלי טיפת רצינות. מעביר את החיים ממול, לא ממש נוגע בהם.

"נכון, בניתי את התדמית הזו בעצמי, והיא מצאה חן בעיני. זה לא בדיוק מה שהייתי אבל היה לי נוח להופיע ככה. אף פעם לא היתה סביבי היסטריה. לא הייתי מאורגן להצלחה. כש'רוצי שמוליק' הצליח כמו שהצליח – הייתי בשוק. זה בא לי בהפתעה. כנראה שזה גם בא לי מוקדם מדי. לא ידעתי לנצל את הפוטנציאל שהיה טמון בשיר. עשיתי אז הופעות גרועות. הכל, למעשה, היה חלטורה. באים, מארגנים להקה, עולים לבמה. בלי ארגון, בלי מחשבה. זו היתה טעות ואני מצטער עליה".

אריאל גדל בבית מוסיקלי. אביו, בן־עמי זילבר, היה כנר בתזמורת הפילהרמונית. אמו, ברכה צפירה, זמרת נפלאה שלאחרונה יצאו שוב הקלטות שלה שזכו לביקורות נהדרות. זילבר נשלח בגיל צעיר לקיבוץ. שם ספג אהבה למרחבים, לאדמה. עד היום קשה לו עם האספלט התל־אביבי, הרעש, המהומה. הוא לא יצור עירוני.

במשך שנים ניגן, בעידוד די מסיבי של ההורים, אבל לא חשב שיהיה מוסיקאי רציני. את הצעד הראשון בכיוון עשה דווקא באחת התקופות הקשות של חייו, כששכב בבית־חולים לאחר שמוקש קטע את רגלו. ("לא חשבתי עד היום מה עשתה לי הפציעה. לא יודע. אולי הפריעה לי ללכת לים..."). בבית־החולים הקשיב ללואי ארמסטרונג, ונדלק. כשיצא מבית־החולים הצמיד את השפתיים לחצוצרה, ומאז הוא מאוהב בכלי. "הייתי תלמיד די ברדקיסט. העיפו אותי מכמה בתי־ספר. בשלב מסויים אמרתי לעצמי: אריאל – צריך להתפרנס ממשהו. אז התחלתי לנגן בחצוצרה ברצינות. הערצתי את לואי ארמסטרונג ורציתי להיות כמוהו". אבל זילבר לא נהפך לסאצ'מו מקומי. במקום זאת התפרנס מנגינה במועדון של רפי שאולי, שר שירים משלו וכמובן רוקנרול. צ'אק ברי, אלביס.

באותה תקופה קם יום אחד וטס לאירופה. חשב לכבוש את היבשת אבל מהר מאוד הבין שהוא מחובר לישראל. לפחות מוסיקלית. קצת כתב מוסיקה למבצעים אחרים, אבל אירופה אפילו לא הרגישה בקיומו. הוא היה שם במשך שש שנים וחזר לארץ עם להיט – "סרט במקום". אחרי־כן עבד כאיש סאונד בהופעות של שלמה ארצי.

הפיצוץ הגדול הגיע לפני חמש־עשרה שנה, עם

זילבר בביתו: "היום שושי עוזרת לי לייצב את הכיוון. סוף־סוף יש לי מרכז, בסיס".

'תמוז' – "הולך בטל", "תני לי מחסה", "מה שיותר עמוק יותר כחול". אריאל זילבר ושלום חנוך, איתן גפני, יהודה עדר ומאיר ישראל. "תמוז" לא הצליחה בזמנה. אמרו שהקדימה את השעון המוסיקלי המקומי. לפעמים מילאה את "צוותא" ואולמות בפריפריה, אבל כסף גדול לא היה בזה. ודווקא בסוף הדרך, כשההצלחה כבר החלה להיראות כמונחת בכיס – אריאל פירק את החבילה ו"תמוז" שחררה כוחות סולו לרוק המקומי.

לנוסטלגיה יש הכוח לרכך רגעים אפורים, לא נעימים. אריאל לא רוצה להצית מחדש שריפות שכבו, אבל גם היום הוא מרגיש שאז לא התייחסו אליו נכון. "נכון שבסוף הלהקה התפרקה בגלל כסף, שהכל היה פרטיזני ולא מאורגן. אבל היה בה משהו נחמד. אחרי שנה ומשהו של עבודה קשה מאוד ראינו שאנחנו חייבים לאמרגן שלנו 80 אלף לירות... האמרגן הכריח אותנו לעבוד שלושה חודשים נוספים כדי להחזיר לו חובות. אמרתי – 'מה קרה פה, אנחנו עובדים ועובדים ועוד חייבים כסף?' חוץ מזה לא הייתי מבסוט מהחוזה עם חברת התקליטים. עד היום לא קיבלתי כסף מההצלחה של השירים שלנו, מה שמוכיח שאז צדקתי. ידעתי שיש לי שלאגרים ביד: 'אגדת יפנית', 'בטי בם', 'רוצי שמוליק', ולא רציתי לבזבז אותם על החוזה ההוא. אבל בסך הכל זו היתה תקופה נחמדה. שלום חנוך הביא את אורי זוהר להיות מעין במאי. אורי רצה שנעשה קטעי קישור בין השירים. אבל מהר מאוד ירדנו מזה".

תמוז נחשבת עד היום ללהקת הרוק הבולטת שקמה בארץ.

"כן, זה גם עצוב וגם מצחיק. אז עוד הכל היה תמים. פשוט באנו לעשות מוסיקה. קשה להסביר את זה היום. הכל היה בכיף כזה. נהנינו לעבוד בחזרות, ההופעות היו חלק מהחיים. ההופעות גם היו מין חגיגות. אז גם התחיל להתפתח בארץ כל הנושא של סאונד, ומיכאל תפוח הביא את לואי להב".

ובכל זאת היו גם קטעים פחות נעימים?

"הייתי עושה דברים שטותיים על הבמה בהופעות. כל מיני שטויות שהיו בראש שלי אבל בהחלט לא בראש אחד עם השאר. גם עיצבן אותי שלקחו את שלום חנוך בתור פרונט. לא אהבתי את זה. לא הגיע לו. היום אני חושב שהייתי מסתדר עם זה".

וגם לא כל־כך אהבו את "רוצי שמוליק"?

"נכון, הבאתי ללהקה את 'רוצי שמוליק' והם עשו פרצופים. אמרו שזה שיר של חתונות, שיר קליל. אז רצו רק רוקנרול. לא נפגעתי. הייתי שר אותו בהופעות אבל לא קיבלתי גיבוי מהשאר. חברי הלהקה ניגנו ועשו פרצוף. אבל זה שטויות. גם בעל ואשה כל הזמן עושים פרצופים אחד לשניה".

את "רוצי שמוליק", "בחברה להגנת הטבע" ושירים אחרים שזילבר הפך ללהיטים בדרכו המיוחדת, כתב שמוליק צ'יזיק, חבר ילדות של אריאל. יחד התפלחו מבית־הספר והסתובבו ברחובות. יחד כתבו שירים. יחד חלמו להיות משהו. צ'יזיק לא הגיע. טיפוס רגיש וכשרוני שהשירים שכתב נגעו בקהל ענק, אבל בחיים היה בודד. תמיד. לפני כשנה וחצי מצאו אותו מת בדירה מוזנחת, מלאה בקבוקי אלכוהול ריקים. צ'יזיק נפטר ביום שערכו לבנו של אריאל, בן־עמי, את טקס ברית המילה.

באלבום החדש אריאל שר ארבעה שירים של צ'יזיק, אבל הוא מבקש להדגיש שזה לא אלבום זכרון לחבר. "צ'יזיק לא היה אוהב את זה. "היתה תקופה שהוא גר אצלי ברעננה, בתקופה ששרתי את 'בחברה להגנת הטבע'. שמוליק היה אז חולה. הכנסנו אותו לבית־חולים אחרי ששתה יותר מדי אלכוהול. בבית־החולים הוא נגמל מעצמו, ותקופה ארוכה מאוד אחרי־כן לא שתה. אמרו לו שהכבד שלו לא בסדר. אבל זה לא החזיק מעמד. היה בו יצר חזק ועז של הרס עצמי, יצר שבמידה מסויימת היה קיים גם בי עד שהתחתנתי. לפני־כן חייתי מיום ליום, לא התייחסתי ברצינות לשום דבר. מה בא בא. לא בניתי קריירה. היום שושי עוזרת לי לייצב את הכיוון. סוף־סוף יש לי תחושה שיש בשביל מה לחיות. יש לי מרכז, בסיס".

"שמוליק התנדנד בין החיים למוות במשך תקופה ארוכה. היו לו כמה התקפי־לב, וזה כבר היה קרוב־קרוב. המוות שלו לא בא לי בהפתעה. הוא תמיד אמר 'אני לא אתחתן, לי לא יהיו ילדים'. הוא הרגיש בודד. רצה להתחתן, אבל בכל פעם שהיה קרוב לזה – ברח. תמיד חזר הביתה, לבדידות. גם לי היו תקופות כאלה, אבל יצאתי מזה. לא נהפכתי למריר. אני לוקח אחריות על כל דבר שאני עושה. שמוליק חסר לי, בטח חסר. הוא שימש לי מקור השראה. היה בא אלינו, היינו עושים ביחד שירים, היה נחמד. עכשיו אני לבד עם עצמי".

לפני מספר שנים עלו אריאל ושושי למצפה מתת בגליל. סוג מסויים של חיי פרישות. חיים בקצה, מנותקים מהמרכז. "אז חשבתי שאני לא אוהב את תל־אביב. היום אני גר בתל־אביב בידיעה שזה זמני. כאן נוח לי לעבוד. אז רציתי שקט, ריחוק, חיי כפר, עצים, בוץ. דברים שהייתי רגיל אליהם בקיבוץ. מילדות התרגלתי לצאת מהבית ולגעת בטל שעל העשב. עלינו למתת. מקום נידח, שאז הגיעו אליו מבקרים רק בטעות. הנוף שם משגע. פראי מאוד. אבל אחרי זמן־מה התברר שהריחוק מהמרכז בכלל־זאת מכביד. לא העניין של מחסור בגירויים שהעיר מציעה. זה לא הפריע לנו. העיר מציעה בעיקר גירויים של אוכל ובילוי. לבלות בכפר יותר מוצא חן בעיני. כל הזמן השתדלתי שהעסק יעבוד, אבל הנסיעות לתל־אביב לעבוד היו קשות. להיות תלוי ברכב זה גרוע. לפעמים הייתי חי ברכב. תקופה מסויימת אפילו חיפשתי מקצוע אחר.

"אחרי הפרידה מלהקת 'כרוש' ניסיתי להיות איש אדמה. היתה לי משתלה. משתלה זה יפה, אבל צריך גם להיות סוחר – וזה לא בשבילי. מוסיקה היא כנראה המקצוע שלי. לפני כמה שנים חשבתי שמוסיקה היא דבר צדדי שאלך איתו עד שאמצא 'משהו רציני', כמו חקלאות. היום אני יודע שזה לא כל־כך פשוט".

זילבר ויתר – זמנית – על החלום להיות איש אדמה וחזר לאולפנים, שם הוא מרגיש נהדר. "בשבילי להיות באולפן זו התרגשות. ממש כמו להופיע".

"אחרי הפרידה מלהקת 'כרוש' ניסיתי להיות איש אדמה. היתה לי משתלה. משתלה זה יפה, אבל צריך גם להיות סוחר – וזה לא בשבילי. מוסיקה היא כנראה המקצוע שלי".

השיחה איתו נינוחה. הוא מתחמק מהצהרות, לא חושב שיש לו מסר גדול לאומה, מפסיק מיד כל ניסיון להצמיד למה שהוא אומר משמעות מנופחת. "בסוף כולם מתים, ומה שחשוב זה להעביר את החיים כמו שצריך. חשוב גם שיהיה גב כלכלי. אני לא חושש לקראת האלבום החדש. יותר מתרגש. אני תמיד מתרגש כשאני כותב".

בבית מונחות 70 קלטות שעדיין מחכות לגאולה. פעם הוא בכלל לא מיהר, היום הוא כבר במהלך שני. שושי אשתו אומרת – ספק בצחוק, ספק ברצינות – שהילדים שלהם יהיו יום אחד מיליונרים בזכות השירים האלה. לא מכבר העביר אריאל לגלי עטרי שני להיטי־ענק ששכבו אצלו במגירה והוא לא העלה בדעתו לשיר אותם – "נפאל" ו"אומרלדה". וגם אחרי הבום שעשתה איתם עטרי, הוא לא מצטער. אם לא עטרי, הוא אומר, השירים היו מעלים אבק.

עכשיו חשוב לו להיות איש משפחה. להסתובב עם הילדים, לשחק איתם. אנשים ברחוב עוצרים אותו, טופחים לו על השכם. תמיד העביר תחושה של חוסר אמצעיות. אנשים צועקים לעברו "יאללה, אריאל, מה איתך, תביא כבר איזה להיט. נמאס לנו מכל היבשים האלה".

בתקליט החדש יש כמה להיטים בטוחים. הטקסטים של אריאל לא נוגעים בזמן ובמקום. הוא לא נצמד לארועים מקומיים. שלום, אהבה, יקום. קצת נאיבי, אבל זילבר מעולם לא התיימר לשנות את העולם. הוא הרי הטיפוס ששוכב על הגב ומביט על העולם ממצב מאחן. לקח לו הרבה שנים לשנות את החיים האישיים שלו. אז העולם יכול לחכות. "אני לא כותב על דברים פוליטיים. לא איש פוליטי. גם אם יש דברים שאני מאמין בהם – כמו הצורך להפריד את הדת מהמדינה – לא אשיר על זה. אני לא מאמין ששירים יכולים לשנות". שושי אמנם אומרת שלאריאל חשוב יותר "כאב העולם" מאשר הכאב האישי שלו, אבל הוא מחייך וממלמל "תקשיב לה, תקשיב".

לאריאל יש בן, רועי, מנישואים קודמים. רועי מנגן על כלים שונים, קרוב למוסיקה. "עכשיו הוא גילה את התיפופים. כשהיה ילד דחפתי אותו לנגן. זו היתה טעות, אסור לעשות את זה. אבל לא הייתי איתו הרבה שנים ולא היתה לי השפעה ישירה עליו".

ויש לו חלום: "הייתי רוצה להופיע בלהקה לא כסולן או כקלידן, דווקא בתור חצוצרן. בצד. החצוצרה היא הכלי האהוב עלי. כלי עם נשמה. לא צריך לשיר או לדפוק על הפסנתר. אני קם כל יום בבוקר ומנגן חצי שעה בחצוצרה כאילו היה לי קונצרט בערב. מתאמן כתרגילים. אולי יום אחד החלום הזה עוד יתגשם. ואולי יום אחד עוד אקליט תקליט אינסטרומנטלי. בחצוצרה, כמובן". בינתיים הוא הולך לסרט, במקום. ■

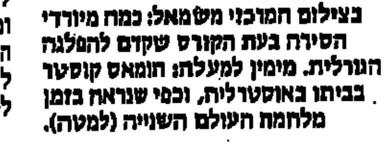
תעלומת יורדי הסירה: התיק נסגר

לאן נעלמו כ"ד, לא כ"ג, יורדי הסירה? לדעת החוקר שלמה בן־אלקנה נמצא קצה החוט לפתרון התעלומה בידי תומאס קאסטור, חייל מאלטזי, כיום בן 83 ומתגורר באוסטרליה. שמו הוזכר במכתב ששלח ב־43' משה שרת למודיעין הבריטי כמי שפגש, במחנה שבויים איטלקי, ב־21 ימאים ארצישראלים. בן־אלקנה קיווה שקאסטור יאמת השערה כי יורדי־הסירה נישבו בידי משמרות וישי וצוללת איטלקית והועברו למחנה באיטליה. כתב מעריב פגש את קאסטור בביתו, אך התברר שה־21 לא היו מיורדי הסירה. לבן־אלקנה לא נותר אלא לפעול כמה פעולות אחרונות ולסגור את התיק שקיפל בתוכו את אחת התעלומות הכאובות בתולדות א"י.

מאת אלכס דורון

בצילום המרכזי משמאל: כמה מיורדי הסירה בעת הקורס שקדם להפלגה הגורלית. מימין למעלה: תומאס קוסטר בביתו באוסטרלית, וכפי שנראה בזמן מלחמת העולם השנייה (למטה).

היתכן שתומאס קאסטור, חייל מאלטזי, מחזיק בידיו את המפתח לפתרון תעלומת יורדי־הסי־רה? מיהו קאסטור? האם עודנו חי? היכן? איך מגיעים אליו? מה הוא זוכר? לפתות עד לפני חודש נרמה היה שאם ינתן מענה לצרור השאלות הזה תפוענח סוף־סוף תעלומת כ"ד יורדי־הסירה, מהתעלומות הגדולות בהסטוריה של הישוב היהודי בא"י.

ההסטוריון ד"ר שלמה בן־אלקנה השקיע מאמצים רבים כדי לאתר את קאסטור – במיוחד אחרי שמסען לארכיונים האירופיים לא העלה דבר. הוא חוזר ומדגיש בכל הזדמנות: "אני מתקשה להשלים עם העובדה שעד היום, כמעט 50 שנה לאחר שהכ"ד יצאו למשימתם, אין יודעים מה עלה בגורלם. אני מסרב לקבל שזו עלולה להמשיך ולהישאר פרשה עלומה".

בן־אלקנה: "נתקלתי בשמו של קאסטור בעת שבדקתי את המסמכים המצויים בתיק החקירה הרשמית של פרשת יורדי־הסירה המצוי בארכיון הציוני המרכזי בירושלים. החקירה הזו נסתיימה למעשה, ב־1945. במכתב מ־10 ביוני 1943 – ללא מען ונמען, כפי שהיה נהוג אז בהתכתבות שניהל מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות, משה שרתוק (שרת), עם המודיעין הבריטי – נאמר: 'חייל מאלטזי, תומאס קאסטור שנמלט ממחנה שבויים באיטליה, הגיע לאלכסנדריה וסיפר כי במחנה השבויים מספר 65, שבו שהה, היו 21 ימאים (seamen) פלשתינים (כלומר ארץ־ישראלים – א.ד.), לבושים אזרחית, ושהיחס אליהם (מצד פיקוד המחנה) היה נוקשה מאוד. הם אפילו לא הורשו לבוא במגע עם אנשי הצלב האדום'. כן נאמר במכתב כי התיאור שמסר קאסטור, באלכסנדריה, תאם את תיאורו של רב חובל הסירה 'ארי הים', סירתם של הכ"ד (הכוונה לכתריאל יפה – א.ד.).

"תהיתי: האם קאסטור זה חי עדיין? האם יספק את המידע הדרוש לאמת את השערתי, שיורדי־הסירה אמנם נישבו בידי משמרות וישי וצוללת איטלקית, בחוף טריפולי – והועברו למחנה שבויים באיטליה? היתכן שראה אותם בחיים, בשבי באיטליה, כשנתיים לאחר שאבדו עקבותיהם וכשנתיים לאחר שיצאו למשימת הקומנדו שהוטלה עליהם בחוף לבנון?"

כדי לבדוק את ההשערה הזו, ובמקביל לחיפושיו הקרחתניים אחר קאסטור, פנה בן־אלקנה בשנית למשרדי הצלב האדום בז'נווה וביקש שמשם יפנו לממשלה ברומא, לבדוק מה קרה לפלשתינים שהיו במחנה השבויים מס. 65, באיטליה, במלחמת העולם.

"מז'נווה ענו לי כי אינם יכולים לעשות זאת, משום שהדבר איננו בגדר תפקידם. התקשתי להשלים עם התשובה שבאה מהוועדה לחקירות בעניין שבויים' הפועלת בארגון הבין לאומי. הערכתי כי השיבו לי כך כנראה עקב היחסים המשוררים כיום בין הצלב האדום לבין ישראל, על רקע הטענות שיש לארגון על יחס צה"ל לעצורים ערביים מיו"ש ועזה. פניתי איפוא בעצמי לארכיון הצבא האיטלקי בבקשה לברר אם ידוע להם על ארץ־ישראלים שהיו ב־43' במחנה השבויים מס. 65. השיבו לי שאין להם כל מידע על מחנות שבויים וכמובן לא על השבויים במחנה המסויים בו התעניינתי.

"סירבתי להשלים עם כך, וביקשתי מידידת משפחתי המתגוררת ברומא, לבדוק בעצמה בתיקי ארכיון הצבא האיטלקי. התעקשתי בעניין, משום שסגן האבווהר לשעבר, רודולף אוגוסט רוזר, אמר לי בשיחתנו בגרמניה, כי אם יש מידע כלשהו על פרשת יורדי־הסירה, הוא חייב – לדעתו – להימצא אצל האיטלקים, משום שנציג איטליה בוועדת שביתת הנשק האיטלקית־צרפתית היה גנרל פליציו די ג'יאורגיס, איש מודיעין שלרשותו עמד סגל של כ־50 קצינים, ביניהם בכירים ביותר, וקולונל אחד מחבורה זו אף היה מוצב בטריפולי. ואמנם, לידידת משפחתי ניתנה רשות לעיין בתיקיו של ג'יאורגיס, אך היא לא מצאה בהם שום מידע בנושא. מנהל הארכיון האיטלקי אף אמר לה כי ב־41' לא שייטה שום צוללת איטלקית במזרח אגן הים התיכון..." (ראה מסגרת).

גם בשלב זה סירב בן־אלקנה להרים ידיים. הוא ביקש מח"כ מוטה גור, מפקדו בשנים 67'־69' ורמטכ"ל צה"ל אחרי מלחמת יום הכיפורים לסייע לו, וזה פנה במכתב אישי לרמטכ"ל האיטלקי וכן להנהלת מגן דוד ארום כדי שתריץ בקשה לצלב האדום, לברר בתיקיו אם קיים מידע על שבויים מא"י שהיו במחנה 65 באיטליה. ואמנם, ממד"א פנו לצלב האדום באנגליה ומשם הועברה הפנייה הלאה. מוזיאון המלחמה הבריטי השיב למד"א כי מידע על שבויים במחנה 65, שהיה בגראווינה, דרום איטליה, ניתן למצוא אצל וואלטר ווין מייסון, ניו־זילנדי שחיבר ספר מקיף על שבויי המלחמה. ואילו מהגנזך הבריטי השיבו למד"א כי בהתאם לתיקים שמצויים שם היו במחנה 65, כמאי 1942, 23 פלשתינים (כלומר ארצישראלים) בין כ־8300 שבויים בני לאומים שונים. בדיווח ממארס 48' הוזכרו 63 פלשתינים ואילו הדו"ח האחרון המצוי בגנזך הבריטי מדבר על כך שב־14 במאי 48' "590 קפריסאים ופלשתינים עזבו לפני ימים אחרים את גראווינה למחנה עבודה בצפון איטליה". הרמטכ"ל האיטלקי השיב לח"כ גור, בעבור חודשים, כי אנשיו לא מצאו דבר בארכיון הצבא ברומא.

עתה ריכז בן־אלקנה את עיקר מאמציו בחיפושים אחר קאסטור. הוא פנה למשרד המלחמה הבריטי בלונדון וביקש לברר אם מצוי בארכיונו מידע כלשהו על שבוי בשם זה. "נתבקשתי להמציא להם את מספרו האישי ודרגתו – ואלו כמובן לא היו בידי, שכן אינם מופיעים במכתבו של שרתוק.

"תושב ת"א, עמרם קליין, עוכר מרינה, ששמע שאני מחפש את המאלטזי קאסטור, נחלץ לעזרתי. ביקשתיו לסרוק את ספר הטלפונים של מאלטה, המצוי במודיעין של שירות 18, ולדלות ממנו את מספרי הטלפון והכתובות של כל בעלי השמות היהודיים המובהקים, למשל כהן או לוי, המתגוררים באי הקטן. כעבור זמן מה הביא לי שבעה שמות וכתובות, ביניהם של ראש הקהילה היהודית במאלטה. שלחתי מכתבים לכל השבעה, הסברתי במה המדובר וביקשתי שינסו לחפש את קאסטור. ראש הקהילה ועוד שלושה השיבו שישתדלו, אך הדגישו כי קאסטור איננו שם מאלטזי, שיש כאן איזה שיבוש. אחד מהם הרחיק לכת מכולם ומסר כי מדובר בתומאס קוסטר,

(המשך בעמוד הבא)

"נותר עוד לבדוק האם יש יסוד לדברי הרוזן דה פאטי, היועץ המשפטי לשעבר של וישי בטריפולי, שמסר לפני 47 שנה על תקרית בחוף בה נהרגו כמה מיורדי הסירה, והיתר נישבו והועברו לחאלב".

(המשך מהעמוד הקודם)
לא קאסטור, שהיה שבוי במחנה באיטליה – אלא שאיננו מתגורר עוד באי מאלטה, אלא היגר אחרי המלחמה לאוסטרליה. כן מסר כי קוסטר התעוור. למידע זה צירף את כתובתו, בסידני.

"מיהרתי לכתוב לקוסטר, ונכדתו השיבה כי סבה איבד את מאור עיניו עד כדי 80 אחוז. לעצם העניין מסרה בתשובתה כי הסב אישר שאכן היה במחנה השבויים בגראווינה ושהוא זוכר שהיו שם כעשרים ימאים פלשתינים. לשאלתי אם היה במחנה זה מאלטזי אחר, בנוסף לו, או אם הוא זוכר שמותיהם של שבויים אחרים שהיו עמו, השיבה נכדתו של קוסטר כי סבה היה המאלטזי היחיד ואיננו זוכר שמות של שבויים אחרים. יחד עם זאת ציינה כי הסב מדגיש שלא נמלט ממחנה השבויים הנ"ל (כפי שנאמר במכתב שרתוק מ־10 ביוני 43') אלא שהוחלף, בחילופי שבויים – וכך הגיע לאלכסנדריה".

אותו זמן נודע לבן־אלקנה ממקור ישראלי שגנרל קניג הצרפתי, ידיד ישראל, מסר בשעתו כי החומר על יורדי־הסירה אמור להימצא בתיקיו של הגנרל הנרי דנץ, הנציב העליון האחרון של וישי בסוריה ולבנון. "כשפניתי לברר בארכיון הצרפתי, נענתי שתיקי דנץ סגורים לעיון הקהל, עד ל־120 שנה מאז הולדתו... בשלב זה יזמתי פנייה של נציגי ועד משפחות הנעדרים, המלווה אותי בחקירותי מאז 1976 (בועד: ישראל ספקטור, אחיו של צבי ספקטור; רבקה־ביבא נפחא, אחותו של דוד נפחא; ודני יפה בנו של כתריאל, רב חובל סירת הכ"ד), אל שר החוץ שמעון פרס, בבקשה שמשרדו יסייע בבירורים השונים באיטליה ובצרפת. ואמנם, המשנה למנכ"ל המשרד ועוזרו פתחו בטיפול הדרוש. בשלב ראשון נעשתה פנייה לשגריר ישראל בפאריס שנתבקש לפנות לראש ממשלת צרפת, ולברר אם מצוי מידע כלשהו על פרשת הכ"ד בתיקיו של דנץ שבארכיון הצבא. תשובת הארכיון הפאריסי היתה שלילית וגם נאמר בה כי רק התיק האישי של הנציב סגור לעיון הציבור".

גם משום שהתשובות שהגיעו מקוסטר, במכתבה של נכדתו, לא סיפקו את בן־אלקנה, החליט לבקש מאיש הקשר שלו במשרד החוץ להטיל על הקונסול הכללי של ישראל בסידני לנסות ולתחקר את קוסטר. אלא שגם תוצאות תיחקור זה, שנעשו בטלפון, לא סיפקו אותו. "נשארו יותר מדי שאלות פתוחות".

בשלב זה נרתם "מעריב" לעזרת ד"ר בן־אלקנה.

בדרך חזרה ארצה מאולימפיארת סיאול, בחודש שעבר, באתי לסידני כדי לתחקר ביסודיות את תומאס קוסטר. ואמנם השיחה עמו היתה מאלפת והמידע שסיפק היה רב. (ראה מסגרת)

קוסטר אישר שבמחנה בו שהה היו כעשרים אנשיים מא"י. הוא לא זכר את שמותיהם ורק לאחר מאמץ רב נזכר בארבעה שמות פרטיים: "היו שם עמנואל, מנו, דוד וג'ו, הוא יוסף", אמר. על השאלה: הרי מנו הוא קיצור השם עמנואל.. האם מדובר באיש אחד או שניים? – השיב קוסטר: "זאת כבר אינני זוכר" כשחזר והזכיר את השמות מנו ודוד והדגיש ששמות אלו נחרטו במיוחד בזכרונו – הבזיק זיק של תקווה: בין יורדי־הסירה היה דוד נפחא. אך לא היו יוסף או מנו. (העובדות הללו נמסרו מיד לבן־אלקנה, שאמר: "תחילה חשבתי כי מנו הוא שיבוש של הכינוי מן, או מני – קיצור או כינוי מקובל למנחם. בין הנעדרים היה מנחם קורקין... אולם אחיו של קורקין, החי ביבנאל, אמר בתשובה לשאלתי שמנחם לא כונה בקיצור שם כלשהו").

מסידני המשכתי ללונדון, לביתו של הניו־זילנדי מייסון, מחבר הספר "שבויי מלחמה". בשיחה עמו נאסף בעיקר חומר רקע על מחנות השבויים, בנוסף למה שכבר נאמר בספרו המקיף. "אין לכם מה לחפש אצל האיטלקים. הבלגן אצלם בכל הקשור לתיעוד בנושא זה הוא גדול", העיר מייסון. דבריו תאמו איפוא את התחושה לגבי היעדר מידע ושיתוף פעולה מצד האיטלקים, עד כה. מייסון שלח לבן־אלקנה רשימה ובה שמות שבויים ניו־זילנדים שהיו בגראוינה.

בן־אלקנה ואני החלטנו איפוא לנתח את תחקירו של קוסטר מסידני.

במסמך שחיבר שרת לפני 45 שנה הוזכר שמו של עזרא רוזן, כמי שריווח לארץ את המידע שסיפק לו קאסטור (קוסטר) באלכסנדריה. רוזן אותר בגבעתיים. הוא כיום פנסיונר.

בן־אלקנה: "בעבר כבר שוחחתי עם רוזן והוא טען אז שאיננו זוכר שפגש את המאלטזי או שריווח על שיחה עמו בעניין השבויים הארצישראלים במחנה 65 באיטליה. סירבתי להשלים עם תשובתו. היתכן שבמכתב שרתוק למודיעין הבריטי השתמשו בשמו של רוזן כדי לחפות על מקור המידע האמיתי, שהיה איש 'הגנה' בכיר? כשהעלתי מחשבה זו בשיחתי עם רוזן, הוא טען שיתכן הדבר – כי נהג לדווח על כל מה שראה ושמע לגרשון ריטוב, מפקד בכיר בהגנה שגם הוא שירת באלכסנדריה".

ואמנם כשרוזן פנה לריטוב ושאל אותו בנידון, השיב לו ריטוב: "נכון. אתה דיווחת לי על כך בשעתו". ריטוב חזר על דברים אלו גם באזני בן־אלקנה והוסיף כי את המידע הזה העביר לידיעת ראש ההגנה אליהו גולומב. נראה שדיווחו של רוזן עשה בשעתו רושם עז וגם תלו בו תקוות רבות, עד שגולומב, כך סיפר ריטוב, מצא לנכון בעת ביקורו במצרים לשוחח עם קוסטר. "נראה, שמכתב שרתוק הוא תוצאה משיחה זו. הבריטים לא השיבו עליו. בתיק הפרשה שבגנזך הציוני אין כל זכר לתשובה כזו".

כששמע רוזן, בחודש שעבר, שקוסטר אותר בסידני – הציע לברר אצל "אחד, אשר שוורץ מת"א, שהסתובב בכל מיני מחנות שבויים ואולי הוא יודע משהו על המאלטזי הזה".

במקביל, נשאלו אישים שונים שהיו קשורים להכנות יורדי־הסירה לקראת מבצעם, שמא זכור להם אם בין הכ"ג היה מישהו שכונה ג'ו ואחר – מנו. בדיקה זו לא סיפקה שום מידע. אחדים אמרו שהם זוכרים משהו במעורפל, אך לא יכלו להניח את האצבע ולומר במי המדובר.

בינתיים אותר אשר שוורץ – מאחרוני העובדים בנמל ת"א וכיום איש רשות הנמלים בגימלאות.

תומאס קוסטר: הם הצילו אותי

כשמונה שעות במשך שני ערבים שוחחתי בחודש שעבר עם תומאס קוסטר בבית בתו, בעיירת לוויין מטופחת דשאים, ליד סידני. קוסטר, 83, נולד במאלטה למשפחה ממוצא אנגלי. כל בניה שירתו בצבא או בצי הבריטי. "אבי איבד ארבעה מאחיו במלחמת העולם הראשונה. אמי ואחיותיה נהרגו בהפצצה גרמנית על מאלטה במלחמת העולם השניה, כאשר אני הייתי במחנה שבויים".

עד שהגיע למחנה גראוינה, הספיק קוסטר להינצל משתי אניות שטובעו בידי הגרמנים: האחת: ספינת המלחמה "מאלאיה", שנפגעה מטורפדו ליד פורט אוף ספיין, בקרן אפריקה. אחרי־כן טובעה ספינה עליה שירת כששייטה באוקינוס האטלנטי בשיירות האספקה של כוחות הברית. אחר כך הועבר לפורטסמות ומשם דרך כרתים לבסיס הצי הבריטי בטוברוק. כאן שירת כ"בטמן" והיה מלצר ומוזג בבאר הקצינים.

כשהחל המערכה על טוברוק ניסה לברוח מתחופת על גבי אסדת נחיתה. אלא שהיא ספגה פגיעה ישירה. כל אלו שחייהם ניצלו – נישבו בים. "נתפסתי בשרק מכנסיים קצרים לגופי. מחזות זוועה היו שם: הרבה הרוגים ופצועים. הגרמנים קצרו בנו ללא רחמים".

"העבירו אותנו למחנה שבויים מאולתר, ונשרפנו בשמש. אחר כך, במצעד שבויים דרך המדבר, המשכנו לתמימי ולדרנה. רבים חלו בדיזנטריה: לא נתנו לאכול. המים שמצאנו היו מעופשים. העמיסו אותנו בגנאי על ספינת משא שהפליגה לברינדיזי, והשכבנו בבטן האניה ועל הסיפון העליון היו חלקי רכב שלל וטנקים פגועים. מברינדיזי, רחפים, צעדנו למחנה גראוינה. האיטלקים התעמרו בנו, גידפו והקניטו – אך לא היכו.

"כשהגעתי לגראוינה היו שם כבר עשרים וכמה ארצישראלים, התגוררנו באהלים על קש ואחר כך עברנו לצריפים. בצריף שלי היתה כל החבורה הארצישראלית, רק 15 צעדים הפרידו בין מקום המירבע שלי לשלהם. הם היו תמיד יחד. לא דיברו על מה שעבר עליהם. היו מנועים מלספר על כך. החשש משוטרי חרש ומלשינים.

"לא היה מספיק מזון. נתנו לנו מנת לחם קטנה, כמו לחמניה, משהו כמו מאה גרם ביום... רוב הזמן עסקו האנשים בתיפושים אחר מזון נוסף לשבור את רעבונם. בעיקר חסרו שם מים. פעם ביום פתחו האיטלקים את הברזים ואז התחלת מין ריצת מטורפת למים...

"ניסיתי לברוח מהמחנה יחד עם עוד שניים – אלא שהייתי בנראה איטי מדי ובגדי נתפסו בתייל הגדר. שומר איטלקי ראה אותי ליד הגדר, חשד – והכה בבת בקת הרובה...

"הבעיה העיקרית בגראוינה היו הכינים. כמה כינים!... כשראיתי אותן על גופי, פרצתי בבכי ואחד מחברי, הסרג'נט הסקוטי תום בלק, תהה: מה לך? כשהשבתי לו שאני מכוסה כינים, געה בצחוק: 'לכולם יש! אינך שונה בזה מאחרים'. אבל אני לא ראיתי כינים עד אותו יום...

"חבילות מחכית הגיעו לעתים רחוקות, באמצעות הצלב האדום. בתוכנה של כל חבילה התחלקו תמיד שניים. אינני יודע מדוע, אבל לארצישראלים היה תמיד קצת יותר לחם – והם נהגו לתת לי מתמנה שלהם. הם היו מזעיקים אותי בקריאה 'מאלטה, מאלטה' – והייתי בא לקבל מהם קצת לחם. זו הסיבה שאני זוכרם. הם הצילו אותי כאשר רעבתי... מתוך השיחות איתם הבנתי שמדובר באנשים הקשורים בים..."

לאחר כ־11 חודש בגראוינה, הועבר קוסטר לצפון איטליה ומשם הובא לתורכיה על סיפון אניית בית חולים, עליה בוצעה עיסקת של חילופי שבויים. תחנתו הבאה היתה דקילה, בסיס הצי הבריטי שליד אלכסנדריה: שם, מסתבר, פגש את עזרא רוזן.

"אינני זוכר את הפגישה הזו – אבל בהחלט יתכן שסיפרתי לאחד החיילים מהצי שפגשתי שם את כל הקורות אותי. רבים עשו כך, באיזה בפאב, או בקנטינה של הנאפ"י" (שקט).

קוסטר עשה במצרים כחודש, עד שהתאושש מתלאות השבי וגם עלה במשקל – ואז חזר למשפחתו במאלטה. "אינני יודע מה עלה בגורל חברי הארצישראלים שנותרו בגראוינה כאשר שוחררתי... מרדתי מהם בברכה 'צ'ידיאו' ומאז לא שמעתי עליהם, גם לא פגשתי מאז אף אחד מאלו שהיו עמי בשבי. השתחררתי מהשירות בצי ב־1949 ובאתי לאוסטרליה ב־1950."

"SEA LION" OPERATION.

A Maltese soldier, of the name of Thomas CASTOR, who was a prisoner-of-war in Italy and escaped, arrived in ALEXANDRIA about three to four weeks ago and enquired there whether there were any Palestinian soldiers from TEL AVIV about. He met a Palestinian Jew, of the name of Ezra ROZEN, who is serving with the Royal Navy in ALEXANDRIA, and told him that in the prisoner-of-war camp where he was detained, No.65 H.P.M. 3454, there were twentyone Palestinian sailors who, for some reason, wore civilian clothes, and were treated with considerable more harshness than the other prisoners. In particular, they were allowed no contact with the outside world, either through the Red X or any other method. CASTOR gave also a detailed description of the senior member of that party, and the description tallies with that of the Skipper of the "SEA LION"

10.6.43.

המכתב מ־10 ביוני 1943 ממשה שרת למודיעין הבריטי בעניין "החייל המאלטזי תומאס קאסטור".

שוורץ זיהה את קוסטר על פי התצלום שהובא עתה לפניו – וחשף לראשונה את העובדה שהוא, יחד עם קבוצה של כעשרים ארצישראלים, מקום פועלי נמל, היו שבויים במחנה 65 בגארווינה שבאיטליה. על חבורה זו לא נאמר עד כה דבר בספרות המחקרית הישראלית העוסקת במלחמת העולם הב'. המידע של שוורץ הלם איפוא את תשובת הגינזך הבריטי למר"א. שוורץ (ראה מסגרת) נקב בשמו של זאב זמודיאק מת"א, כאחד מחבריו לשבי, ונזכר שבין השבויים היה גם אחד, מנו, "סבל מרחוב הקישון, מיוצאי סלוניקי ואחר היה עמנואל אבואף, שעמו היה המאלטזי מיודד במיוחד... גם היה שם יוסף, מיוצאי בולגריה..."

בן־אלקנה: "איתורו של קוסטר פתר איפוא תעלומת ביניים – אם אפשר לכנות זאת – בפאזל הענק הזה ששמו פרשת יורדי־הסירה. התברר, שהמסמך שכתב שרת ביוני 43' כלל מידע נכון – אך ההערכות לגבי השבויים היו מוטעות. העובדה שהוא מצוי בתיק החקירה הרשמי של הפרשה, ללא הערת לוואי, אפילו מאוחרת – היא שיצרה את הטעות, אבל באמצעותה נחשפו כמה עובדות שלא היו ידועות ברבים לפני כן.

"מכל מקום, קוסטר אינו קשור ליורדי־הסירה – ומה שנותר עוד לבדוק במסגרת המאמצים לפתרון התעלומה הזו, הצוברת עם השנים אבק כבר יותר ויותר: האם יש יסוד לדברי הרוזן דה פאטי, היועץ המשפטי לשעבר של וישי בטריפולי, שמסר לפני 47 שנה שהיתה תקרית בחוף, אחדים מיורדי־הסירה נהרגו והיתר נישבו והועברו לחאלב, כדי לשלחם לצרפת הלא־כבושה."

למרות שחקירותיו המתמשכות של בן־אלקנה גרמו לו עד כה אכזבות רבות, הוא איננו מוכן להרפות. "כל עוד קיים אפילו שביב של תיקווה שמישהו משרידי משטר וישי ימסור מידע שיאשר את דברי הרוזן דה־פאטי, או יוסיף עליו – אמשיך במאמצי".

ואמנם, בימים אלה, כך דווח לבן־אלקנה, נעשתה פנייה מחודשת ממשרד החוץ לשגריר ישראל בפאריס לזרז את הבירור אם אכן שרדו בחיים קצינים צרפתים ששירתו במאי 41' בלבנון וסוריה. לפנייה קודמת צורפה רשימה שמסר בן־אלקנה ובה שמות הקצינים מהשירותים המיוחדים של וישי בטריפולי, עובדי הסגל הרפואי בבית החולים הצבאי הצרפתי שם ושמות הקצינים ששירתו בנמל טריפולי. השגריר נתבקש להעביר את הרשימה לגורם הצרפתי הנוגע בדבר ולברר מי עודנו חי ואם ניתן לתחקרו בעניין.

בן־אלקנה: "יתכן שאלו הן הפעולות האחרונות שייעשו בתיק החקירה הזה. הקשיים מתרבים. לא ניתן כיום, מסיבות ברורות, לבדוק את העניין בחאלב עצמה. אילו כל הפעולות הללו נעשו בזמן, כשעוד אפשר היה – יתכן שהתשובות היו אחרות. מדוע לא נעשה הדבר? – משום ששרתוק ואחרים היו עסוקים לאחר מלחמת העולם במאבק בשלטון הבריטי בארץ וגם בהכנות להקמת המדינה. כל אלו וגם מלחמת העצמאות, דחקו כנראה את פרשת כ"ד יורדי־הסירה לשוליים. כיום, הזמן והטבע עשו כבר את שלהם ואלו שכנראה ידעו משהו – הלכו לעולמם..."

רומא אינה עונה

משרדו של הנספח הצבאי האיטלקי בישראל ממוקם בוילה יפה בהרצליה פיתוח. באתי אליו בשליחות בן־אלקנה והתקבלתי על סמל ריחני. הנספח, גנרל אלפונסו פסולאנו, קידמני במאור פנים ובחיוך נעים.

"אה, יש לנו ארכיון מסודר מאוד ברומא", הדגיש בגאווה, כששמע את מהות הבקשה ואת השאלות שהיו לד"ר בן־אלקנה בעניין אחד שלא בא על סיפוקו מן התשובות שקיבל קודם לכן.

"אה כן, הגירסה הזאת, שנמסרה לכם, כאילו לא היו בכלל צוללות איטלקיות מול חופי ארץ ישראל ולבנון בימי מלחמת העולם השניה – אינה נכונה, כמובן. ההוכחה? – במעמקי הים, ליד חיפה, נמצאו לא מכבר שרידיה של 'שירה' – צוללת איטלקית... אני זקוק לימים אחדים בלבד כדי לברר כל זאת. אפנה לרומא וכשתתקבל תשובה – אדווח לך", הבטיח הנספח הצבאי האיטלקי.

עד היום לא באה כל תשובה.

אשר שוורץ ב־1943

הסיפור של שוורץ

אשר שוורץ, 67, הגיע למחנה השבויים בגראוינה בדרום איטליה באביב 1942 ושהה שם יותר משנה. "זהו המאלטזי. לא היה שם אחר", אמר מיד כשהוצגה לפניו תמונתו של קוסטר מימי המלחמה.

שוורץ סיפר כי היה כבן 20 כאשר התגייס לצבא הבריטי. "היינו יחידה של פועלי נמל ונשלחנו ליוון, לעבוד שם בנמלים ובציוד של הבריטים". במארס 41' הגיע לפיראוס. כשפרצו הגרמנים את קו החזית בסלוניקי והתקדמו לתוך יוון – נישבה. הוא ברח מחשבי הגרמני ועקב הלשנה נתפס כעבור זמן מה בידי האיטלקים והועבר לגראוינה. אל מחנה זה הועברו גם שבויים ארצישראלים אחרים, שברחו קודם מהשבי הגרמני ביוון. "כך היינו עשרים וכמה ארצישראלים במחנה זה", אמר שוורץ. "שיכנו אותנו באהלי סיירים, על קש. כך בילינו חלק מאותו חורף. אחר כך עברנו לצריפים. לשם גם הובא המאלטזי קוסטר. התיידד במיוחד עם עמנואל אבואף. מגראוינה העבירו אותנו לאודינה, בצפון איטליה ועם פלישת הגרמנים לאיטליה, העבירו אותנו לגרמניה".

זמודיאק, 67, גם הוא ממגוייסי יחידת נמל ת"א, נפל בשבי הגרמני ביוון, באפריל 41' וברח ממנו. קרוב לשנה היה חופשי, עד שנלכד בידי האיטלקים. הועבר תחילה לבארי, שם היה עבות וכעבור זמן מה הובא לגראוינה. שם פגש את שוורץ, אותו הכיר קודם לכן. כמו שוורץ גם הוא הועבר למחנה שבויים בגרמניה.

אידה נודל. המחיר

(המשך מעמוד 15)

מרגשת, ידועת כאב ועצב אבל גם יודעת להיות מאושרת. מעל לכל היא אשה חזקה. גם הרוסים ידעו זאת, גם הק.ג.ב..

כשסוף־סוף זכתה להגיע לכאן לפני כשנה היתה לישראלים רבים יראת־כבוד בפני האשה השברירית עם השיער האסוף ששנים ארוכות שילמה בחירותה את מחיר המאבק שבחרה בו. ההיסטריה סביב שיחרורה ובואה לישראל כמעט עברה או את גבול הטעם הטוב. אהבו אותה, פינקו אותה, חנקו אותה בעצרות ומסיבות ופגישות. אילו היתה יושבת בשקט ברחובות, כותבת את זכרונותיה ומוכרת אותם תמורת עשרות־אלפי דולרים, כמו שעשו כמה מחבריה־למאבק, היינו ממשיכים לאהוב אותה. המיתוס לא היה נשבר.

אבל אידה נודל, בדרכה המיוחדת, בחרה לומר לנו את האמת בפנים. איזו טעות. איך לא הבינה שרק לנו, ה"ישראלים השורשיים", מותר לומר את האמת שלנו על החזון הציוני וגילגוליו. והיא הרי עולה חדשה, אינו זכות יש לה לומר בפומבי את שאנחנו אומרים בינינו לבין עצמנו במסיבות ליל שישי מי היא חושבת שהיא?

פעם אחת הפרה אידה נודל את הכלל של נתינה כחינם, מיד עם בואה ארצה, כשבחרה למסור את סיפורה האישי ל"ידיעות־אחרונות" תמורת 15.000 אלף דולר. כבת־אחת נהפכה מנכס־לאומי ל"רודפת בצע".

מדוע עשית זאת?

"הייתי צריכה כסף למימון התקופה הראשונה שלי בארץ. באתי לכאן בלי פרוטה, ממש בחוסר־כל. מצד שני, הפעילות שהמשכתי לנהל דרשה כספים רבים. עניתי על אלפי מכתבים שהופנו אלי מכל העולם, ומשלוח התשובות עלה בכסף. דיברתי שעות בטלפון, שיחות־חוץ, ואחותי לא יכלה לשלם את חשבונות הטלפון הענקיים שהצטברו. הכסף נועד לממן את הפעילות ההיא. לא נטלתי ממנו אגורה לצרכי האישיים".

היית חוזרת על הצעד הזה היום?

"אינני יודעת. עובדה היא שמאז לא ביקשתי ולא קיבלתי גרוש בעבור הפעילות שלי. ושיהיה ברור, אני עובדת כמו חמור".

אידה נודל החליטה להקדיש את השנתיים הקרובות למאבק חסר־פשרות ביחס השלילי של החברה הישראלית כלפי העולים החדשים. ואצלה מאבק הוא מאבק. במלחמות שהיא מנהלת תמיד אמרה אמת, וכך יהיה גם הפעם. היא תמשיך לומר לנו בפנים עד כמה אנחנו ארישים כלפי העולים החדשים, איננו מקרבים אותם, ממשיכים להאמין שהם "מקבלים וילה ווילון, על חשבוננו", ולשאול "מי בכלל ביקש מהם לבוא". כשאמרה לגבי גזית בראיון בטלוויזיה שהיא ממליצה ליהודים אקדמאים מרוסיה לא לעלות, כי לא תהיה להם כאן תעסוקה, זעקו רבים: "תתביישי, מי את בכלל!". איש ממבקריה לא הגיב לעניין.

דוגמה אחת מרבות, מכתב שפורסם ב"מעריב" לפני כחודשיים: "... נכון, הגברת נודל, החיים פה לא קלים: לרופאים, למהנדסים, לפועלים, לכולם. הפרנסה קשה והחובות כבדים מנשוא... אנחנו שחיים כאן – איש לא קיבל אותנו באופן חגיגי בשרה־כלשהוא ...אנחנו שנחנקים כאן מעול המיסים והמילואים, דעת הקהל העולמית ועוד, לא קיבלנו דירה בירושלים או בתל־אביב, ולא חיילת שתשב אצלנו ותענה על טלפונים. אבל אנחנו, ואני מדברת בשם וטובים כאן, לא נלך ונכפיש את שם המדינה ולא נדבר בגנות תושביה ואזרחיה הנאמנים גם אם נקבל ולו רבע ממה שקיבלו אחרים".

דירת שיכון קטנה ברחוב מרכזי ברחובות. סלון לא גדול, מטבח קטן, שני חדרי שינה. ספה, שתי כורסאות, מזנון כבד, כמה עציצים, מרפסת שנסגרה בתריסול. זה ביתה של אילנה פרידמן, אחותה של אידה שהקדישה 15 שנים מחייה למאבק לשיחרורה. בכל בוקר יצאה אילנה לעבודתה כמנהלת חשבונות בוועד־הפועל של ההסתדרות, ובכל ערב – למלחמה שרבים היו בטוחים שהיא חסרת־סיכוי. שתיהן הרי גדלו באותו בית, אישיותן התעצבה על־פי אותם עקרונות: המאבק על דברים שאתה מאמין בהם קודם לחיים הפרטיים, קודם לנוחות האישית.

דירת אידה נמצאת מתחת לדירת אחותה. שני חדרים קטנים, מיטה, מטבחון כמעט ריק, שולחן כתיבה ישן. אפילו טלפון אין לה. לכאן היא באה רק בלילות. רוב הזמן היא בדירת אילנה, בחברתה, בחברת הגיס ובנם היחיד. כך טוב לה, כך טוב להם. לכל־כך מעט היא זקוקה. צרכי הקיום שלה – מינימליים.

השיחה עם אידה נודל מתנהלת באנגלית. העברית שלה דלה, אוצר המילים מצומצם. כשהיתה באולפן עדיין היתה אישיות תקשורתית מבוקשת. במקום להתמקד בלימוד השפה נפגשה עם מאות אנשים. רק בשבועות האחרונים חזרה לעצמה, אחרי חודשים רבים בהם לא ידעה פרטיות. כולם רצו להיפגש, לגעת, להיות ליד. היא לא ציפתה לכך, לא האמינה שכך יהיו הדברים.

ידידה ששהתה בקיץ במשך שבוע באולפן עקיבא בנתניה, סיפרה שיום אחד ראתה אותך, תלמידה באולפן, עומדת בפינה מבודדת, הכלבה בזרועותיך, ואת בוכה. מדוע בכית?

"היה לי קשה. הייתי עייפה וחלשה ולא היה לי רגע פנוי לעצמי. הייתי חייבת לאסוף כוחות. יום אחד החלטתי שאני חייבת להפסיק. היה לי אושר גדול להתקבל כך בארץ, אבל זה כמעט שבר אותי. אני אדם שזקוק לכמה שעות של שתיקה מדי יום. וכשבאתי לכאן, חודשים דיברתי בלי הפסק, האזנתי, ניהלתי שיחות. אפילו בנסיעות הייתי מדברת עם אנשים – באוטובוס או עם נהגי המוניות. אנשים היו עוצרים אותי ברחוב, שואלים שאלות, מצפים ממני לדבר איתם. זה היה נפלא, אבל קשה. החלטתי לחתוך".

"אני נלחמת, אני חיה, אני בסך־הכל אדם מאושר. שנים הורעלתי, הוכיתי, רעבתי. אם נשארתי גם שפויה בדעתי וגם פחות או יותר בריאה בגופי – זה רק בגלל החוסן הנפשי שלי. אני אדם חזק כי אני אדם לוחם".

היא נטלה פסק־זמן וירדה לנגב, לקיבוץ נגבה, שם קיבלה דירה קטנה של חברה שנסעה לחו"ל וניסתה לחזור לעצמה. נחה הרבה, שיחקה עם פיזר, התנתקה. אחרי־כן השאירה את פיזר בקיבוץ וחזרה לרחובות, לחיים שאין בהם רגע מנוחה: הרצאות, נסיעות לחו"ל, פגישות, פגישות ועוד פגישות.

ממה את מתפרנסת?

"אני מקבלת סטיפנדיה ממשרד הקליטה. כל עולה חדש מקבל כסף בעבור חצי השנה הראשונה לשהותו בארץ. אני, כמו שאר חברי אסירי־ציון, מקבלת את הסכום הזה שנה שלמה".

ואחרי־כן?

"אינני יודעת מה יהיה אחרי־כן. עוד מעט תיגמר השנה הראשונה לשהותי בארץ. אני מקווה שמשהו יסתדר, אבל אינני יודעת מה ואיך. הצרכים שלי זעומים. רוב הזמן אני נמצאת אצל אחותי. אין לי ולא תהיה לי מכונית. בגדים כמעט שאינני קונה, שלא לדבר על מספרה, קוסמטיקאית ושאר הפינוקים של אשה. אינני מאמינה בדברים האלה".

שנים חיית בבתי־תנאים ובתת־תזונה. מדי פעם הגיעו ארצה דיווחים על מצב בריאותך הגרוע. האם החלמת?

"הפילוסופיה שלי אומרת שאין הפרדה בין גוף לנפש. אדם הוא סך־כל הרעיונות והאידאלים שלו. אני נלחמת, אני חיה, אני בסך־הכל בן־אדם מאושר. לכן גם מצב בריאותי בסדר. במשך שנים הורעלתי, הוכיתי, רעבתי. עברתי המון. אם בכל זאת נשארתי גם שפויה בדעתי וגם פחות או יותר בריאה בגופי – זה רק בגלל החוסן הנפשי שלי. אני אדם חזק כי אני אדם לוחם".

התאכזבת ממה שקורה כאן? את כועסת על החלום ושברו?

"אני לא מאוכזבת ולא מיואשת. כועסת? כן. ידעתי מה היא מדינת ישראל עוד הרבה לפני שהגעתי לכאן. קראתי כל מה שרק אפשר היה על המדינה, דיברתי עם אנשים שהיו כאן וחזרו לבריה"מ, עקבתי אחרי ההתרחשויות פה. אף לרגע לא חשבתי שאגיע לגן־עדן. מי שחושב כך, טועה. לא היה לי חלום שנשבר, לא היו לי ציפיות מוגזמות. אבל אני כועסת, מאוד, ורק על דבר אחד – נושא העלייה. גם אם אני נמצאת בארץ רק שנה יש לי זכות מלאה לומר שאנחנו, כעם, נכשלנו בהגשמת הרעיונות הציוניים. יהודים לא באים יותר לארץ־ישראל, וישראלים רבים יורדים. אל תפחדי לכתוב שיש היום טרנספר של ישראלים, לא של ערבים. ואלה שעוזבים הם צעירים, מוכשרים, חיוניים למדינה. למה צריך לחשוש מלראות את הדברים כמות שהם ולומר אותם, גם בחריפות?

"חיי נעים סביב ישראל כבר קרוב לעשרים שנה, אבל עד לא מכבר ישבתי רחוק ולא יכולתי להשתתף בחיי המדינה. עכשיו אני כאן וחובתי לנסות לשנות. זו הרי שאלה של חיים ומוות! אם לא יבואו עולים, לא נוכל להמשיך ולהתקיים בארץ לאורך זמן. יש לנו, הישראלים, יחס של התנשאות ואיבה כלפי אלה שזה מקרוב באו. אומרים להם: 'הדרישות שלכם מוגזמות. ההורים שלנו, כשבאו לכאן, התגוררו באוהל, ואתם מיד רוצים דירה'. ואני אומרת שאסור לנו לחיות בעבר. מה שהיה לא יחזור. הכל השתנה. בעולם כמו במדינה. חייבים לעזור לעולים כי אם יישארו או לא יישארו איתנו – זו שאלה קיומית שלנו".

איך את מתכוונת לפעול?

"אני מאמינה שהכל עניין של מדיניות. דרושה קרנציה אחת של ממשלה שתשנה את סדר העדיפויות ותחליט שעלייה זה חשוב, כדי שהכל ישתנה. לישראלי שנולד כאן אין מושג מה זאת אומרת להיות עולה חדש. פקידים שמתישים אותך, נותנים לך לחכות שעות, התבוא מחר' הנצחי. אנשים מתרוצצים חודשים בין משרדים ופקידים ולא יודעים למי לפנות, מי יוכל לעזור. מה הפלא שרבים בכלל לא באים, ורבים מאלה שכן מגיעים בורחים מכאן אחרי כמה חודשים. אני מנסה להקים לובי לא מפלגתי שיטפל אך ורק בנושא שינוי המדיניות כלפי העולים".

כבר ארבעים שנה מדברים כאן על הצורך בעליית. עשרות פעמים במשך השנים שמענו דברים דומים. האם אין זה מאבק אבוד?

"איך אפשר אפילו לומר זאת? הרי זו תהיה התאכזרות לאומית. אני לא יכולה לתת לזה לקרות. אני בטוחה שאפשר לעשות, משוכנעת שאפשר לשנות. אסור להיכנע. ושיהיה ברור – לא מדובר בכסף. לא בדברים חומריים. מדובר ביחס. רק ביחס".

ואם תיכשלי?

"למרות הפאתוס שבו אני מדברת, למרות החלומות והאידאלים, אני אדם ריאלי. תמיד הייתי עם שתי רגליים על הקרקע. אני יודעת שאין בטחון שאצליח. קצבתי לעצמי שנה אותה החלטתי להקדיש לנושא. אם תוך שנה, שנה וחצי, אראה ששום דבר לא זז – אעזוב את המאבק ואעבור להיות אדם פרטי שחי את חייו כמו כולם. אבל עכשיו, כשרק התחלתי, עדיין אינני מסוגלת לחשוב על כך".

מה בדבר כניסה לחיים הפוליטיים?

"לא עכשיו. אני חייבת להתרכז רק בדבר אחד. אסור לי לפזר כוחות ומאמצים".

יש סיכוי שיום אחד תחליטי לרדת מן הארץ?

"לא. אבל אני מקווה שלא נגיע למצב שבו כולנו לא נוכל להמשיך לחיות כאן ונצטרך – כעם – לחפש מקום אחר. אני מקווה שהעתיד של כולנו הוא כאן. אם לא נבין עד כמה הדברים חמורים, אם לא יבואו הנה עולים חדשים, לא כל־כך בטוח שכך אמנם יהיה".

אידה נודל. רחובות, שנה אחרי.

יעל פז־מלמד

לא רוצה להיות העבד שלך

[illegible]

נשים", היא אומרת באותה עניינות בה מישהי אחרת מדברת על מתכון לעוגה, "נשלטות על ידי הגברים, הן העבדים של הגברים. וכשם שהאדון תלוי בעבדו, כך הגברים תלויים בנשים, במובנים מסויימים הרבה יותר משהעבד תלוי באדונו. אבל ממש כמו שלעבד קשה מאוד להשתחרר מהכבלים, מהעבדות – כך גם מצב הנשים". העולם, על פי ד"ר פיליס צ'סלר, פסיכולוגית־פמיניסטית.

יש לה הופעה רכה ועגלגלה כמו סופגניה, היפוך מוחלט לסטריאוטיפ התיצוני של הפמיניסטית הלוחמת הפורצת החוצה ברגע שהיא מתחילה לדבר. והיא רחוקה מאוד גם מרמות הפסיכולוגית האמריקנית, זו האופנתית, ששומרת על ריחוק מהוקצע. פיליס צ'סלר לבושה קצת כמו שלוך, לא סופרת קלוריות, מדברת בלהט ורגש, בעיניים נוצצות, וסוחטת את האנרגיה של עצמה ושל המאזין בין אם מסכימים לדבריה או מתנגדים להם.

"להגיד 'אני פמיניסטית' זה כמו לענוד טלאי צהוב. צריך קודם כל להתמודד עם השם – וזה שם רע מאוד – ורק אחרי־כן עם כל נושא שעל הפרק. לכן הגישה שלי, ברגע שאומרים לי 'פמיניסטית', היא קודם כל להסכים־כאילו עם הנחות היסוד – כן, אני משוגעת, קומוניסטית, לסבית – כל מה שאתה רוצה לחשוב, אז עכשיו בוא נדבר". צ'סלר, למען הדרשה, מוכנה שיגידו עליה כמעט כל דבר מעליב כזה, שבדרך כלל אין לו שום אחיזה במציאות.

אמריקנית, יהודיה, בת 48. כבר עשרות שנים ותשעה מחקרים שנהפכו לספרים היא לוחמת, ולא נמאס לה. הראשון בספריה, אותו פירסמה בראשית שנות השבעים, תורגם בשנה שעברה לעברית – "נשים ושגעון" (הוצאת זב"מ). "בזמנו", היא צוחקת, "כשהספר יצא, אמרו שבישראל אין בעיה כזו, ולכן לא תרגמו אותו". מאז, כנראה, החליפו גם המו"לים הישראלים את המראה שבה הם בוחנים את המציאות ומקומת הספר, שעוסק בקשר שבין חיי נשים, מחלות נפש וטיפולים נפשיים בארה"ב, ביטא לדברי צ'סלר גישה טיפוסית לפמיניזם המוקדם – את צ'סלר הצעירה.

בכלל, ספריה ומחקריה נעים במסלול מקביל לחייה, ומי שסבור שארס מתמתן עם השנים, לא מדבר על פיליס צ'סלר. ספרה החדש, שיראה אור בארה"ב בעוד כחודשיים, נקרא "חוסר־אנושיותה של אשה לאשה".

במסע מספר לספר חושפת פיליס צ'סלר גם את חייה האישיים. את התיאוריות שפיתחה בספרים וברקה במחקרים בדקה גם בהיסטוריה האישית שלה. אבן הבוחן האחרונה היתה ונשארה – היא עצמה.

"נשים, כוח וכסף", ספרה השני, מוביל למסקנה העגומה ש"אין לנו כסף. אנחנו צריכות להיות שייכות לגבר, להיות אשתו או בתו של, או להיות זונות, כדי להגשים חופש כלכלי. גם במקצועות בהם הצלחנו – ההצלחה היא מוגבלת. אשה היא תמיד הראשונה להיות מפוטרת. כשאשה אחת מפשלת בעבודה – אוטומטית כל הנשים אשמות, פישלו יחד איתה, וכן הלאה. בסיס הכוח של האשה מאוד שביר.

"בישראל, למשל, יש פחות ופחות נשים בכנסת, והן פחות ופחות מעורבות בפרוייקטים פמיניסטיים כי העויינות כלפי מעורבות כזו היא איומה.

"'נשים ככבלים' זו איננה שאלה של גיאוגרפיה. זה בכל מקום. כבלים של גוף ונפש. ויש לזה מחיר פסיכולוגי וכלכלי. אין לנו אמידות כלכלית. נשים ובנות של אנשים עשירים מוצאות עצמן מנו־רות ובודדות כשהן מור־דות במוסכמות, כשהן מחליטות למשל להיות פוליטיקאיות לוחמות או למלא תפקיד מרכזי בעסקים. רק מעטות, כמו אינדירה גנדי, יוצ־אות דופן".

כריסטינה אונסיס?

"גם היא לא מצאה את הדרך לצאת מהמילכוד. היא לא היתה איל עסקים כאביה, לא ניהלה ישירות את הדברים כמוהו". פיליס מצטחקת, נזכרת. "פעם רציתי לבקש ממנה כסף להקמת מדינה פמיניסטית, אבל זה נשאר רק בגדר מחשבה. ככלל, נשים עם כסף רב אינן ששות לתרום למטרות נשיות. הסיכון גדול, והכבוד, מראש, מפוקפק".

בכל זאת השתנו מגמות בשנים האחרונות. מעמד האשה כיום בעולם המערבי שונה ממה שהיה לפני 20 שנה.

"הציפיות מנשים גדלו, ולכן הסתירה שהן מקבלות – חמורה יותר. והסתירה היא כל הפונדמנטליזם הדתי, צילו הארוך של חומייני. נשים גם הן אשמות בתהליכים האלה, הן משתפות פעולה בעצם בהמשך קיומה של הכניעות הנשית כלפי הגבר. חוסר הבטחון שלנו מוביל לכך. כשאשה אחת קמה להיאבק – נשים אחרות סביבה הן הראשונות שיוצאות נגדה, בגלל הפחד האישי מההשלכות".

אחרי חנשים וחשגעון, בחנת גברים. את סבורה שאת באמת מבינה ומבינה את נפש הגבר?

"כן, בהחלט. התחלתי ממין מדיטציה כמעט דתית בנושא גברים – מהנושאים הקשורים בגברים בתנ"ך, כמו סיפור העקידה וכו'. מנקודת המוצא של הנשים כעם נשלט, כמי שנתונות בקולוניזציה, רציתי לראות מהי דמותו האמיתית של השליט, ה'עריץ הרשע'. ואת כל הדברים בחנתי גם דרך הגברים בחיים שלי – ומצאתי שכל המחשבות שלי עומדות במבחן המציאות.

"גברים כל כך מתביישים בכך שאבותיהם לא הקדישו להם תשומת לב, זמן, חום וכו' בילדות, עד שהם מדחיקים ושוכחים את העובדות האלה ומאשימים את האמהות. בכדי להיות גבר אמיתי, הגבר צריך להתרחק מאמו. אחרי־כן הוא יכול לרכוש אשה שבה הוא יכול לשלוט, שתמיד הוא יהיה חזק ממנה, מעליה. הגבר רוצה את אמא, את האמהות, כלואה בבטחון בתוך האשה הנשלטת על־ידו.

"בדקתי קשרים בין גברים, גם במסגרות שנחשבות קרובות, כמו בצבא או במועדוני גברים, ומצאתי שבין גברים לא קיימת אינטימיות כפי שאשה תופסת אותה, ולכן גבר תלוי מאוד באשה למימוש האינטימיות הזו".

כשהיתה בת 37 נכנסה פיליס צ'סלר להריון.

> *"בכדי להיות גבר אמיתי, הגבר צריך להתרחק מאמו. אחרי־כן ירכוש אשה שבה יוכל לשלוט, שתמיד יהיה חזק ממנה, מעליה. הגבר רוצה את אמא כלואה באשה הנשלטת על־ידו".*

בעלה אז, אבי הילד, היה בחור ישראלי, צעיר ממנה בשש שנים, אותו פגשה שנים אחדות קודם בעת ביקור בישראל, באילת – "אני התגלמות היהודי הנודד", היא מגדירה. תצוייה בין שם לכאן, לא יכולה לחיות ולקיים את עצמה בארץ, לא יכולה בלי קשר מתמשך עם המקום. "הוא יכול היה להיות הגורם לכך שאחיה בארץ", היא מחייכת, "אבל הוא דווקא רצה לגור בארה"ב".

הוא הלך איתה, גבר פמיניסט, כהגדרתה. ואז, בגיל 37, הריון. "לא רציתי להיכנס להריון קודם, אבל עם הזמן הבנתי שזה תהליך שיקרה לי בשלב כלשהו". נשים, היא אומרת, לעיתים קרובות מדי נכנסות להריון ומביאות לעולם ילדים מבלי שזו תהיה בחירתן החופשית, רצונן האמיתי, אלא עושות זאת בכפייה – גם אם לא ישירה – כי ככה חינכו אותן, לכך מצפים מהן, זה מה שהן אמורות לעשות ולהרגיש.

"בזמן ההריון חיפשתי ספרים כחברים רוחניים להתנסות, כדי לעכל את החוויה הרגשית־נפשית. אבל מצאתי רק מדריכים לטיפול מעשי והחלפת חיתולים. החלטתי לכ־תוב בעצמי על חוויותי ומחשבותי בצורת יומן שמופנה אל ילדי. המו"לים בתחילה לא היו מעוניינים בספר, טענו שהדבר כבר נעשה. שאלתי, מי עשה את זה, שייקספיר? איש לא עשה את זה קודם כי ההריון והלידה הוכנסו תמיד למסגרת של התנסות נשית שמצטמצמת למשהו חייתי, בשום אופן לא התנסות רוחנית או אמנותית. זו היתה בעיני המעטת הערך הגדולה ביותר – ושוב, גם הנשים שלא הפרו את השתיקה יש להן חלק בכך".

הספר מתפרש על פני תקופת ההריון, הלידה, ומסתיים במלאת לרך הנולד שנה. על הכריכה מופיע תצלום של פיליס, מחבקת בזרועותיה את אריאל הקטן, היום בן 11. "זו היתה מבחינתי מתנה שלי, עבודת יד, לאריאל, כי עבודתי היא ספרים, אותם אני יוצרת במרידי. בשבילי, הרעיון להביא ילד בא כהכרה הדרגתית, כי אני כבר הייתי מבוגר, עם אישיות מעוצבת ומודעת. לגבי, הילד היה חרידה חמורה מאוד לפרטיות, ומצד שני – זו גם ההתנסות היחידה שהורידה אותה קצת לקרקע, שאיזנה דברים בחיי ושכה ומזכירה לי שבמירוץ הארוך למהפכה, לחירות, לשינוי, צריך להשאיר מקום גם לדברים ארציים".

והילד, איך הוא חי עם אמא שהיא כל כך שונה באופייה ובריעותיה מהמקובל – וגם משמיעה וכותבת את הדברים?

רגע שהכי קרוב לאמא יהודיה בשיחה: "קשה לו עם אמא שלו, למרות שהוא משתף פעולה. הוא ילד מוכשר מאוד, כותב נהדר, מנגן בפסנתר, ילד חמוד, חכם, עקשן וקצת פרא אדם. כשהיה בכתה ד', הוזמנתי לכתה להרצות בפני התלמידים ולקרוא מספרי. בחרתי לקרוא את הסיום ליומן ההריון־לידה, 'עם ילד', שיש בו מעין דברי סיכום המופנים לאריאל. קראתי לילדים את הציטטה 'כגללך חזרתי לקרקע, לא בתולה, אם נשואה לילד' – והילד שלי החליף צבעים והסמיק ורתח מזעם, 'אמא, איך יכולת להגיד את זה לפני הילדים, אנחנו לא נשואים'. ולקח לו זמן להבין את ההסבר שלי, שהתכוונתי לנישואים רוחניים, לצד החיוני העמוק של קשר מסוג כזה. באמצעות אריאל למדתי שיחסי הורה־ילד הם רעיון עם גבול, שגם אני מגיעה לאמירות כמו 'תעשה את זה, כי ככה אני אומרת ואני אמא שלך וקובעת'".

הנישואים שלך לאביו של אריאל לא החזיקו מעמד.

"לא. למרות שהוא היה פמיניסט, פחות

(המשך בעמוד הבא)

ד"ר פיליס צ'סלר: "האשה לומדת מגיל צעיר לחיות ממושמעת. לא מעודדים אותה לקחת סיכונים, להתקדם, לבטא את עצמה, ובמקום שהכניעות תהיה הדבר הרע – היא התכונה שזוכה בפרסים".

(המשך מהעמוד הקודם)
אמביציוזי ממני, יותר אמהי בגישה, היה לו קשה לחיות עם אשה שקודם־כל נשואה לעבודתה. הוא היה זה שעזב, וכשהוא עזב, הרגשתי מה שאחרות אולי מקבלות כמובן מאליו – שיש הבדלים בין נשים וגברים. עד לאותה נקודה בחיי האמנתי לחלוטין ברעיון של נייטרליות המין. פתאום הייתי האשה שעזבו אותה, שנשארה עם ילד, עם אחריות ועול והמון כאב. והבנתי או דבר בסיסי, שחובה להבין אותו כדי לשנות ולשפר את החברה בה אנו חיים: שגבר ואשה אינם זהים – אבל צריך להיות שוויון ביניהם.

"הגירושין שלי היו בשבילי התנסות קשה במיוחד, כי הזהות המרכזית שלי בעיני עצמי לא היתה כאשת־איש ואם. לכן לא הייתי מוכנה לזעזוע ולכאב שחשתי. הבנתי פתאום שאמנם רציתי תמיד שיניחו לי לנפשי, אבל רציתי שמישהו יניח לי. כיוון שעבודתי דורשת אינטנסיביות ובידוד, נחוצה לי המשפחה. הגבר הזה גם סימל בשבילי את ישראל – דרכו היתה ישראל אצלי באמריקה – ובעזיבה שלו עזבה אותי ישראל, וזה היה חלום שנשבר. בעזיבה שלו גם הסתיימה התקווה לבנות משפחה גדולה לאריאל, וגם זה היה מקור לכאב.

"גירושין תמיד מזיקים יותר לנשים, גם מבחינה כלכלית וגם מבחינה חברתית – הן לא מוזמנות כל כך לאירועים ומיפגשים ונשים אחרות לא בהכרח עוזרות לחברותיהן. הן רואות בגרושות מתחרות על ה'פרס' – הגבר".

ד"ר פיליס צ'סלר מסתכלת היום על גירושין בעיקר מצד הילדים, אחד מתחומי ההתמחות שלה הוא אחזקת ילדים אצל מתגרשים, לפי חוקי ארה"ב. המעורבות שלה בנושא התחילה במטופלת שבאה אליה לייעוץ פסיכולוגי בעקבות משבר – תוצאת המלחמה שלה עם בעלה־גרושה על אחזקת ילדים. מאז הספיקה להקדיש לנושא הזה שמונה שנות מחקר, וכמובן גם ספר – "אמהות במשפט" – שמונה שנים שהגיעו לשיא המעורבות בפרשה המפורסמת של "בייבי אם", התינוקת שנולדה ברחמה של אם פונדקאית, שאחרי הלידה התחרטה על מסירת התינוקת להורים המאמצים ותבעה את אחזקתה.

"הסיבה העיקרית לכך שאשה בארה"ב מאבדת את זכותה להחזיק בילדה, בניגוד לרצונה, היא עצם היותה אשה. אם יש לה קריירה, אומרים שהיא מפלצת קרייריסטית, ובין כה וכה לא נמצאת פיזית עם הילדים. אם אין לה מקצוע וכסף, כי כל השנים היתה עקרת בית – הטענה היא שאינה מסוגלת להחזיק את הילדים מבחינה כלכלית, וכך הלאה. כמעט כל דבר ניתן לסובב נגד האשה.

"והגברים שלוחמים על זכותם להחזיק את הילדים עושים זאת פעמים רבות לא כל כך בגלל טובת הילד, כמו בגלל רצון להעניש את האשה שעזבה אותם, שהתפתחה, או בכדי לפצות את עצמם על חברת המבוגר שעזב. הגברים האלה אינם דאסטין הופמנים. מתוך כלל הגברים שלוחמים על אחזקת ילדים בארה"ב, 37% חטפו את הילדים, 57% עשו לילדים שטיפת מוח נגד האם, כ־60% נהפכו לאבות־מכים. גבר, גם אם הוא שוגה ועושה דברים איומים לילדיו, סולחים לו ומוכנים לתת לו את הילדים. חיו אפילו מקרים שגבר קיבל אפוטרופסות על ילדים אחרי שהוכח שהיה מעורב בגילוי עריות.

"נגד האשה יש מראש אפליה, גם אם היא עשירה, בעלת מקצוע, השכלה ומעמד. בוושינגטון די.סי. ישנה רופאה אחת שמנהלת מאבק בבעלה־לשעבר על אחזקת הילד, והמאבק כבר עלה לה 2.5 מיליון דולר ו־18 חודשי מאסר, בעוד הילד מוחבא אצל הוריה, וכל זה כי היא מסרבת להעבירו לאב, בגלל גילוי עריות.

"ישנם גברים יהודים מארה"ב ואירופה שבאים לארץ כדי לזכות בחזקה על ילדיהם, והם מוכנים לתת לאם להתראות עם הילד כאן רק תמורת תשלום כסף רב. האם אינה יכולה לקחת איתה את הילד מחוץ לגבולות המדינה, ואז הברירה בידה: לחיות עם המטורף – ואם היא אינה מוכנה לעשות זאת אומרים שהיא לא אוהבת את הילד מספיק, או – לחטוף את הילדים בניגוד לחוק, דבר שאף אחת לא עשתה. הפתרון, כאן ובארה"ב ובחברה המערבית בכלל, אינו כרוך בשינוי פסיכולוגי אישי, אלא שינוי גישת הממסד הבסיסי".

הגדרה אחרת למסגרת המשפחה?

"גם זה דורש הבנה אחרת. היחידה הבסיסית היא אם־ילד, אליה צריך להצטרף גבר כשותף, לא כבעל הרכוש. המשפחה הגרעינית היום מגבילה את הילד,

"בחברה שלנו יש אירוטיזציה של הפער בין המינים, וכל עוד לא יהיה שוויון בין המינים, לא תהיה אהבה במובן המקובל של המלה. כי אין אהבה בלי חירות".

אינה פונקציונלית. יש בה הרבה אגרסיביות פאסיבית, דיכוי ייני, כניעות של האשה מול שתלטנות של הגבר והשפעה עצומה של סטריאוטיפים מיניים.

"האשה לומדת מגיל צעיר להיות ממושמעת. לא מעודדים אותה לקחת סיכונים, להתקדם, לבטא את עצמה, ובמקום שהכניעות תהיה הדבר הרע – היא התכונה שזוכה בפרסים. ובהמשך לכך איננו מתייחסות לעבודה בהתאם, לעצמנו בהתאם. אנחנו מפנות בתוכנו המון מקום לבני אדם אחרים וכשאין אחרים – אנחנו מרגישות ריקות. ועל כך קשה להתגבר באופן אישי, כל אשה לבדה. לשם כך נחוצה התנועה הפמיניסטית".

גם לפיליס עצמה ההתמודדות לא היתה קלה. אולי לא עם המודעות האישית, אבל עם העולם הסובב אותה. אחרי שאריאל נולד והיא התגרשה מאביו, הרגישה שהמעמסה הכלכלית גדולה מדי והכירה את הקיבוץ ואת ישראל, ביקשה – בשיא הרצינות – מקלט, מין מקלט חברתי בקיבוץ. "כי לא יכולתי להתמודד עם הבעיות הכלכליות, וחשבתי שזו גם הזדמנות סוף־סוף לנסות לחיות בישראל. העבירו את הבקשה מקיבוץ לקיבוץ שרחו אותה עד שבקיבוץ גלאון הסכימו לקבל אותי, ובאתי שמחה ומלאה באידיאלים על הקיבוץ. הייתי אמורה לקבל תפקיד חדש במסגרת מחקר נשים באוניברסיטת באר־שבע ולשם כך נסעתי הרבה מחוץ לקיבוץ.

"מהר מאוד גיליתי שהמציאות שונה מהחלומות והאידיאלים. ערבים שראיתי אותם עובדים בקיבוץ, התברר לי לתדהמתי שהם לא בדיוק חברי קיבוץ, החברים לא הסכימו שאריאל ילון בבית הילדים כל עוד אני לא חברה מלאה – וכשלילה אחד, בגלל פגישות שהתארכו, נשארתי בירושלים, קיבלתי הרבה מבטים מוזרים למחרת. וראיתי את הנשים חוזרות לתפקידים מסורתיים במטבח, במקום להתקדם הלאה לשוויון.

"קיבוץ גזר, שהיה אז צעיר וחדור להט כמו ביומנים שקראתי של אנשי השומר הצעיר, הזמין אותי להצטרף אליו, אבל אני הייתי מבוגרת מכולם, והבנתי שגם אם הרעיון של ויכוחים אידאולוגיים אל תוך הלילה קוסם לי, אני כבר צריכה ללכת לישון". הפרק הקיבוצי־ישראלי תם אחרי כחודש, לאחר שפיליס, ששבה לארה"ב לקידום עניינה, הרגיזה את מי שהיו אמורים להיות מעסיקיה במחקר האוניברסיטאי בכך שפנתה מיוזמתה לעשירי ניו־יורק לגיוס תרומות, וגם ביקשה אחר־כך כרטיסי טיסה לעצמה, לבנה ולמטפלת. "אם הייתי גבר, מטופל לבדו בילד, איש לא היה מטיל ספק בנחיצותה של מטפלת, אבל כיוון שהייתי אשה"...

1982 שוב היתה שנת משבר לפיליס. "היתה לי תאונה קשה. נסעתי במכונית, ישבתי ליד הנהג מלפנים, מאחור ישבו ילדים, ביניהם בני, וקראתי את כתב היד של הספר עליו עבדתי אז, הפרק על כישוף. בזמן הנסיעה על גשר נכנסה המכונית במעקה, צנחה מהגשר מגובה כ־15 מטר לנהר ואני הייתי לכודה בתוכה כשעה. למזלי, המים היו רדודים וכך רק נפצעתי קשה ולא נהרגתי. כשאתה מרגיש את החיים מול המוות", היא מחייכת, "החיים נעשים יקרים יותר – ואני נעשיתי קיצונית יותר.

"תיסכולים שלי היום נובעים מכך שאני זקוקה לכסף על מנת לעשות עבודה שחשובה לעולם. אם אין לי כסף ואני צריכה לדאוג איך לגמור את החודש, אני לא יכולה להתרכז בעבודה. לדוגמה, עבודה על ספר, שכוללת מחקר מקיף, נמשכת כשבע שנים. אני קיבלתי לצורך זה מימון של 55 אלף דולר. זה נשמע הרבה, אבל אם פורשים את הסכום על פני שבע שנים ומצרפים את עלות המחקר – ניירת, שירותי מקידות, מחשב וכו' – שהיא בסביבות רבע מיליון דולר, ברורה הסיבה לתיסכול.

"הקהילה גם היא מתסכלת אותי. קשה לחיות עם הסביבה, קשה בלעדיה; קשה לחיות ביחד, אבל אנחנו יצורים חברתיים. לא קשה לי להיאבק, למרות שלפעמים אני מתעייפת, כי אני מאמינה במה שאני נלחמת עליו. אני אמיצה ואינני פוחדת, גם לא מאיומים פיזיים – וכאלה לא חסרים מצד גברים שלא אוהבים את הפעילות שלי לעידוד נשים לעמוד על זכויותיהן".

ומה הביא אותה אלינו, לשמש סגרירית של ראשית רצמבר? קונגרס עולמי על מעמד האשה. הרבה הרצאות, סדנאות ומימוש חלום ישן – כיבוש הכותל. "כבר לפני 13 שנים חלמתי לעשות את זה, אבל היה מוקדם מדי, עוד לא היו מספיק שותפות". הפעם היו – מאה נשים, ממשתתפות הכנס, עם ספר תורה, הלכו להתפלל ליד הכותל. "הגברים שם השתוללו, קיללו, השתגעו. זו היתה חוויה יוצאת מהכלל", היא מתמוגגת.

ולא דיברנו עוד על אהבה.

"איך יכולה להתקיים אהבה בין מי שאינם שווים? בחברה שלנו יש אירוטיזציה של הפער בין המינים וכל עוד לא יהיה שוויון בין המינים, לא תהיה אהבה במובן המקובל של המלה. כי אין אהבה בלי חירות".

"את חירותי, שמרתי לי אותך / כמו כוכב בסער", כתוב בשיר של חרג'דאקיס (תרגום: יורם טהר־לב), "את חירותי, עזרת לי לעבור בכל כאב וצער / ולצעוד בדרכי גורלי עד תבוא גם עלי השלכת / ולרקום חלומות לקרני הלבנה, וללכת, ללכת./ את חירותי, בלילה קר אחד / הפרדתי את בריתנו / כך לבדי ערקתי מהשביל / עליו פסענו שנינו. / בגדתי בך, חירותי הטובה / אל הכלא פסעתי בצער / אל הכלא התם אשר שמו אהבה / נאספתי כמו נער. / וסותרת יפה, בתנועה רחבה / נעלה את השער". ■

על הצ'ולנט ועל הקרעפלאך, על הצימעס והדג

ב"צלי אצלי": כמה דוגמאות למקור הגאווה לפטריוטים של ראשון־לציון (צילום: שמואל רחמני).

בא החורף ועונני הצ'ולנט מרחפים מעל מסעדותינו המתמחות בענף זה. ניחוחות החמין היהודי המזרח־אירופי נששים אפילו על פני חלקו העליון של רחוב היפה של ראשון־לציון. הם מתנגנים לשם מחלונותיה של המסעדה היהודית" הקוראת לעצמה "צלי אצלי" (רחוב רוטשילד 16, הכניסה מרחוב סולינבר).

הפטריוטים של ראשון־לציון טוענים כי במסעדה זו מגישים בשבתות את הצ'ולנט הכי טוב במרחב שמתל־אביב דרומה. ולא רק צ'ולנט. כמותו להט הם נשבעים על המרק עם הקרעפלאך ועל הוורייניקעס ועל הכרוש ועל הדג הממולא ועל הצימעס החתוך רקדק ועל הרגל הקרושה. הרשימה ארוכה.

◆

על כל אלה הרשו לי להוסיף משהו לשבח חובבי החצילים: מה שקרוי באותה מסעדה חצילים במיץ הוא מעדן שאת ייחודו מעניק לו הרוטב הקצת מתקתק־חריף בו שרויות פרוסות החציל. רוטב זה מושג על ידי טיגון שום בשמן עם עגבניות, תמרהינדי, סוכר, מלח, פלפל ופטרוזיליה טרייה. לפני שאתם מתנפלים על הרגל הקרושה (פטיינה) ומסתערים על הדג הממולא, נסו את החציל הזה.

בפרפרות הפרסומת הניתנות לשער עם צאתו מהמסעדה כתוב, בין היתר: "לא חייבים לדבר אידיש כדי להנות מארוחה מזרח־אירופאית אמיתית. אם קרעפלאך בגריבנס ושמאלץ, או לוקשען־מיט־יויך עושים לכם משהו טוב, כואו להנות מארוחת צהרים או ערב... אם יש לכם לך אמא שיודעת להכין אוכל מזרח־אירופי אמיתי – תביא גם אותה, שתטעם!".

נו, אז קח את אמאלה ביד, שתראה משהו מן המדרחוב של ראשון עם בתי הקפה וגם את הבאר הראשונה, ואחר־כך היכנס איתה ל"צלי אצלי" כדי שתחווה את דעתה המקצועית על המסעדה ה"יהודית" המצוייה בחצר הגובלת עם אורוות הברון רוטשילד.

קבבונים עם כרוב חמוץ

צ'ולנט עם קישקע מגישים בשבתות גם ב"ביכר" (רחוב בן יהודה 226, ת"א). אלא שאנחנו היינו שם באמצע השבוע ואכלנו מאכלות אחרים. זוכרים את "צלע־בירה"? נגמר. אין צלע ואין בירה. במקומה פתחו שם פאב־מסעדה שקוראים לו "ביכר".

את המקום החדש־יחסית מנהלות שתי אחיות. אחת מהן, קוראים לה ריטה, גם מבשלת. ומה שהיא לא מבשלת, מבשלת האמא שלה, בבית, ומשגרת למסעדה. אז אם תראו שמביאים לשם סירים ומגשים מכוסים, תבינו מאיפה זה בא.

נתחיל במרקים. הם מתחלפים מדי יום ביומו. אם אתם רוצים את המרק שמבשלת האמא, בואו ביום שמגישים שם מרק ערשים (עם שומן אווז), או מרק אפונה. שניים אלה הם מרקי הלהיט של המקום, הספציאליטה של האמא. ריטה מבשלת את מרקי השעועית (עם בשר) הגולאש והבצל. והם אינם גרועים כלל וכלל. בין המנות הראשונות תמצאו גם דג ממולא וכבד קצוץ. של מיז של האמא, כמובן. את הדג הממולא (נוסח יהודות פולניה) מגישים עם פינכת "חריין" חריף ביותר.

שתי המנות ה"מיוחדות" שמכינה ריטה, ללא התערבות אמא, הן קבב עם כרוב חמוץ וכבדי עוף טריים עשויים ביין, ברנדי, פטריות ובצל. הקבבים של ריטה הם קציצות קטנות מעוגלות, מטוגנות במחבת שחור ככה, התורם לשמירת עסיסיות הבשר תוך כדי חריכת מעטפתן החיצונית. בתספוגת העסיסית אתה חש כמה תבלינים, כמו כמון וחוואייג', עם הקבבונים העסיסיים הללו מגישים ערימת כרוב כבוש (לא קופסתי), שנחלץ מכבישתו בטרם נסתיים התהליך ומכאן טעמו המיוחד.

על הצלחת השטוחה והגדולה, הנושאת את כבדי העוף, מונחת גם סדירה אסטטית של ירקות חתוכים, שיצקו עליהם שמן וכזקו עליהם מעט סומאק, המעניק להם חן חמצמץ וגוון סגול. כבדי העוף טריים ואיכותם מורגשת הן במירקם והן בטעם.

כמנות אחרונות הגישו לנו פרוסות קיווי ברוטב הפרי, עם תוספת ליקרים; ועוגת מוס נחמדה למראה ולטעם. מי שסופר קלוריות שיתרחק מהעוגה ויקנח בתה עם נענע.

מאו"ל

יש כיסוי

התורף הישראלי הוא לא חורף של מעילים במובן השגרתי של המילה, הוא יותר חורף של כיסויים. מקטורן ארוך, שכמיה, מעיל גשם, מעיל עור, מעיל טייסים. הכל הולך. מקסימום, לובשים עוד אפודה בימים קרים. בחורף זה הכיסויים האלה הם לא רק פתרון מעשי שחוסך קנית מעיל, זה גם תואם את מה שקורה באופנה.

אפילו מעצבי האופנה בפאריס ומילאנו, שם הקור עושה מעיל צמר חם לבגד חובה, הריצו מעט מעילים והרבה אופציות אחרות: עטיפה גדולה, סטייל פונצ'ו, שעוטפים בה את הגוף, כמו בשכמיה. מעילים קצרים מפרווה סינתיטית צבעונית, מקטורנים גדולים מרופדים מסאטן צבעוני מבריק, מעילי עור, אפילו השתוללו במעיל קצר שהצמידו לצווארון שלו עשרות רוכוני־צעצוע קטנים. כל אלה דחקו הצידה את מעיל החורף הקלאסי ומאפשרים בחירה חפשית בכל כיסוי רצוי.

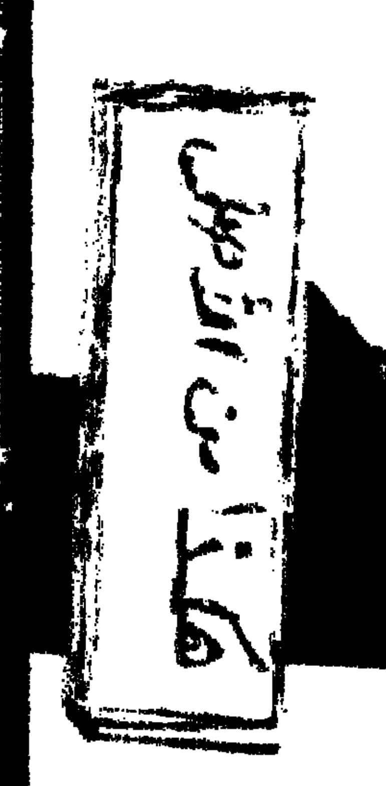
האנשים שמוכרים אופנה אצלנו לא מתלהבים להשקיע במעילים, לכן המבחר קטן והמחירים גבוהים: 1300־250 ש"ח. מקומות שאפשר למצוא בהם מעילי צמר: "פולגת", "משכית", ה"משביר לצרכן", ובבוטיקים, בהם יש פה ושם מעיל צמר של יצרנים מקומיים ואם מוכנים לשלם את המחיר – גם ייבוא.

כיסויים אחרים אפשר לקנות בכל מקום: מעילי עור, מקטורני טייסים מסאטן מבהיק צבעוני עם צווארון מפרווה סינתטית. מעילים בסגנון מעיל גשם גברי, הרבה מעילים שחורים. אין מעילים מפרוות שעשועים, אולי מפני שאנשים עוד זוכרים את החיקויים העלובים של פרוות אמיתיות ואף אחד עוד לא העתיק את הלהיט העכשווי בפאריס, שכמיה שדומה לפונצ'ו דרום אמריקני, מצמר רך, בלי בטנה, שאפילו תופרת בית יכולה לתפור אותו. בגד שלא רק מחמם, גם עושה הופעה דרמטית.

מאת יהודית חנוך

מימין לשמאל: קל להעתיק, שכמית כמו פונצ'ו דרום אמריקני, להיט פאריסאי. ("טד לפידוס"). כמו מעיל גשם גברי ("פולגת"; צילום: גדי דגון). קלאסי, עם צווארון לא סימטרי. ("דזיאלה גרשון"; צילום: נח שחר). סולידי, מעיל מסריג שחור. (צילום עליון. עיצוב חנית קוזיניץ, "אנימה"; צילום: מירי דוידוביץ'). צעיר – מעיל טייסים מרוכסן בצבעים עליזים ("קורות"; צילום: גדי דגון).

שיפודים

משהו:

האמת היא, לפעמים, השקר המוצלח ביותר.

אולר ההישרדות היהודי

כמו כל מי שרגש לאומי עז מפעם בו, אין עברכם יכול לעמוד מול חנות של אולרים שווייצריים בלי לזעוק מנהמת ליבו: מדוע אין אולר יהודי? וכמי שמורגל לא לחכות עד שאחרים יעשו בשבילו את העבודה, לקחתי עט ובכמה קווים ציירתי אותו, את אולר ההישרדות היהודי:

לפסח: פותחן פיתות יבשות ומנסר מצות

מכשיר לזיהוי דולארים מזוייפים

סיכת ראש

תופסן לשקלים שנפלו

מרחום

כיפה מתקפלת למקרי חירום, לוויה, ברית, חתונה אזכרה, מילה

ביטוח נגד

יום אחד בא עיתונאי רגיש ידוע, מאלופי הלוחמים בעד זכויות אדם ואדמת, וביקש: בטחו אותי במיליון דולר, כמו שביטחו את דודו פישר.

"בבקשה", אמרו לו בלויד'ס, "כבר ביטחנו כל דבר, החל מן הרגליים של מרלן דיטריך וכלה בשיניים של פרננדל. מה אתה רוצה שנבטח אצלך, את אצבעות ידיך?"

"לא" אמר האיש, "לא מדובר בחלק מגופי".

"אכן", אמרו לו בלויד'ס, "אנחנו מבטחים גם דברים ערטילאיים, כגון הסקס־אפיל של מרונה או הטלקינזיס של אורי גלר. מה בשבילך?"

"אני מבקש שתבטחו את השנאה שלי. אני רוצה ביטוח נגד היחלשות המשטמה. לפעמים אני מתעורר בלילה רועד לגמרי למרות שזה אמצע היום, וחושב לעצמי מה יהיה אם אפסיק לשנוא. זה לא פשוט, אתם יודעים, להמשיך באותה רמה ובאותו להט כל השנים. עם הגיל נדמה לי שאני נחלש. אנשים שאני משיח בפניהם את דאגתי אומרים: עזוב שטויות, אתה טוב כמו תמיד. אבל אני חושש שאני כבר לא רע כמו שהם אומרים. אנשים לא יודעים מה הולך אצלי בפנים, אבל אני יודע. אני כבר לא מה שהייתי פעם. לפעמים עובר יום שלם בלי שאשנא אף אחד – אני מתכוון מכל הלב – וכשאני שונא לצורך כתיבתי הרגישה, אני הרבה פעמים מזייף. פשוט מזייף. אלוהים, אם הקוראים שלי היו מגלים את זה, או יותר גרוע, הקולגות שלי... הרי ישחטו אותי. אנא אני באז"

"בסדר, נבטח אותך. לירה שטרלינג לשנה".

"כל כך מעט?"

"אנחנו גובים את הפרמיה לפי רמת הסיכון. הנך מבוטח ארוני, תרגע, ושנאה פוריה".

אלף אלף בבית

ישבתי, ופזור דעת, גוזר משהו ומדביק, האזנתי לרדיו. היתה שעת צהריים ועברו בלי שהרגשי מ"כל צבעי הרשת" ל"אלף אלף בית". בסדר. אהוד מנור מגיש מה שהוא קורא פופ קלאסי. הפעם בראיין איילנד. בסדר. ואני שמע את השיר איצי פיצי טיני וויני ילו שלקה דוט ביקיני. בסדר.

ואז אהוד מנור אומר שזה שיר שאיננו בדיוק יצירת מופת. ומספר על בראיין איילנד שהוא זמר אשר יצא בתחילת שנות השישים בסידרה של להיטים לבני הנעורים".

התחלתי לגזור עקום. מה זה העניין הזה? מה הוא כל הפופ שעכשיו בא אהוד מנור והופך אתו לאלף אלף אם לא דברים שכל גדולתם היא שאינם בדיוק יצירת מופת, ורק בגלל זה מאזינים להם, לזעם המתנכים היודעים ומנסים להסביר לנו מה זו יצירת מופת לעומת הזבל שאנחנו שומעים ברדיו של המתנדב מהאולפן?

איצי פיצי טיני וויני, שיר גרוע כהלכה, עשה לפופ את מה שמעט שירים עשו לפניו, רק בגלל שהוא איננו יצירת מופת. הפופ הוא לא רשת ואף לא חיה. וכל הפופ כולו הוא יצירות לבני הנעורים, היום אפילו לילדים קטנים טרם בר מצוותם, ואז עוברות כמה שנים טובות, ובאים הקשישים ולוקחים את הלא בדיוק יצירות מופת, ועושים עליהן דוקטורט.

שיר בהחלט מטומטם לגמרי, איצי פיצי טיני וויני. זו הסיבה שהפופ כבש את העולם, ולא ארנולד שיינברג.

עצומה

לצאת מכל חלקי ארץ־ישראל ולהפסיק להתנהג כאילו שיש לנו איזה קשר רגשי למקומות ההם:

א. בשן
ב. גלעד
ג. גולן
ד. חברון
ה. חרמון
י. ירדן
ט. ליטני
ח. מואב
ם. עיבל
ג. פרת
ז. ציון
ט. שומרון
י. שילה
ג. תבור
וחברים

אנחנו ויהודי העולם

אורי גורדון הוא אחד שפוגש הרבה את יהודי העולם, לכן יש טעם לחזור כאן על משהו ששמעתי מפיו: בשביל יהודי העולם ישראל כבר איננה מדינה, אלא לוו; מופעי בידור. ישראל צריכה לספק להם כל שבוע אנטבה, מבצע משה, פיצוץ כור, אייכמן, לווין אחד או תרופה נגד איידס. אחרת זה שבוע מת, ויהודי העולם מאוכזבים ממדינת ישראל. לא זה מה שהם חלמו עליו.

לעשרים הצנחנים

ראו שורה זו כביקור אצלכם.

מאיר עוזיאל

צה"ל, מילכוד 87'

(המשך מעמוד 8)

החיילים לבין הפיקוד העליון של הצבא. היו דיונים רבים בין החיילים לבין עצמם. הם דיברו על כך שנוטשים אותם, שדורשים מהם הקרבה עצמית בתחום שהם תוהים ומבולבלים בו ולא מוכנים אליו, שכל אחד מהם עלול לטעות ולמצוא עצמו מושעה או עצור. והם הביטו בסקרנות ובציפיה מאוד מתוחה לראות מה אעשה. האם אתן לשניים האלה את הגיבוי".

ישראל שקל והחליט לתת. "הם טעו בשיקול דעת מבצעי, טעות מקצועית שגרמה להם להיקלע למצב של מצוקה, וגרמו לאסון. אשה חפה מפשע נהרגה. כמפקדם, החלטתי לתת להם את מלוא הגיבוי ולהילחם על זכותם לחזור ליחידה אחרי ההשעיה – וכך אכן היה. המסר לחיילים היה ברור: אם תטעו בשיקול מבצעי, תשלמו על כך מחיר ותישאו בדין, אך מפקדיכם לא ינטשו אתכם. החלטתי לתת להם גיבוי כי הכרתי אותם וידעתי ששניהם אנשים ערכיים ומוסריים שטעו טעות מקצועית, טעות שיכולה לקרות כאשר משרתים ביחידה מבצעית. היה לי אמון מלא ביכולתם והאמון הזה לא נפגע אחרי מה שקרה בא"רם. נלחמתי למענם".

•

הדרך שנקט ישראל בנסיון לפתור את המבוכה של החיילים ושלו עצמו היתה קיום אין ספור שיחות בתוך היחידה. שיחות בלתי־אמצעיות, לא פורמליות. חלקן נהפכו עד מהירה לדינמיקה קבוצתית. ישראל הבחין שבכמה מהמחלקות שבהן חוששים המ"מים לשוחח עם חייליהם, נוצרו בעיות תפקוד בשטח. הוא הירבה לבקר דווקא באותן מחלקות. להסביר, להקשיב, לנסות ולהבין ביחד.

כשלעצמו, פנה לספרות מקצועית. "לקחתי מהספרייה ספרים על ארועים דומים בעבר – באלג'יריה, למשל. קראתי הרבה על התמודדות של צבא מול אורחים. הדבר הכי חשוב שהבנתי מהספרים האלה זה שלעימותים מהסוג הזה יש עתיד, הם לא מתנהלים כל הזמן ב'ניוטרל'. יש בהם התפתחות. ודבר נוסף שהבנתי: אנחנו נמצאים בעיצומה של מלחמה פרימיטיווית. צה"ל, במלחמה הזאת, נדרש ללכת צעד אחד אחורה מהמקום שבו הוא עומד, נדרש לרגרסיה. והתברר שללכת אחורה זה לא קל יותר מללכת קדימה. אם כבר, זה קשה יותר".

החיילים אולי לא ידעו ואולי עדיין אינם יודעים, אבל גם מפקדיהם התקשו להסתגל למצב. הרמטכ"ל ושר הבטחון אמנם ליוו כל צעד מצעדי האינתיפאדה, בייחוד בימיה הראשונים, אבל זה לא הספיק וזה היה חסר את תחושת השטח.

למרות זאת, ישראל סבור שאחרי הכל החוליה החלשה בשרשרת של אותם ימי אינתיפאדה ראשונים היתה זו של החיילים. "הם התבקשו להתמודד במשך 18 שעות ביממה ולפעמים יותר מול ארועים קשים, מול נשים וילדים, קללות וגידופים, לעיתים גם מול סכנת חיים – וכל זאת תוך פגיעה באגו שלהם, בגאוות היחידה, ברגל שלהם ומבלי שיהיו מוכנים להתמודדות".

"הביטוי לחוסר המוכנות היו החריגות בשטח. היו חיילים שחיפשו את ההתגרות, את הקטטה. היו כאלה שהתפרצו כלפי חברים שלהם, מפקדים, הטיחו בהם את הכעס שהצטבר. כמעט כולם יצאו בסופו של דבר לשטח, לא היו סרבנים, אבל חלקם יצאו ברפיון ידיים, בחשש. כן, היתה אז בהחלט תחושה לא טובה של רפיון ידיים".

מילכוד 87'?, אני שואל את ישראל.

"אולי, מילכוד", הוא עונה.

בראי התקשורת, החזק הוא הפחות צודק

שישים צוותי טלוויזיה זרים ועוד כמה עשרות עתונאים מהארץ ומחו"ל ביקרו ביחידה של סא"ל ישראל בעשרת השבועות בהם שהה בשטחים. בתאום עם דובר צה"ל נהפכה למעשה היחידה הזו למעין "יחידה פתוחה" לתקשורת. העיתונאים קיבלו שם כל מה שרצו. היוזמה היתה של ישראל.

"מעבר לעובדה שאני מכיר בחיוניות ובחשיבות התקשורת בחברה מודרנית", הוא אומר, "ראיתי שבמלחמה הזו – לתקשורת יש תפקיד משמעותי מאוד. כאשר צבא חזק מתמודד מול אוכלוסיה עם רובים מול אבנים, דווקא הצד החזק צריך להיות בעל האינטרס העליון לפתיחות כלפי התקשורת".

על מה שהראתה התקשורת מהמלחמה הזאת הוא אומר: "הם שיקפו את המציאות עם מידה מסוימת של עיוות. העיוות נוצר מכך שעצם הימצאות המצלמות בשטח משנה את התמונה. אבל המצלמות צילמו דברים קיימים, הן צילמו מציאות. העתונאים לא שילמו ולא ביימו, אלא צילמו את רצונם של המתפרעים".

האם התמונות החמיאו לצה"ל: "לא, מכיוון שבהתמודדות כזו החזק הוא תמיד הפחות צודק. חיילי צה"ל נפגעו מתדמית לא נכונה של צבא דורס שיורה ופוגע בחפים מפשע. זה היה עוד מחיר של האינתיפאדה".

עמנואל רוזן

גיוס כהלכה

(המשך מעמוד 13)

לאומית והקצנה דתית הולכות יחד. ומכאן חשש נוסף של החילונים מכניסה של חרדים למערכת הצבאית. לדעתי זוהי תדמית שגויה, תולדה של תקשורת עויינת לציבור החרדי בכלל. במציאות, יש אכן פרטים כאלה, אבל ההכללה אינה נכונה. אם הציבור החילוני יכיר בערכיות ובחשיבות של החברה החרדית ויראה בה שליח לשמירת המורשת היהודית, אז גם החרדים יחושו כשליחים ויהיו חלק מהציבוריות הישראלית.

"בקשר לעצם שאלת גיוס בני הישיבות: יש אנשים המוגדרים כהלכה, כדוגמת שבט לוי, הממיתים עצמם באוהלה של תורה, מסתפקים במועט, אינם עוסקים כלל בענייני העולם הזה ותורתם אומנותם. אלה הם בני־עליה שאינם צריכים לשרת והם מועטים.

"אשר לכלל, תכונתו הבסיסית של העם היהודי, לפחות ב־2000 השנים האחרונות, אינה קשורה במלחמה ובצבאיות. אבל למרנו, שמהתכונה הבסיסית של 'יעקב איש־תם יושב־אוהלים', התפתחה דמות של יעקב הלובש לעיתים בגדי עשיו, בגדי המלחמה, מתוך הכרה בצרכים. אין זה אומר שיעקב נהיה עשיו, אלא רק שהוא לובש לפרק זמן מסוים את המדים ואת כלי המלחמה שאינם מטבעו. הכלל הזה יפה לכל. כלומר, כשיש צורך לכלל, מתנהגים בצורה לא־טבעית לנו.

כלומר, הכלל צריך לשרת בצבא?

משה: "כן. בני העליה המועטים אינם צריכים לשרת. האחרים צריכים לעשות מסלול שירות שיותאם להם, שיהיה הדרגתי, בתהליך של שנים. לא ליצור איום מיידי לאנשים שחלקם כבר בעלי משפחות, כי התגובה תהיה קשה. צריך ליצור תנאים ומסגרות שיאפשרו להם להיות בשלבים הראשונים נושאי נשק בעת חירום בלבד ובהמשך ישלבו אותם יותר בצבא".

כמה "בני־עליה" כאלה יש להערכתך?

משה: "שום ראש ישיבה שיישאל לא יאמר על כל תלמידיו שהם כאלה".

מאיר: "אבל הוא יגיד שעל כל אחד שייצא ממנו תלמיד־חכם צריך שיהיו אלף סביבו, כדברי הגמרא".

משה: "האחרים יכולים לשרת ולהיות סביבו לפני השירות ואחריו".

רון: "לא צריך לשקול במספרים. אני חוזר ואומר שהסערה הציבורית היא על ההשתמטות ולא על אלה שאכן יושבים ולומדים יומם ולילה. את זה יכול הציבור להבין וגם אינו צריך להיות מודאג, כי לא יהיו הרבה כאלה".

מאיר: "בניגוד לרוני אני חושב שהציבור אינו מקבל את ההבדלה בין דם לדם ויהיו ההסברים אשר יהיו. האם דמם של בני הישיבות אדום יותר, כביטוי הגמרא? זו הבעיה המרכזית".

רון: "כבר אמרתי שיש השתמטות רבה, מכל הסוגים. אנו מכירים את המצב שביחידה יש מי שמסתער ויש מי שלא. רבים גם לעולם לא יגיעו לשדה הקרב ולא ימסרו את הנפש. מבחינה מוסרית השאלה היא באמת דם מול דם, אבל היא יכולה להישאל כלפי בני נוער רבים. זה שתקוע בקריה, למשל, אין לגביו השאלה האם דמו אדום יותר?"

מאיר: "מי שנמצא בקריה התגייס. אנו מדברים פה על הבדלה בין דם לדם עוד לפני הגיוס. יש לי משפחה חרדית־חסידית גדולה. רובם לא שרתו. יש פה הבדלה ברורה בין דם לדם. הם אינם בסכנה ואני כן. הציבור אינו מקבל שיש כאלה שאינם שותפים. נאמר בפרקי־אבות: 'איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם'. לא לשרת אינו 'תפארת מן האדם'. וזהו רבב על הבגד. ההבדלה הזאת היא שאלה של אחדות. האם אנו אחים לנשק ולמאבק ולקיום הציוני או לא".

משה, אתה בן משפחת ויז'ניץ החסידית. איך מתייחסים אליך שם?

משה: "שאל קודם איך אני מתייחס אליהם. אני מאוד אוהב את המשפחה ואת חסידות ויז'ניץ. אני מגדיר עצמי כחסיד ויז'ניץ. אבל לפי תפיסת עולמי, אני רואה פגם באמונתם. הם רתיים, אבל עם פגם. אחת הסיבות לכך שאינם משרתים, היא החשש מקילקול בצבא. זהו פגם באמונה.

"הם, מצידם, עקבו לראות מה יקרה אתי. כשאשת הרבי ראתה אותי בארוע משפחתי עם זקן וציציות בחוץ, אמרה: הוא חוזר אלינו. בהחלט חזרתי אליהם. אני מכיר בצורך של עם ישראל להיות יהודי יותר ולהיות עם גדול, אבל זה דורש מעשים גדולים. ואחרי שהם רואים שאפשר לצאת מהצבא גם כבן־ישיבה ולעסוק במצוות, זה מעורר אצלם את השאלה, האם אי־אפשר שגם אצלם יהיה כך".

מדבריכם עולה, כאילו החרדים יושבים ולומדים – לפחות המעטים, בני העליה – כדי להגן על המדינה. ואולי אינם רוצים לשרת, משום שאינם מכירים במדינה?

מאיר: "זה בין זה לבין זה. חלק אינו משרת, כי השירות אינו שייך לעולמו החברתי ולמסגרת מושגיו. כאדם, בלי קשר להכרה או אי־הכרה במדינה. אבל הם משוכנעים, שהלימוד מגן ותורם לבטחון".

משה: "השאלה שאני תמיד שואל: איך מפקידים החרדים את חייהם, את בטחונם, בידי החילונים, שיש בהם, לדעתם, יסודות מאוד שליליים? אם לשיטתם יש בצבא בעיה מהותית של מוסר, הרי זה אינו צבא היכול להגן על חייהם. ואם כך, מחמת החובה של 'פיקוח־נפש' בסיסי שלהם, הם חייבים לחשתתף בצבא כלוחמים – לא ברבנות הצבאית – כדי שהצבא יהיה יותר מתוקן. ואם הם יתגייסו, הוא אכן יהיה יותר מתוקן וממושמע, מפני שהם רגילים להיות ממושמעים".

רון: "נציג להם אתגר: לאכלס יחידות עילית של צה"ל".

אני: "אנו צריכים לדאוג לפיקוח־נפש שלנו".

משה: "אני מבטיח שהם יהיו לוחמים טובים מאוד".

אברהם תירוש

פנטהאוז

יואל לב

חבלי יצירה

עמד אצל הסף כמבקש להיטמע בחדר הגדול המשמש לצייר כסטודיו. גבר חיוור גבה קומה. מרחוק נראה כאילו משמש מסגרת לתמונה נעלמת. שתקן, מנסה לצמצם את עצמו עד כי גליה, שנכנסה ביעף לפנטהאוז, אל ידידה הצייר, לא הבחינה אפילו בזר השתקן. שעה ארוכה דיברה עם הצייר העבדקן על תערוכת הצילומים משואן הארץ, תערוכתו של הצלם קאפה. דיברה על ההבדל בין צילום וציור. על כך שהצילום הולך ותופס את מקומו של הציור כאמנות. על האיכות הנפלאה של הצילומים שיש בהם חוץ מהערך האמנותי גם ערך תיעודי שלא קיים בציור. ורק אז הבחינה בצייר שדיבר לא אליה בלבד, אלא אל האיש חיוור הפנים שניצב אצל הסף. שותק. לא מעורב. מרוחק. הצייר הצביע לעברו לא ביד אלא דווקא בזקנו, בתנועת ראש מופנית כלפי מעלה עד שהזקן הופך לאצבע שלוחה.

"מה אתה אומר אוסגר, גם אתה חושב שהציור פשט את הרגל והוא צריך לפנות את מקומו למכונת הצילום?"

אבל הגבר הקרוי אוסגר כאילו נתקע, מסרב להכנס למעגל, מסרב לנטוש את מקומו אצל הסף. כאילו הוא חי כל ימיו בצל ונוח לו שם. האור, תשומת הלב, גורמים לו למצמץ בעיניו כארנבות.

גליה העיפה מבט קצר־רוח באלמוני, שקילקל את השעה השמורה לה לשיחות עם שכנה הצייר. שומרת בקנאות על השיחות הללו. כאן היא מתוודעת, לזרמים חדשים באמנות. לשיחות על תיאטרון, קולנוע, מוסיקה, ספרים. הסטודיו של האמן הפך זה מכבר סלון חברתי וגליה רואה עצמה הברת כבוד בסלון הזה. היום באה כדי לשוחח עם הצייר ביחידות והגבר האלמוני הטריד את מנוחתה.

אבל הצייר גרר כבר את האיש הקרוי אוסגר, הושיב אותו על כסא, הכריח אותו לקחת חלק בשיחה. לגליה נראו תנועותיו של הזר מוזרות. כאשר ישב נראה היה לה כאילו הוא מגל נערים שפרקיו נסגרים אט־אט ומשאירים את עצמם למיבנה הכורסה. בתנועות נוקשות, בלי חן. מקרוב היו פניו חיוורות אבל יותר מכל שלטו בהן שתי עיניים גדולות, מבוהלות. עיניים מטעטעות המבקשות להיסתתר משמורי זכוכיות המשקפיים אותן הסיר וניקה בתנועה כפייתית בשולי חולצתו המשורבבת.

"תכירי גליה, אוסגר הראובני, צייר על פי מקצועו ואדם צנוע על פי אופיו". אוסגר קם ממקומו, קד קידה נוקשה ואחר חזר וקיפל את אבריו.

מקרוב נראו פניו של אוסגר מוכרות. אי־שם ראתה אותם. אי־שם שמעה את השם הזה. חזרה וצללה אל זכרונה ולא העלתה דבר.

"מה דעתך? נפנה את מקומנו לצלמים הארורים?" שאל הצייר העבדקן את ידידו חיוור הפנים.

"אני חושב שנאלץ לחיות לצידם ולהתחלק איתם בכבוד". קולו של הגבר החיוור היה עמוק עד שגליה הופתעה. הקול לא התאים לפנים החיוורות ולגוף המבקש להצניע את עצמו. קול בטוח בעצמו. עמוק, פסקני. "אני לא חושב שנוכל לברוח מהצלמים. כיום הם העתיד". ואחר־כך הוסיף כמעט בחיוך, "היה לי ויכוח עם נתנאל המשורר על ההבדל בין צילום וציור. כאשר הוא כמעט שכנע אותי בעליונות הצילום שאלתי אותו – אם היית צריך לבחור בין צילום של אהובתך לבין שיר שנכתב אודותיה במה היית בוחר?"

גליה שמה לב כי צחוקו של הגבר החיוור מוזר. כאילו הוא יונק את הצחוק, קוטע אותו בנשימות עמוקות.

הצחוק הסגיר אותו. לפתע זכרה כי לפני כמה שנים ראיינו אותו בטלוויזיה. בקשר לתערוכת ציורים שלו. כמו פניהם של מרואיינים רבים גם פניו צללו בתהום השיכחה, אבל את הצחוק לא יכלה לשכוח. המראיין שאל אותו איזו שאלה אווילית והוא צחק. הצחוק זיעזע את גליה. עכשיו, כאשר הוא יושב לידה, היא נזכרת לא רק בצחוק אלא גם בסיפור חייו של האמן המוזר הזה. אבל, השיחה שטפה את הרהוריה. דיברו על חדירת הצילום אל תוך עולם הציור ועל השילוב שעושים אמנים בין שניהם. גליה מצאה עצמה חוזרת שוב ושוב אל סיפורו של האמן החיוור, גבר שהיה פעם סוחר אמיד, נעצר על מעילה ורק בכלא גילה את כשרון הציור שלו. התפרסם כאמן מקורי, רק הבחנה. העלה בשורת ברים מוהימים את העולם האפל של האיש מאחורי הסורגים. גליה זכרה את ציוריו. הם לא עסקו בחייו של האסיר ולא היה בהם אפילו שרטוט אחד של כלא, או רמז לסורגים או גדרות תיל. הציורים היו מסע עמוק אל הכלא של חייו. חשפו את הצינוק המחריד שבו כלואה נשמתו, דבר שיצר אפקט רב רושם.

האיש חיוור הפנים התכונן בגליה: "אני לא חושב שאת מכירה את העבודות שלי. נדמה לי שהן נשכחו מזמן". אבל גליה יכלה לדבר שעות על התערוכה שלו בגלריה "שלוש עשרה וחצי" ביפו, ועל חשיפת הפחד, הבדידות והיאוש שהוקרנו מהבדים.

רק עכשיו היפנה את מלוא תשומת לבו אל גליה. "אני חושב שכבר תומס מאן אמר שארם צריך להיות חבוש בכלא ממין זה או אחר על מנת להיעשות אמן. בסך הכל, האמנות של כולנו היא ביטוי של איזה כלא שאנחנו נמצאים בתוכו. לי היה מזל (שוב צחק את הצחוק המוזר העצבני שלו) אלמלא הכלא לא הייתי מגלה בתוכי את האמן. אלמלא הכלא הייתי ממשיך לרדוף אחר חשבון הבנק. לבנות אותו כאילו הוא פסל מודולרי שאפשר להוסיף לו עוד ועוד ותמיד ניתן לספר אותו. הכלא גרם לי למצוא את האמן שבי".

היתה שתיקה. להרף עין נבוך האיש החיוור מהחשיפה. אבל דומה שלא עמד בפיתוי. גליה חשה כי המלים שהוא אומר הן חרשות, כמו מטבעות שזה עתה נוצקו. שנים ארוכות לש אותן ועכשיו השתמש בהן. מחוספסות. כנות.

"אדם נורמלי הרי לא הופך לאמן. תומס מאן, הנערץ עלי, אמר כבר כי 'אדם מהוגן בריא וישר דרך לעולם איננו כותב, איננו משחק על הבמה ואיננו מחבר מוסיקה'. אני גיליתי זאת בדרך הקשה. תמיד ראיתי באמנים אנשים שתפקידם רק לשעשע, לבדר. אבל עיקר החיים זו העבודה, ההצלחה. הכלא היה בשבילי הלם. הייתי אדם מצליח. מי שנחשב לגבר הישגי. היו לי חברים רבים. כאשר נעצרתי נעלמו כולם. נשארתי לבד. מעולם לא חלמתי שאדם יכול להיות בודד כל־כך. לקחו ממני הכל. את כל הדברים שהייתי בטוח שניתנו לי לצמיתות. חברים, הערכה, מעמד כלכלי, ידידות, בית. כל אלה נעלמו כאילו איזה מכחול ענק עבר על ציור מתקתק של בית שליו ומחק אותו. נשארתי לבד. עם עצמי. יכולתי להשתגע. להתאבד. או לעשות מסע עמוק אל תוך עצמי ולגלות משהו שהיה מונח שם תמיד, אבל הוא לא היה מגיח לעולם אלמלא סגרו אותי בכלא. פייר של טולסטוי צוחק כאשר החיילים הצרפתים עוצרים אותו ואומר שאי־אפשר לכלוא את הרוח. רק בכלא גיליתי טעם חדש לחיי. את היצירה. הדבר היפה ביותר שניתן לאדם ואולי הדבר היחיד המבדיל את האדם משאר בעלי חיים..."

לאחר מכן עברה השיחה לנושאים שהאמנים אוהבים יותר מכל – הביקורת ביחסה לאמן. לבסוף, קם הגבר החיוור, קד קידה נוקשה, ונעלם כשהוא משאיר אחריו את עקבות מצחו החיוור זורח בחלל הסטודיו.

"אתה יודע, חשבתי כי הזכרון העלוב שלי השמיט משהו. אני זוכרת שהוא עשה תערוכה לפני הרבה שנים. אני זוכרת שהירבו לדבר על זה. ראו בו אמן מקורי כראשית הדרך, אבל מאז..."

הצייר גיחך באותו צחוק סטיר שלו החבוי בזקנו. "שום דבר לא קרה. הוא פשוט יצא מהכלא. באותו רגע איבד את כשרון היצירה שלו..."

אסטרולוגיה

הכרזת העצמאות הפלשתינית: הורוסקופ

ב־"15.11.88, בשעה 01.38 שעון אלג'יר (02.38 שעון ישראל), הכריז יאסר ערפאת על הקמת פלשתין עצמאית. ההכרזה נפלה בשעת בתולה, מזל פרגמטי שאינו מזוהה עם עצמאות וייחודיות אלא מייצג אינטגרציה. אינטגרציה פירושה: שילוב וצירוף מרכיבים שונים וסותרים לשלמות אחת.

זהו, לדעתי, הרמז הראשון לכך שהכרזה זו לא תצמית מדינה עצמאית, אלא לכל היותר יישות אוטונומית בחסות מדינה אחרת. במקרה הגרוע לא תוביל ההכרזה לשום תוצאות, ותישאר בגדר ג'סטה ריקה.

באותו מיגזר בהורוסקופ המייצג את ביתם ומולדתם של הפלשתינים, מצטופפים יחד שלושה כוכבים. שניים מהם מייצגים את ה"צבא" המקומי של ערפאת, כלומר את השבאב ה"נלחם" באבנים ובבקבוקי תבערה; ואילו השלישי (הבלתי יעיל שבין כוכבי הלכת) – מייצג את הישראלים. שלושת הכוכבים "מותקפים" בזוויות מתח קשות על־ידי גורם רביעי המסמל אלימות. ממצב כוכבים זה ניתן להסיק שעם ישראל ימשיך לשבת מעבר לקו הירוק ולצד ערביי השטחים במשך זמן ממושך, למרות המתח והאלימות שימשיכו לשרור שם. זהו הרמז השני לכך שהכרזות ערפאת לא תצמיח מדינה עצמאית.

במפת ההכרזה מתקיימת תופעה מוזרה ויוצאת דופן: שישה מתוך אחד־עשר הכוכבים במפה (כלומר, יותר ממחציתם) – מבודדים, פאסיביים, כאילו תלויים בחלל הריק, נטולי כל השפעה על מהלך העניינים. זהו סימן לעיתוי שגוי ושרירותי של ההכרזה, התעלמות מגורמים רבים מדי, הישענות על בסיס צר והיעדר תמיכה מעשית מינימלית. אך תופעה זו יכולה להתפרש גם בצורה אחרת: ערפאת מראש לא התכוון לממש בשלב זה את תוכן ההכרזה, והיא היתה לגביו מהלך טקטי כלבד שנועד לענות על כמה בעיות במסגרת מאבקו הכולל: א. לתת ביטוי מדיני כלשהו לאינתיפאדה, שהגיעה לשיאה ובהיעדר עידוד היתה עלולה לדעוך; ב. לשוב ולעורר את הבעייה הפלשתינית בזירה הבינלאומית, שכן העולם החל לאבד עניין בנושא; ג. לבסס את מעמד אש"ף (ובעקיפין את מעמדו) בשטחים; ד. להזכיר לעולם כולו שהוא המנהיג הפלשתיני המוצהר. הכרזת העצמאות היתה, אם כן, כורח טקטי יותר מאשר נסיון לקבוע עובדות חדשות בשטח.

יש לזכור שערפאת הוא מנהיג משופשף, מתוחכם ומעשי, ומניפולטור מוצלח. יש לו רגישות גדולה לרעת־הקהל וכשרון מולד לפייס את הכועסים ולגייס לצידו תמיכה ואהדה, גם אם לא תמיד סיוע מעשי. כעקרב טיפוסי, הוא זקוק לשליטה ואוהב את האתגר ואת הקרב, אבל הוא גם אידיאליסט במהותו. הוא אינו הטיפוס צמא הדם כפי שהוא מצטייר בתפקידו כרב־מחבלים. איני מנסה "להדביק" לו תדמית של טוהר־מידות ועדינות־נפש; אך כאידיאליסט כפייתי – המטרה, לגביו, מקדשת את האמצעים; ואם הדרך אל המטרה רצופה הרס ורצח – זה לא ירתיע אותו מללכת בה. אלא שאין בו תאוות רצח לשמה כפי שאנו מוצאים אצל חבש, חוואתמה ודומיהם. משיגיע למסקנה שטרור מרחיק אותו מהגשמת האידאל – הוא יהיה מוכן להמיר אותו בהידברות ובפשרה, במידה שהעניין יתאפשר לו.

אלא שאש"ף, יציר כפיו של ערפאת, נהפך לגולם אלים שקם על יוצרו. היוצר נהפך לספק־מנהיג ספק־נגרר. הוא לא יוכל לשנות כיוון בגלוי גם אם ירצה בכך. הוא רק יכול לתמרן בין הכוחות המנוגדים ולהפעיל אותם זה נגד זה עד שבמהומה הכללית יצליח להטות את הכף, בהדרגה, לכיוון המדיניות שלו. הוא עושה זאת בכשרון רב: את תושבי השטחים הוא ממריד בדיוק במידה הנכונה כדי שלא יהפכו לאדישים, ובכך יאפשרו לישראל להפוך את הכיבוש לעובדה מתמדת. באמצעות אותה המרדה הוא מרצה, חלקית, את הפלגים היותר קיצוניים של אש"ף ואת שליטי ערב הקיצוניים; יחד עם זאת הוא מגנה, מדי פעם, פעולת טרור נתעבת במיוחד, ובכך כונה לעצמו תדמית שפויה ואפילו המאנית בעיני העולם המערבי; עם שליטי ערב המתונים הוא מקיים שיחות על פתרון של שלום, שאינו מתאפשר "לצערו" בשל "עיקשות" ממשלת ישראל.

כאקרובט אמיתי, ערפאת מעיף ברזמנית שישה כדורים באוויר ותוך כדי כך מבצע תרגילי אקרובטיקה מפותלים – אך תמיד נוחת בשלום. (הנחיתה הבאה – ב־1990. נראה אם גם הפעם ייצא מזה בשלום). הכרזת העצמאות לא היתה אלא משלוח כדור נוסף לאוויר, תימרון נוסף שנועד לקדם את ענייניו לקראת המטרה. ההכרזה לא נועדה להוליד מדינה – והמדינה אכן לא תיוולד.

אין זאת אומרת שלא יחול שינוי בסטטוס של יהודה, שומרון וחבל עזה. בתוך כשנה וחצי־שנתיים, יווצרו תנאים אסטרולוגיים נוחים לחתימת הסכם שלום נוסף. קיימת סבירות גבוהה שבמסגרת הסכם זה, תבוא גם בעיית השטחים על פתרונה (או לפחות תיוכה לפתרון זמני); לפי שעה לא על־ידי הפיכתם למדינה עצמאית, אלא על־ידי אוטונומיה בחסותה של מדינה אחרת. אך כאשר יתממש פתרון זה, לא יהיה כל קשר בינו לבין ההצגה הגדולה באלג'יר.

לסיום, מספר מלים של היישות הדמיונית ש"נולדה" ב־15 בנובמבר. בהורוסקופ של אותה יישות (קרי: מדינה פלשתינית), בולטת תופעה מדהימה: בהשוואה בין מפה זו לבין ההורוסקופ של מדינת ישראל מתברר שבמספר תחומים "מדינה" אחת מהווה השתקפות כמעט מדוייקת ("תשליל", ליתר דיוק), של השנייה. השמשות (=אישיות) בשתי המפות נמצאות זו מול זו בזווית מתח מדוייקת, כלומר, אופיין הבסיסי של שתי ה"מדינות" הפוך לחלוטין. הירחים (=מטענים רגשיים) – מצויים זה מול זה. פירוש: הצדדים מונעים על־ידי מטענים רגשיים הפוכים וסותרים. אורנוס (=יחודיות, עצמאות) נמצא מול אורנוס: העצמאות של האחת מסכנת את העצמאות של השנייה. פלוטו (=שליטה והתפשטות) בזווית מתח לפלוטו: השליטה וההתפשטות של האחת תבוא על־חשבון השנייה. נפטון (=אידאל, שייכות) בזווית מתח לנפטון: האידאל של האחת רומס את האידאל של השנייה.

מסקנה: המדינה הפלשתינית הספציפית הזאת, שנולדה ב־15.11 – אינה יכולה לקום ולהתקיים לצד מדינת ישראל, שכן הצירוף של שתיהן יוליד פיצוץ אטומי.

רות אלי

התחזית לשבוע שבין 9 ל־15 בדצמבר

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אין זה זמן טוב לקבל הערכה על רכוש או לקנות פריטים יקרים. כדאי לשים עכשיו דגש על חסכון – אתם נוטים לבזבז יותר מדי על בילויים. השתדלו לא להזניח את ענייני העבודה בגלל אירועים חברתיים.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
נסו להימנע עכשיו מוויכוחים עם בני משפחה. יש לכם בימים אלה רעיונות רבי־השראה, אך תזדקקו להרבה משמעת עצמית כדי ליישם אותם. חיי החברה משגשגים, וזה גם זמן טוב ללימודים ולשיפור הכושר.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
השבוע יש להקפיד על ציות לחוקי התנועה. התפתחויות מאחורי הקלעים בתחום העסקים יפעלו לטובתכם עכשיו. ייתכן שיש לכם ספקות לגבי חשיבותה של מטרה מקודמת. האינטואיציה חזקה עכשיו.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
מריבה עלולה להתגלע השבוע עם חבר בענייני כספים. אתם לוקחים על עצמכם בימים אלה אחריות נוספות, הקשורות בפעילות קבוצתית. תוכלו לצפות לחדשות ממקום רחוק ולהיכרות עם מישהו חדש.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
העבודה תגזול את רוב זמנכם עכשיו. נסו לרסן חוסר סבלנות וחיכוכים עם הסובבים אתכם. באמצעות משמעת עצמית תוכלו להביא פרוייקט לכלל סיום. בתחום העסקים אתם נוטים לחקור כיוונים חדשים.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
אתם מיטיבים עכשיו לעבוד בשיתוף פעולה עם אחרים, אך עלולה לחיות אכזבה בקשר לפירסום דבר־מה או לעניינים משפטיים. נסיעה לענייני עסקים עשויה לעלות על סדר היום. ענייני הרומנטיקה פורחים.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
סכום כסף עשוי להגיע אליכם במפתיע השבוע. צפויות שיחות גלויות־לב עם ידידים. דבריכם מאוד הגיוניים עכשיו, והסובבים אתכם מתרשמים. בתחום העבודה אתם מאוד יסודיים השבוע ומשיגים הישגים יפים.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
השיפוט שלכם במיטבו עכשיו בענייני עבודה. ביחסים עם שותפים יש להניח להם חופש פעולה. ייתכן שתוטל עליכם בימים אלה אחריות נוספת. בתחום העסקים יש להימנע השבוע מפני פעולות אימפולסיביות.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
אין לערב השבוע עסקים עם בילויים. הקדישו תשומת־לב מיוחדת לילד. טיפוסים יצירתיים יהיו בימים אלה יצרניים מאוד. בתחום העבודה יפול עליכם השבוע עומס כבד. נסו לא להיקלע להתפרצויות מזג.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
השבוע תוכלו להגיע להבנה טובה יותר עם בן משפחה. השיפוט שלכם בענייני הבית טוב מאוד. ייתכנו שינויים בתכניות, אך הם יהיו לטובה. בתחום הרומנטי תיתכן אכזבה לבעלי ציפיות גבוהות.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
ייתכן שהשבוע יגיעו אליכם אורחים בלתי־צפויים. אתם שופעים עכשיו רעיונות חדשים, ואתם מצליחים להעביר אותם לאחרים. עניינים המצריכים מחשבה יעסיקו אתכם, לצד בעיה במישור הכיתי.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
החשיבה שלכם מקורית מאוד עכשיו, וזה זמן טוב לעריכת קניות ולהחלטות פיננסיות. אך פגישה שקבעתם עלולה להתבטל. מישהו בסביבתכם אינו אומר את האמת. יתגלעו ויכוחים בתחום העבודה.

9 בדצמבר 1988 א' בטבת תשמ"ט גליון 365

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חווה עילם

מה הולך

כבוד ראש העיר

מה הייתם עושים אם היו מציעים לכם לבחור בקוף כראש העיר שלכם? בעיר ריו דה-ז'נרו אשר בברזיל בחרו עתונאים דרך מקורית להביע אי-שביעות רצון מהפוליטיקאים שלהם.
לפני מספר שבועות התקיימו שם בחירות לתפקיד ראש העיר. שני עתונים הציעו קוף שימפנזה בן 25 כמועמד לתפקיד. הם הציעו למצביעים להביע את אי-שביעות רצונם, מתדרך הגרועה בה ממלאים המועמדים את תפקידיהם הציבוריים, על ידי כתיבת שמו של הקוף על פתק ההצבעה שלהם.
המסע זכה לפירסומת רבה. כתב העת המכובד "וחה" הציג את השימפנזה טיאו כתמונת שער ופירסם גם מאמר על אי-שביעות רצונם של המצביעים המשתתפים בבחירות.
האחראי לתאו של השימפנזה בגן החיות סיפר שהמועמד נהנה מיום הבחירות, אך נראה שלא התרגש במיוחד נוכח תשומת הלב שזכה בה. התא שלו היה מוקף בשעות הבוקר מבקרים, עיתונאים וצלמים.

רחל שי

מופע לחג החנכה "החבורה המדליקה"

מה דעתכם על השתוף הזה – צפי שביט, דני סנדרסון והבטלנים? נשמע בכיף, האז חבר'ה, זה אמתי, כל המגניבים האלה ביחד במופע משתף והכל לכבוד חג החנכה. מספרים שהם הכי הכי מצחיקים. וזה נכון. אומרים שהם משגעים על ילדים. גם זה נכון. ועוד מרכלים שהם כאלה, שמשתוללים על אמת, ועושים כזה מצב רוח נהדר.
בגלל כל זה החליטו האמרגנים לתת להם להשתולל בהפקה חדשה שגם השם מתאים לה מאד: "החבורה המדליקה". מופע בדיוני זה רק לילדים ירוץ אצלנו בחנכה. מה נראה?
ובכן, קדם כל זהו מופע מוסיקלי. הם ישירו, יבדרו ולכל אחד מהכוכבים האלה יהיה גם קטע סולו. נו, או קדימה. רגע, מספרים עוד שאת כלם תלוה 12 רקדניות ולהקה בת 4 נגנים ועל כלם כלם מנצחת ומביימת אלה אלתרמן, שכבר הוכיחה את כשוריה במיטב הצגות הילדים. הכל נשמע נהדר. עכשו נותר רק לראות.
בלוי שובב.

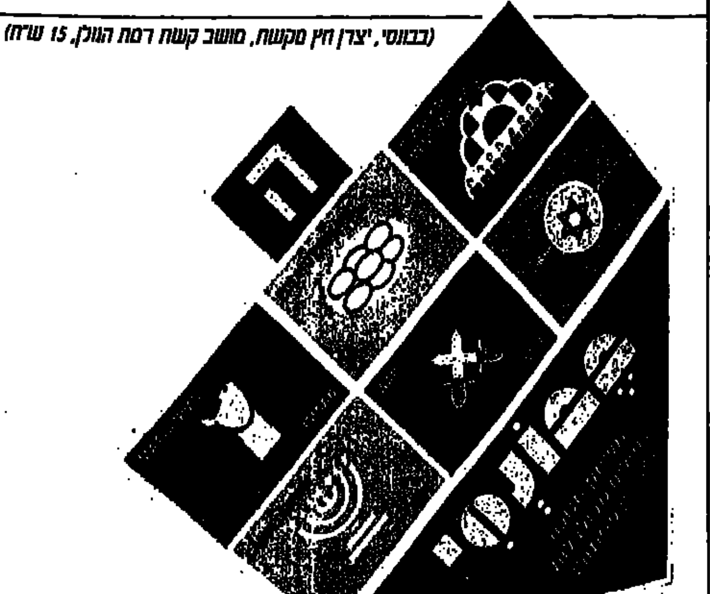
איקי שובל

הבטלנים: דני סנדרסון וצפי שביט.

בבות בלי פרצופים

יהודים חרדים מקפידים על המצוה "לא תעשה לך פסל ותמונה", אבל יש גם כתות של נוצרים אדוקים המקיימים את המצוה כלשונה. אלה בני הכתות אמיש (AMISH) ומנוניט (MENNONITE), שרבם חיים במדינת פנסילבניה בארצות הברית. סגנון חייהם, לבושם, מנהגיהם ואפלו בבותיהם – מזכירים את שכונת מאה שערים.
המוני תירים מבקרים בעירות הציוריות. גם שמותיהן ציוריים, לקוחים מהתנ"ך, דוגמת פרדייז (גן-עדן), אינטרקורס (פרשת דרכים), או אפרתה, ממש כך. בשביל התירים יש חניות למזכרות ובהן בבות-בד במלאכת-יד. אלו בבות שונות מכל מה שמיצרים במקום אחר – הן חסרות פרצוף. הידים חסרות אצבעות ורק הבגדים מדגשים לפרטי פרטים. שרה ורבקה, בעלות שמות תנ"כיים, המוכרות באחת החניות, הסבירו לי כי חשבה לכך היא אותה מצוה של "לא תעשה לך..." והנשים המחמירות עוד יותר מבין אלו העושות את הבבות, אינן מציירות גם עינים ושאר פרטי הפנים של צעצועים בדמות בעלי-חיים.
אנשי אמיש ומנוניט לבושים בצבעים שקטים, רב הלבוש שחור. הגברים חובשים כובעים רחבי שולים והנשים – שביסים שחורים או מעין כפות תחרה. חשמלות ארכות ואין רואים בעירות הללו שרוולים קצרים. הנשים, וגם ילדות קטנות, גורבות גם בקיץ גרבים עבים, שחורים. אבל איש לא יעיר לתירים על צורת לבושם, ואפשר לטיל בעירות גם במכנסים קצרים וחלצות טריקו בלי שרוולים. ורק יבקשו שלא יצלמו אותם, רק את הבתים והנוף.
התירים מגיעים לשם במכוניות, אך תושבי העירות אינם נוהגים ברכב ממנע, רק בכרכרות רתומות לסוסים. גם את השדות מעבדים בסוסים, בלי טרקטורים, ואינם משתמשים בזבלים כימיים ובחמרי הדברה. הכל טבעי. אנשי אמיש ומנוניט אומרים כי הם חיים בדיוק כמו שחיו אבות-אבותיהם באירופה המרכזית, שמשם הגרו לארצות הברית באמצע המאה הקודמת. ביניהם לבין עצמם הם דוברים גרמנית, הולנדית, דנית – כמו בארצות המוצא של אבותיהם וגם זה מזכיר את היהודים החרדים המדברים יידיש.

כתבה וצלמה: תהלה

(בבוטי, יצרן חיץ סקשת, מושב קשת רמת הגולן, 15 ש"ח)

חנוכה לנצח

לקראת חנוכה הביא לי אבא משחק חדש. אין הרבה משחקים לחנוכה, הוא אמר, והוציא מהעטיפה לוח עם ציור של ארבעה סביבונים גדולים, עליהם יש מקום לכרטיסיות עם ציורים שונים מסיפור חנוכה כמו סופגניות, נרות, פיל וחנוכה. לציורים מתאימים כרטיסים שעליהם מלים מבולבלות שקודם צריך לפענח ואח"כ להניח אותו במקום הנכון בלוח, אבל לא לפני שמסובבים סביבון, מנחשים ורואים על איזה אות יפול.
יש שני סוגי כרטיסיות – ורודות עם בלבול-מלים פשוט לילדים קטנים וכחולות עם בלבול מסובך לילדים שיכולים להשתתף בתוכנית "ניצוחים". אמא שלי שהעיפה מבט במשחק אמרה: הרי זה משחק חנוכה לנצח, כמו הסוכה של ועד הבית, ורק לי יש בעיה מדוע עוד לא המציאו סופגניות לנצח.

כתב וצילם בן פורת

יום הלדת 70 לעזריה אלון, הסבא של הטבע

עזריה אלון – הסבא של הטבע, הסבא של הפרחים, הסבא של החיות, הסבא של העצים, חוגג בימים אלה את יום ההלדת ה-70 שלו.
עזריה אלון הוא אחד מהאנשים שאכפת להם: אכפת להם שארץ-ישראל תהיה יפה, נקיה ופורחת. את רב שנותיו השקיע במאבקים להצלת פרחים, להצלת מדרונות הרים מכפות הדחפורים והמחפרים. ציוץ של צפור במצוקה מקפיץ אותו עד היום והוא עושה הכל כדי להצילה. עזריה וחבריו הקימו את החברה להגנת הטבע וכיום שומרים על הטבע ביחד אתו רבבות אזרחים ורבבות ילדים.
איך חוגג הסבא של הטבע את יום הלדתו? כל ידידיו מתאספים בקבוץ שלו ובטח – יוצאים לטיול בטבע, טיול על פסגות הר-הגלבוע. כל הסלעים וכל הפרחים כמו שמחים לפגשו.
כאן, על הגלבוע, עת פרחו האירוסים הנפלאים לפני 35 שנים, החל המאבק של עזריה אלון להצלת אירוס הגלבוע, מאבק שהציל את כל פרחי ארצנו, מאבק שהוליד את החברה להגנת הטבע. גם ילדי ישראל נענו לקריאה של עזריה אלון והם עוזרים לשמר על הפרחים, העצים ובעלי-החיים.
ומתנת יום ההלדת לעזריה אלון – ארץ-ישראל פורחת, עם פרפרים וצפורים, חיות חפשיות וכמובן: כל ילדי ישראל מטילים בין ההרים, הגבעות, בגדות הנחלים ובחופי האגמים.

עמוס בר

עזריה אלון בן ה–70

תהלוכת לפידים

איור: רעיה לידר

סביב ירד החשך
צל נושק לצל
שחק כפרכת
זרוע אור מהל
בין ארץ ושמים
בינות שדה וניר

מצעד אל תוך הליל
עם לפידים ושיר
שיר מכבר
כל פה פה שר
שיר הלל
לדור גואל

ואור לפיד
בשחור הליל
הוא אש-תמיד
לישראל

חנן שדמי.

משתעשעים

שימו שמן...

לפניכם הגדרות למושגים, ביטויים ושמות שהמלה שמן נמצאת בהם.

1. חמר המופק מבעלי חיים ימיים המכיל ויטמינים ושמן למניעת מחלת הרככת.
2. משמשים לציורי תמונות.
3. מוסד חנוכי במרכז הארץ.
4. בטוי שפרושו: מדות טובות ומעשים טובים מקנים לאדם כבוד יותר מהדור חיצוני.
5. הגדיל את הרגז והריב, הרבה לסכסך ולסבך.
6. משמש כתרופה משלשלת.
7. חברתו של פופאי המלח.

דמיות לחג

התוכלו לזהות את דמויות החג שלפניכם בעזרת המילים הבאות?

1. נחת. 2. עזראל. 3. הודיה. 4. שעונם. 5. שיש. 6. תהומית.

מלה + מלה = מלה לחג

לפניכם רשימת שמות הקשורים לחג החנוכה, אך השמות פורקו למילים נפרדות. אנו מביאים בזה את ההגדרות למילים הנפרדות, אם תחברו אותן, תקבלו את המילים לחג.

1. הזכר ביונים + חבו
2. מרגיש + קול הפרה + יפים.
3. קול הפרה + מספיק + אבר ראיה.
4. כנוי + חטא.
5. הלב שלי + בתוכה.
6. כסא כבוד + מלת ברירה.

בין הפותרים יוגרל ספר מספריית מעריב

מעות חנכה

בחג החנוכה קרא סבא לחמשת נכדיו ונתן להם מעות חנוכה. נסו לגלות בעזרת הרמזים הבאים כמה כסף נתן לכל אחד מנכדיו?

לשמעון נתן סבא 30 שקל, חנה קבלה פי 3 משליש הסכום שקבל שמעון, יונתן קבל חצי מהסכום שנתן סבא למרים ולשמעון ביחד, ואלו ליהודית נתן סבא ב-30 שקל פחות מהסכום הכולל שקבלו יונתן ושמעון.

מימי

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 2004 ת"א.

עתידנות

תמונת הקיר הנעה למגע ידנו

האם תראה כמו תמונת קיר לכל דבר אך ברגע שנגש אליה ונגע בה קלות נגלה שאין זה כך. וזאת משום שמיד לאחר הנגיעה תתחיל התמונה להתעורר לחיים. התמונה לא עוד תהיה תמונה דוממת. תהיה זו תמונה נעה, ממש כמו התמונה הנעה אל מול עינינו כאשר אנו צופים בטלויזיה או בסרט באולם קולנוע.
נניח לרגע שבתמונת הקיר המשכללת שלנו יופיע נוף שלו שבו נהר העובר בתוך יער עד ובנהר סירה עם כמה אנשים. כל עוד לא נגע בתמונה תהיה התמונה קפואה, ממש כמו כל תמונה מצויה בת ימינו. השנוי יתגלה ברגע שנגע בה. או אז נוכל להבחין לפתע בזרימתו של הנהר, בתנועתה של הסירה על פני המים ובמשוטי הסירה הנעים הלוך ושוב ומכים במי הנהר. נוכל להבחין בתנועותם של האנשים שבסירה, כשהם משוחחים זה עם זה, מחוים תנועות זה כלפי זה, או אולי נעים מן הקצה האחד של הסירה אל הקצה השני שלה. אולי אף נוכל להבחין בהתנדנדותם של העצים כתוצאה מן הרוח המנשבת.
אם תופיע בתמונת קיר שכזאת חללית המצבת על כן השגור שלה, נוכל לצפות בשגורה של החללית ובנסיקתה מעלה מעלה, לעבר החלל החיצון. וכל זאת – בנגיעת אצבע.
התמונה מן הסוג המשכלל הזה תנוע אל מול עינינו במשך זמן מה. לאחר מכן, וכלי שנצטרך לעשות דבר לשם כך, תפסק תנועתה והיא תחזור להיות דוממת בדיוק במצב בו היתה בתחלה, לפני הנגיעה. אולם אם נרצה, נוכל לבחור לעצמנו מצב אחר בו תהיה מצויה התמונה הדוממת. למשל – בתמונה עם החללית המצבת על כן השגור שלה נוכל לבחור את המצב בו היא נראית נוסקת מעלה מעלה.
כל זה יתאפשר הודות למצג שטוח ודק, שיהיה המקום עליו תצג התמונה ולתקליטון ועיר שעביו אינו עולה על עביו של כרטיס אשראי בן ימינו. על התקליטון יהיה מקלט סרטון של נוף, חללית ממריאה מכן השגור שלה, נוף של רחוב שבו הולכים אנשים ונוסעות מכוניות או סרטון אחר. כל עוד לא נגע במצג תצג עליו רק תמונה אחת מן הסרטון, תמונה דוממת. לאחר הנגיעה יפעל התקליטון כך שיציג לפנינו תמונות נעות.
יתכן ותמונות כאלה תופענה ותצענה למכירה כבר תוך עשרים שנה. ללא ספק הן תכנסנה חיים חדשים ועניין חדש לתמונות הקיר.
אבל אני בטוח שגם אז ימצאו עדין רבים שיתעקשו להעדיף דוקא את תמונות הקיר הישנות והטובות המשמשות את האנושות מזה דורות רבים.

יורם אורעד